

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΜΗΝΕΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΑΙ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: Ξενοφώντος 15α τ.τ. 118
ΤΗΛΕΦ. 236547 - 221316

ΕΤΟΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ 1922

Ένωσις

τῶν ἀπανταχοῦ τοῦ Κράτους
νομίμως ὑφισταμένων Διδασκαλικῶν Συλλόγων
καὶ τῶν Διδασκαλικῶν Συλλόγων
τῶν ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων

Ἀνεγνωρισμένη

ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν
διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 754/1946 Ἀποφάσεώς του
ὡς αὕτη ἐτροποποιήθη
διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 7363/46, 10508/48, 3716/51,
4711/66 καὶ 570/69 ἀποφάσεων

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Πρόεδρος	Χ. Λάμπρου
Α'. Ἀντιπρόεδρος	Κ. Καρπούζης
Β'. »	Δ. Καρέτσης
Γεν. Γραμματεὺς	Ν. Λύκος
Εἰδ. »	Γ. Στουρνάρας
Ταμίας	Ν. Ζαρωνάκης
Σύμβουλος	Γ. Ἀποστόλου
»	Α. Βασιλείου
»	Ν. Νικηφορίδης

**ΜΗΝΙΑΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ**

•
Αριθμός άδειας Κυκλοφορίας
18764/Γ του 1954

Υπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως

•
**ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΕΚ ΜΕΛΩΝ
ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ**

•
**ΑΘΗΝΑΙ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1970
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ**

•
**ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 5-6
ΕΤΟΣ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ**

•
ΓΡΑΦΕΙΑ
Ξενοφώντος 15α - ΑΘΗΝΑΙ (118)
ΤΗΛΕΦΩΝΑ
Διεύθυνσις - Σύνταξις 236547
Διαχειρίσις - Διεκπαιραίωσις 221316

•
ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Έτήσια προπληρωτέα

ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ	Δρχ.	60
ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΦΟΡΕΙΩΝ	»	100
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	Δολ.	3
Δι' αεροπορικὴν ἀποστολὴν προστίθενται διὰ τέλη	Δολ.	1
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ	Δρχ.	5

Διοικήσεως

Κρίσεις καὶ σχόλια.....σελὶς 66

Κ. Μαλούκου

Κέντρα Διδασκαλίας Ἑνηλίκων » 67

Ἰωάν. Χαραλαμποπούλου

Ἡ Διανοητικὴ ἀνάπτυξις τοῦ
παιδιοῦ τῆς σχολικῆς ἡλικίας.. » 70

Π. Σταθοπούλου—Δάφνης Καψαμπέλη

Συμβολὴ τῶν κοινωνικῶν ὑπη-
ρεσιῶν εἰς τὸ ἔργον τοῦ σχολείου » 75

Σερ. Χριστοπούλου

Ἡ καταγωγὴ τοῦ Ἰησοῦ κατὰ
τὰς μαρτυρίας τῶν Ἱερῶν Εὐ-
αγγελίων » 79

Θ. Πλατανιά

Παρισσότερα σχολεῖα διὰ τὰ ψυ-
χικῶς μὴ ὁμαλὰ παιδιὰ » 82

Κ. Καλαπανίδα

Τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ ἡ τεχνι-
κὴ τῆς παιδικῆς ποίησης καὶ ἡ
θέση της στὰ ἀναγνωστικὰ τοῦ
Δημ. Σχολείου » 86

Χρ. Δελιοτζάκη

Γενικὸν παιδαγωγικὸν συνέδριον » 88

Κ. Βασιλείου

Μεγαλεῖον θυσίας καὶ δόξης... » 90

Κριτικὴ τοῦ βιβλίου..... » 64

**LA TRIBUNE
PROFESSIONNELLE
DE L'INSTITUTEUR**

Publication
mensuelle
de la Fédération
Grecque des
Instituteurs

Xenophontos rue 15a (118) Athènes - Grèce

ΟΙ ΙΕΡΑΡΧΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ

Ἡ Τριάς τῆς Τρισηλίου Θεότητος ἐπιβιώνει διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἵνα συγκλονίσῃ τὰς Ἑλληνικάς καὶ Χριστιανικάς συνειδήσεις. Καὶ πληροῖ τοῦτο τὴν ἀναγκαιότητα τῶν καιρῶν, ἀποτελεῖ τὴν ἐπείγουσαν ἀναστήλωσιν τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς παραδόσεως, ἀνευ τῆς ὁποίας εἶναι ἀδύνατος ἡ συνέχισις τῆς Ἑθνικῆς, πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς κοινότητος τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ νίκη τοῦ Χριστιανισμοῦ, θεωρουμένη ἐντὸς τῆς ἱστορικῆς ἐμπειρίας ὀφείλεται εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι συνέλαβον τὸ ὀρθὸν νόημα τῆς ἱστορικῆς στιγμῆς τῆς ἐποχῆς τῶν καὶ οἱ ὅποιοι ἀπῆρτισαν ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Χριστιανικῶν στοιχείων, τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν καὶ χριστιανικὴν ἀλήθειαν, τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸν ἰδεῶδες, τὸ ὁποῖον θεμελιώνει τὸν Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ ἀποτελεῖ σήμερον καὶ θ' ἀποτελεῖ πάντοτε τὸν πολιτικὸν ἀστέρα τῶν ἀνθρώπων, ἐκείνων οἱ ὅποιοι πιστεύουν εἰς τὸν ἐξανθρωπισμὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀγιότητα τοῦ βίου.

Συντάκται σπουδαίων πραγματειῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ πρακτικὰ προβλήματα τῆς ζωῆς συγγράφουν ἐπιστημονικὰς πραγματείας μὲ σκοπὸν νὰ ἐρμηνεύσουν καὶ συνθέσουν τὴν χριστιανικὴν περὶ τοῦ κόσμου καὶ βίου θεωρίαν, συντάσσουν καὶ οἱ Τρεῖς, ὡς ἀπρόσιτοι κορυφαὶ τοῦ πνεύματος, πνευματικὰς χριστιανικὰς καὶ Παιδαγωγικὰς ὑποθήκας εἰς τὴν κολοσσιαίαν αὐτῶν πνευματικὴν παραγωγὴν.

Ἱεράρχαι ἐπιφανέστατοι δὲν ἐξαντλοῦνται μόνον εἰς ταῦτα.

Πλήρεις παρρησίας καὶ τόλμης ρήτορες κηρύττουν τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ ἐν συνδουασμῷ μὲ τὴν «Ἑλλάδα»: δὲν λησμονοῦν τὴν «Ἑλλάδα» ὅπως δὲν λησμονοῦν καὶ τὸν Χριστόν.

Ἡ ἀρρηκτος αὐτῇ σύζευξις καθιστᾷ αὐτοὺς ἑλληνομαθεῖς ἐμπλέους Ἑλληνισμοῦ, εἰς τρόπον ὥστε εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνδρῶν τούτων εὗρεν ἄσυχον ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνισμὸς ὁλόκληρος ὁ Χριστιανισμὸς.

Ἡ ἀγάπη, ἡ φιλανθρωπία ἡ ἀνθρωπινὴ ἀξιοπρέπεια, ἡ ἐκτέλεσις τοῦ καθήκοντος, ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας περιχαρωμένη ὑπὸ τοῦ Νόμου, εἶναι στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ὑγιούς καὶ θεμελιώδους Παιδείας καὶ ἐθεώρουν ὑψίστην ἀπρέπειαν τὴν διαχώρισιν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ βίου, οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ ἀντιληφθῶν ἀνθρώπων ἀνεπτυγμένον πνευματικῶς ἀλλὰ μειονεκτοῦντα ἠθικῶς, διότι ὁ πολιτισμὸς, ὁ ἠθικὸς καὶ ὁ πνευματικὸς ἀποτελεῖ ἐνότητα.

Διὰ τοῦτο ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐορτῆς τούτων, εἰσερχόμεθα εὐλαβεῖς, ὡς προσκυνηταὶ εἰς τὸν ναὸν τῆς μνημοσύνης τῶν μεγάλων πνευματικῶν ἡγουμένων μας, τῶν τελείων προτύπων πάσας χριστιανικῆς μιμήσεως, ἵνα, διὰ τῆς θεωρήσεως

τοῦ βίου τῶν ἀπὸ παιδαγωγικῆς σκοπιᾶς, συλλάβωμεν τὸ μέγα παιδαγωγικὸν τῶν ἔργων ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου γίνωμεν θαυμασταὶ καὶ μιμηταὶ εἰς τὸ θεῖον ἔργον τῆς παιδαγωγίας, τὴν ἀνακαίνισιν τῆς ὁποίας ὡς ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην ἐπιχειροῦμεν σήμερον.

Ἀληθεῖς φορεῖς, οἱ Τρεῖς σοφοὶ παιδαγωγικοὶ ἀστέρες τῆς Χριστιανικῆς ἀληθείας καὶ βαθεῖς μελετῆται καὶ γνῶσται τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας ἡσχολήθησαν σοβαρῶς μὲ τὸν καθορισμὸν τῶν μορφωτικῶν ἀγαθῶν διὰ τῆς παιδαγωγούσης διδασκαλίας παρεχομένων εἰς τοὺς παιδαγωγούμενους. Δι' ὃ καὶ δικαίως οὗτοι κρίνονται ὡς ἀληθεῖς θεμελιωταὶ τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς Παιδείας, ὡς ὑπέροχοι λόγοις καὶ ἔργοις Παιδαγωγοί, ὡς σπουδαῖοι καλλιεργηταὶ τῆς παγκοσμίου Χριστιανικῆς Παιδαγωγικῆς καὶ ὡς φωτεινοὶ παιδαγωγοί, μεγάλης λαμπρότητος, ἀπλανεῖς ἀστέρες, οἱ ὅποιοι διὰ τῶν πυρίνων ἀκτίνων διέλυσαν τὰ σκότη καὶ φωτίζουν ἀκόμη σήμερον τὰς παιδαγωγικὰς διανοίας.

Ἀκολουθοῦντες τὴν παράδοσιν τοῦ πνευματικοῦ ἑορτασμοῦ τῆς μνήμης τῶν σεμνῶν τούτων μορφῶν, ὡς προσφεύγωμεν εἰς τοὺς ἀστειρεύτους τούτους ποταμούς τῆς σοφίας, ἵνα ἀντλήσωμεν ἀληθὲς καὶ σωτήριοι ὕδωρ, πρὸς ἄρδυσιν τῶν ψυχῶν τῶν μαθητῶν μας, διὰ τῶν θεῶν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Χριστιανικῆς σοφίας ναμάτων.

«Εὐχαριστεῖν δὲ πλουσίους οὐδὲν κωλύει καὶ τοὺς μικροὺς».

Ἄγγελος Βασιλείου
Σύμβουλος Δ.Ο.Ε

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΩΣ ΤΩ ΝΟΜΩ
Ἰδιοκτῆτης, Ἐκδότης — Δ/ντῆς Συντάξεως

ΧΑΡ. ΛΑΜΠΡΟΥ

Πρόεδρος Διοικ. Συμβουλίου Δ.Ο.Ε.

ὁδὸς Θησέως 14, Ἀνω Δάφνη

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ὁδὸς Ξενοφώντος 15α Τ.Τ. 118

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Γ. ΤΣΙΒΕΡΙΩΤΗΣ

ὁδὸς Σατωβριάνδου 22, Ἀθήναι

Στοιχειοθεσία — Ἐκτύπωσις

Τυποτεχνία Ο ΛΟΓΟΣ

ὁδὸς Λένορμαν 205 (Τ.Τ. 210)

KENTRA ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

(Ἡ σημασία τῆς λαϊκῆς ἐπιμορφώσεως καὶ ἡ συμβολὴ εἰς αὐτὴν τῶν ἐκπαιδευτικῶν)

Κ. ΜΑΛΟΥΚΟΥ

Ἐκπ/κοῦ Συμβούλου

Βον Μέρως

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ἀνακεφαλαιοῦντες, τονίζομεν, ὅτι ἡ σημασία τῆς ἐπιμορφώσεως, τῆς συνεχοῦς καὶ ἀδιαλείπτου ἐπιμορφώσεως συνίσταται εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν τῆς στατικῆς καὶ δογματικῆς μορφῆς τῆς παιδείας, εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῶν γενικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν γνώσεων, ἰδίᾳ σήμερον, ὅτε ἡ ζωὴ, ἀποβαλοῦσα τὴν παλαιὰν ἀπλὴν τῆς μορφῆς, κατέστη λίαν περίπλοκος, εἰς τὴν ἐθνικοθηρησκευτικὴν ἀγωγὴν, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς συνεργατικότητος καὶ τῶν ὑγιῶν κοινωνικῶν συναισθημάτων, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φιλαναγνωσίας, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς εὐμενοῦς διαθέσεως ἐναντι τοῦ καλοῦ βιβλίου καὶ τῆς ἱκανότητος διὰ χρησιμοποίησιν αὐτοῦ, εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἔργων τέχνης, εἰς τὴν ψυχαγωγίαν, τὴν ἐρειδομένην κυρίως εἰς τὰ βιώματα τῆς λαϊκῆς ψυχῆς καὶ τὰ παραδοσιακὰ ἐθνικολαϊκὰ στοιχεῖα, καὶ γενικῶς εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῆς ὅλης μορφωτικῆς στάθμης τῶν λαϊκῶν μαζῶν, ἐφ' ὅσον ἀποδεδειγμένως ὁ πολιτισμὸς καὶ τὸ μέλλον ἐκάστης Χώρας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον τῶν λαϊκῶν αὐτῶν τάξεων, αἵτινες, αὐταὶ κατ' ἐξοχὴν, ἀποτελοῦν τὴν σπονδυλικὴν τῆς στήλης.

Ἐντεῦθεν δύναται τις νὰ συμπεράνῃ πόσον εὐρὺ εἶναι τὸ πεδίον τῆς λαϊκῆς ἐπιμορφώσεως, ἡ ὁποία δὲν ἀφορᾷ μόνον εἰς τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν ἐνηλίκων, οἷτινες δὲν ἐφοίτησαν εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ὡς κακῶς νο-

μίζεται, ἀλλ' εἰς ὅλους ἀνεξαιρέτως μέχρι καὶ τῶν Πανεπιστημιακῶν καθηγητῶν.

Διότι, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ζωὴ ἐξελίσσεται ραγδαίως, δημιουργοῦσα διὰ τῶν νέων μορφῶν τῆς, βαθείας ἀλλαγᾶς, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ πνευματικὰ παράγωγα καὶ τοῦ σοφωτέρου ἀνθρώπου εἶναι ἀπειροελάχιστα, μέσα εἰς τὸν ὅλον χῶρον τοῦ πνεύματος.

Ἐξ ἄλλου εἶναι ἀδύνατον νὰ μάθῃ τις εἰς τὰ Σχολεῖα βασικῆς ἐκπαιδεύσεως ὅλα ὅσα ἀφοροῦν εἰς τὸ ἐπάγγελμα του, εἰς τὰς ποικίλας ἀνάγκας τῆς ζωῆς καὶ εἰς τὰς κοινωνικὰς του σχέσεις.

Ἡ βασικὴ ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἐν προπαρασκευαστικὸν στάδιον τῆς ζωῆς, θεωρουμένης ὑπὸ γενικὴν μορφὴν, θ' ἀπετέλει δὲ πνευματικὸν θάνατον ἢ διακοπὴ τῆς ἐπιμορφώσεως εἰς τὸ 12ον ἔτος τῆς ἡλικίας, εἰς ὃ περατοῦται σήμερον ἡ βασικὴ ἐκπαίδευσις τοῦ 70 % τῶν Ἑλλήνων.

Ἀλλὰ πέραν τούτου, οἱ ἀνήλικοι δὲν δύνανται ν' ἀφομοιώσουν πᾶσαν καὶ εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως ἀναφερομένην ὕλην, διότι οὔτε τὴν ἀπαιτούμενην κρίσιν, οὔτε πεῖραν τῶν σπουδαίων τῆς ζωῆς προβλημάτων ἔχουν, ὡς λ.χ. τῶν προβλημάτων τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Πολιτικῆς.

Βεβαίως δὲν θὰ ἐξετάσωμεν τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν διαφόρων ἐπιστημόνων.

Εἰς τὴν λεγομένην λαϊκὴν ἐπιμόρφωσιν, δὲν περιλαμβάνομεν ἐπίσης τὰς εἰδικὰς ἐκείνας προσπάθειας, αἵτινες καταβάλλονται διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ. Παρεμπιπτόντως ὁμως, θὰ εἰπώμεν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ.

Ὑπηρετήσαντες ἐπὶ 10ετίαν, ὡς Διδάσκαλος, εἰς τὴν περιφέρειαν Φλωρίνης, εἰς ἣν ἡ λειτουργία τῶν νυκτερινῶν σχολείων ἀπέβλεπε καὶ εἰς ἄλλον οὐσιώδη καὶ κύριον σκοπὸν, καὶ ἐπὶ 16ετίαν ὡς Ἐπιθεωρητὴς, εἰς ἐπαρχίας ἀκριτικὰς καὶ μὴ, τῆς Βορείου Ἑλλάδος, εἵμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν καλῶς τὸ συντελεσθὲν καὶ συντελούμενον εἰς τὰ Σχολεῖα ταῦτα ἔργον.

Ἐὰν ἐξαίρεσωμεν τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς κατεβλήθησαν ὑπὸ πολλῶν ἐκπαιδευτικῶν φιλότιμοι προσπάθειαι διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς δεξιότητος τῆς ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς ἐκ μέρους ἀναλφαβήτων ἐνηλίκων, χωρὶς ὁμως καὶ παράλληλον καλλιέργειαν τῆς φιλαναγνωσίας, πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν δεξιοτήτων αὐτῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ οὐσιαστικοῦ ἐπιμορφωτικοῦ ἔργου, διότι εἰς πολλὰς περιπτώσεις οἱ ἐγγραφόμενοι ἀπέβλεπον ἀπλῶς εἰς τὴν ἀπόκτησιν τίτλου, ἀπαραιτήτου διὰ τὴν χορήγησιν ἀδείας ὁδηγοῦ τρακτέρ. Τίτλοποιεῖα εἶχον καταστῆ πολλὰ τῶν Σχολείων τούτων, εἰς ἃ πλημμελὴς ἦτο ἡ λειτουργία καὶ ἄτακτος ἡ φοίτησις τῶν ἐγγεγραμμένων, ἐκ λόγων, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀντικειμενικῶν, χωρὶς νὰ δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι δὲν ἠϋθύνοντο καὶ ἐκπαιδευτικοί—Ἐπιθεωρηταὶ καὶ Διευθυνταὶ τῶν σχολείων τούτων—κυρίως διὰ τὴν, πρὸς κατανάλωσιν καὶ πρὸς ἐμφάνισιν συντελεσθέντος ἔργου ἀξιολόγου, σύνταξιν διθυραμβικῶν ἐκθέσεων, μὴ χαρακτηριζομένων δι' ἀντικειμενικότητα καὶ μὴ ἀνταποκρινομένων πρὸς τὰ πράγματα. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ν' ἀναφέρωμεν τοὺς λόγους τῆς πλημμελοῦς λειτουργίας καὶ τῆς ἀτάκτου φοιτήσεως. Ἐὰν θίγωμεν τὸ θέμα, τὸ κάμνομεν διὰ νὰ τονίσωμεν ὅτι ἡ καταπολέμησις τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ δὲν ἀποτελεῖ οὐσιαστικὴν ἐπιμόρφωσιν.

Ἀναμφισβήτητως, μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Ν. 3094/54, συνετελέσθη καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν σπουδαῖον ἔργον.

Σήμερον ὁμως τὸ θέμα τῆς καταπο-

λεμήσεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ οὔτε δὲξὺ ἐμφανίζεται, οὔτε ἀνησυχητικὸν τυγχάνει. Διότι ἀναλφάβητοι μόνον εἰς τὰς γυναῖκας, καὶ δὴ τὰς ἄνω τῶν 50 ἐτῶν, παρουσιάζονται. Ἡ καταπολέμησις εἰς τὴν ἡλικίαν ἐκείνην τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, εἶναι, ὡς εἰκός, ἄνευ σημασίας. Τὸ ποσὸν τῶν ἀναλφαβήτων κάτω τῆς ἡλικίας αὐτῆς εἶναι ἐλαχιστότατον, διότι ἀπὸ τοῦ 1936 ἐφαρμόζονται αὐστηρῶς αἱ περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως διατάξεις, δι' ἃ καὶ οἱ μὴ περατώσαντες τὸ Σχολεῖον περιορίζονται εἰς τοὺς καθυστερημένους, οἵτινες διέκοψαν, λόγῳ ὀρίου ἡλικίας καὶ οἵτινες ὅσαδήποτε ἔτη καὶ ἐὰν ἐφοίτων, δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀποφοιτήσωσι τοῦ Σχολείου.

Ὑπάρχουν βεβαίως καὶ περιπτώσεις διαρροῆς, ἐκεῖ ὅπου δὲν ἀσκεῖται αὐστηρὸς ὑπὸ τῶν Ἐπιθεωρητῶν ἐλεγχος, εἴτε ἐξ ὀλιγωρίας, εἴτε ἐξ ἡθικῆς ἰδιοτελείας, εἰς ἣν ἄγει ἡ τάσις νὰ φέρεται τις ἀρεστὸς εἰς ὅλους τοὺς ὑφισταμένους του, εἴτε ἀκόμη ἀπὸ ἑλλειψιν σθένους διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας περιπτώσεις, καθ' ἃς πτωχαὶ νεάνιδες προσλαμβάνονται, ὡς ὑπηρετρίαι, ὑπὸ πλουσιῶν, ἢ ἀνωτέρας ἐν τῇ κρατικῇ διοικήσει κατεχόντων θέσεις. Ἡ ριζικὴ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καταπολέμησις ἐπιτυγχάνεται μόνον μὲ τὴν αὐστηρὰν ἐφαρμογὴν τῶν περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως εἰς τὰ ἡμερήσια σχολεῖα διατάξεων. Πάντα τὰ λοιπὰ μέτρα δὲν εἶναι παρὰ ἡμίμετρα, ἄγοντα πολλάκις εἰς ἀντικοινωνικὰς ἀντιδράσεις, λόγῳ ἡλικίας, οἰκογενειακῶν ἀναγκῶν, ἐπαγγελματικῶν ἀσχολιῶν κ.τ.λ.

Ἐξ ἴσου τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς ἀναλφαβήτους εἰς τὴν χώραν μας στατιστικὰ στοιχεῖα δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰ πράγματα. Διότι, ὡς μὴ περατώσαντες τὸ Δημοτικὸν ἢ διαρρέοντες κατ' ἔτος, παρουσιάζονται ὅλοι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀποτελοῦν τὴν διαφορὰν μεταξὺ ἐγγραφέντων καὶ ἐξετασθέντων, ἐνῶ μεταξὺ αὐτῶν περιλαμβάνονται οἱ μετεγγραφόμενοι, οἱ λόγῳ νόσου ἢ ὀρίου ἡλικίας διακόπτοντες καὶ οἱ ἀποβιοῦντες.

Μετὰ τὴν παρέκβασιν ταύτην ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ θέμα μας καὶ δὴ εἰς τὸ δεύτερον σκέλος, τὸ τῆς συμβολῆς τῶν Ἐκπαιδευτικῶν εἰς τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν ἐνηλίκων, ἣν ἐπιμόρφωσιν θεωροῦμεν ὄντως σπουδαίαν καὶ ἀπαραίτητον.

Δυστυχῶς καὶ εἰς τὸν τομέα τῶν Κέντρων Διδασκαλίας τῶν ἐνηλίκων ἡ μακρὰ πεῖρα μου δὲν εἶναι ἐνθαρρυντική.

Ἀφῆθη ὅλων τὸ βάρος εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὸν φόρτον τοῦ ἐξουθενωτικοῦ καὶ πολυπλόκου ἔργου των εἰς τὰ ἡμερήσια σχολεῖα καὶ τῶν ποικίλων ἐξωσχολικῶν των ἀσχολιῶν καὶ ἐργασιῶν, δὲν ἦτο δυνατόν οὔτε νὰ ὀργανώσουν καλῶς καὶ συστηματικῶς τὴν ἐργασίαν τῶν Κέντρων Διδασκαλίας Ἐνηλίκων, οὔτε ν' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰ εἰδικὰ καὶ ἰδιότυπα προβλήματα τῶν σχολείων τούτων.

Καὶ οὕτω, ἀντὶ τῆ ἐπιμόρφωσις νὰ καταστῇ παιδεία δυναμικὴ καὶ στοιχοῦσα εἰς τὰ διαφέροντα καὶ τὰς πνευματικὰς, κοινωνικὰς, ἐθνικὰς καὶ ἐπαγγελματικὰς ἀνάγκας τῶν ἐνηλίκων, μετετράπη εἰς Σχολεῖον δημοτικόν, εἰς δὲ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, ὁ Διδάσκαλος, ἀγωνίζεται, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἀνεπιτυχῶς, νὰ ἀποσχηματοποιῇ, μὲ τὰς οἰκίας διαθέτει γνώσεις, τὴν ἐπαγγελματικὴν καθημερινότητα καὶ ἀπολίθωσιν καὶ νὰ τονώγῃ τὸ ἐπαγγελματικὸν ἦθος καὶ τὴν «ἐννοιαν» τοῦ πλησίον.

Λαμβανομένου ὅμως ὑπ' ὄψιν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ὅλων τῶν βαθμίδων μορφώσεως ἔχουν ἀνάγκην προσθέτου καὶ συνεχοῦς ἐνημερώσεως εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως καὶ ἐργασίας, εὐνόητον τυγχάνει, ὅτι τὸ θέμα τῆς λαϊκῆς ἐπιμορφώσεως δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀποτελέσῃ ὑπόθεσιν μόνον τῶν Ἐκπαιδευτικῶν.

Ἡ παράθεσις ἐνὸς γενικοῦ προγράμματος λειτουργίας τῶν Κ.Δ.Ε., τῶν μορφῶν ἐπιμορφώσεως καὶ τῶν μέσων πρὸς πραγμάτωσιν τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν, θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ διαγράψωμεν τὸν ρόλον τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ, ὁ ὅποιος ὅπως δῆποτε θὰ εἶναι ὁ ἰθύνων νοῦς καὶ τὸ βασικὸν καὶ μόνιμον στέλεχος τῶν, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἐπιμορφωτικῶν σχολείων.

α. Ἐν πλῆρες πρόγραμμα δύναται νὰ περιλαμβάνῃ τοὺς ἀκολουθοῦντας κύκλους μαθημάτων:

1. Κύκλον ἀνθρωπιστικῶν μαθημάτων, ἀποσκοποῦντων εἰς τὴν διεύρυνσιν τοῦ πνευματικοῦ ὀρίζοντος τῶν ἐνηλίκων, ἥτοι εἰς τὴν γλωσσικὴν, θρησκευτικὴν, ἐθνικοκοινωνικὴν, ἠθικὴν, πολιτικὴν καὶ καλαισθητικὴν ἀγωγὴν καὶ καλλιέργειαν αὐτῶν.

2. Εἰς κύκλον μαθημάτων, ἀποσκοποῦντων εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ὁρῶν διαβιώσεως ὡς εἰς τὴν παροχὴν γνώσεων καὶ ἀπόκτησιν συνηθειῶν ὑγιεινῆς, οἰκιακῆς οἰκονομίας κ.τ.λ.

3. Εἰς κύκλον μαθημάτων, ἀποσκοποῦντων εἰς τὴν κοινωνικὴν προσρμογὴν, τὴν καλὴν ψυχαγωγίαν καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀπόλαυσιν καὶ

4. Εἰς κύκλον μαθημάτων, ἀποσκοποῦντων εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐπαγγελματικῆς καταρτίσεως καὶ ἐνημερώσεως εἰς τὰς νέας προόδους τῶν διαφόρων ἐπαγγελμάτων καὶ εἰς τὴν πρακτικὴν ἐξάσκησιν εἰς τὴν χρῆσιν νέων τεχνικῶν ὀργάνων κ.τ.λ.

β. Μορφὰ ἐπιμορφώσεως:

1. Ἡ διάλεξις, ἥτις ἔχει μὲν τὸ πλεονέκτημα τῆς πλήρους προετοιμασίας, ἔχει ὅμως καὶ τὸ μειονέκτημα τῆς παθητικῆς στάσεως τῶν ἀκροατῶν καὶ τῆς δυσχερείας, ὡς πρὸς τὸν ἑλεγχον τῶν ἀποτελεσμάτων.

2. Ἡ συζήτησις, ἥτις πλεονεκτεῖ, διότι λαμβάνουν ἐνεργὸν καὶ οὐσιαστικὸν μέρος εἰς τὴν συζήτησιν πάντες. Ἀπαιτεῖ ὅμως ἀπὸ μέρους τοῦ διευθύνοντος τὴν συζήτησιν πλήρη κατοχὴν τοῦ θέματος, προσήνειαν, εὐστροφίαν, ἐπιδεξιότητα καὶ πείθοντα λόγον.

3. Ἡ ἐργαστηριακὴ. Αὐτὴ ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν πρακτικὴν ἐξάσκησιν, εἰς τὴν χρῆσιν ὠρισμένων ὀργάνων.

4. Ἡ ἐορτή, ἥτις περιλαμβάνει διαφόρους ἐορταστικὰς ἐκδηλώσεις, ὡς θεατρικὰς παραστάσεις, ἐθνικοὺς χορούς, χορωδίας, ἐκδρομὰς κ.κ.τ.

γ. Μέσα πραγμάτωσεως τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν:

1. Τὸ κατάλληλον ἐντυπον.

2. Αἱ κατάλληλοι κινηματογραφικαὶ προβολαί.

3. Αἱ διάφοροι ἐπισκέψεις.

4. Αἱ ἐκδρομαί.

5. Τὰ ἀναγνωστήρια καὶ τὰ διάφορα ἐντευκτήρια, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ὑπάρχουν εἰς πᾶν δημοτικὸν ἢ κοινοτικὸν κατάστημα.

6. Αἱ διάφοροι ἐκθέσεις.

7. Τὸ ραδιόφωνον καὶ ἡ τηλεόρασις.

8. Ἄλλα ὀπτικοακουστικὰ μέσα κ.ἄ.

(Συνεχίζεται)

Η ΔΙΑΝΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Ιωάννου Χαλαμποπούλου

Υποδιευθυντοῦ Μαρασλείου Παιδ. Ἀκαδημίας
Πτυχιούχου τῶν Παιδαγωγικῶν καὶ τῆς Ψυ-
χολογίας τῶν Παν/μίων Ἑξέστερ-Ἀγγλίας καὶ
Ἑδιμβούργου-Σκωτίας.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Η ΝΟΗΣΙΣ

Ἡ νόησις εἶναι ἓνα φαινόμενο ἐλεγχομένης σκέψεως, τὸ ὁποῖο ἀρχίζει μὲ ἓνα ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ ὑποκείμενο πρόβλημα, μὲ κατεύθυνσι καὶ σκοπὸ τὴν λύσι τοῦ προβλήματος τούτου. Ἡ νόησις δια-
φέρει ἀπὸ τὴν συνήθη φαντασία στὸ ὅτι ἡ ὀρθότης τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς νοήσεως ἐπαληθεύον-
ται μὲ ὠρισμένα ἐξωτερικὰ κριτήρια, τὰ ὁποῖα στὴν περίπτωση τῆς φαντασίας δὲν εἶναι ἀπαραίτη-
τα. Νόησις ἢ λογικὴ εἶναι ἡ διανοητικὴ λειτουργία τοῦ ἀνθρώπου,
διὰ τῆς ὁποίας γίνεται συγκρίσις, ἀνάλυσις, συνδυασμός, σύνθεσις,
ὀρισμός καὶ ταξινομήσις τοῦ περιεχομένου τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ.

Ἡ σύγκρισις ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας λειτουργίας τῆς νοήσεως. Ὄταν τὸ παιδί
συγκρίνῃ δύο ἀνόμοια πράγματα, ἐξετάζει τὸ μέγεθος, τὸ χρῶμα, τὸ σχῆμα, τὸ βάρος, τὴν σκληρό-
τητα αὐτῶν, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀποχωρίζει τὰ συγκρινόμενα γνωρίσματα ἀπὸ τὰ λοιπὰ γνωρίσματα.
Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἀπὸ μέρος τοῦ παιδιοῦ ἀφαιρετικὴ ἱκανότης. Προϋπόθεσις δηλα-
δὴ τῆς συγκρίσεως εἶναι ἡ ἀφαίρεσις. Ἄνευ ἀφαίρεσεως ἡ σύγκρισις εἶναι ἀδύνατη. Ἡ ἀφαιρετικὴ
δύναμις ἱκανότης εἶναι ἀτελής στὴν παιδικὴ ἡλικία καὶ ἡ ἐξέλιξις αὐτῆς εἶναι βραδεῖα. Γιὰ τοῦτο ἡ σύγ-
κρισις τῶν πραγμάτων εἶναι δύσκολη στὰ παιδιὰ. Στὸ παιδί λειτουργεῖ ἡ ἀσυνειδήτως τελουμένη
ἀφαίρεσις, καὶ ὅχι ἡ λογικὴ ἀφαίρεσις μὲ τὴν ὁποία οἱ ἐνήλικοι κάνουν τὰς λογικὰς συνδέσεις.

Οἱ βασικὲς λειτουργίαι τῆς νοήσεως, τὰς ὁποίας θὰ ἐξετάσωμε ἐν συνεχείᾳ μὲ τὰ σημερινὰ ἐπιστη-
μονικὰ δεδομένα, εἶναι ὁ σχηματισμός α) ἐννοιῶν, β) κρίσεων καὶ γ) συλλογισμῶν.

α) Οἱ ἔννοιαι

Ἡ κυρίως νόησις ἢ λογικὴ λειτουργεῖ μὲ ἔννοιαι, καὶ ὅχι μὲ παραστάσεις. Ἡ πρόοδος στὴν ἐξε-
λιξι τῶν ἐννοιῶν καταφαίνεται ἀπὸ τοὺς ὀρισμοὺς τῶν πραγμάτων πού δίδει τὸ παιδί. Γιὰ τὴν
σχηματισμὸ τῶν ἐννοιῶν γίνεται ἀνάλυσις καὶ σύγκρισις, ἀπαιτεῖται δηλαδὴ ἀφαιρε-
τικὴ ἱκανότης. Ἡ καθαρὴ ἔννοια ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ τὴν λέξι.

Στὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του, τὸ παιδί δὲν ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ σχηματίζῃ ἔννοιαι. Οἱ
πρῶτες ἔννοιαι τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἀτελεῖς. Μόνο ἀπὸ τὸ 11ον ἢ 12ον ἔτος τῆς ἡλικίας του τὸ παιδί
ἀρχίζει νὰ διακρίνῃ δι' ἀφαιρετικῆς ἐνεργείας τὰ οὐσιώδη ἀπὸ τὰ ἐπουσιώδη γνωρίσματα τῶν πρα-
γμάτων. Μόνο μὲ τὸν ὀρισμὸ ἀφηρημένων λέξεων καὶ τὴν ὀρθὴ χρῆσι αὐτῶν ἀπὸ μέρος τοῦ παιδιοῦ
καταφαίνεται ἡ πλήρης ἱκανότης αὐτοῦ πρὸς σχηματισμὸ ἐννοιῶν.

Γενικά, στὴν σχολικὴ ἡλικία ἡ δύναμις τοῦ παιδιοῦ νὰ ταξινομῇ τὰ χαώδη ἀντικείμενα τῶν
ἐμπειριῶν του ἀναπτύσσεται γρήγορα. Τὸ παιδί παύει βαθμιαίως νὰ ταξινομῇ αὐτὰ ἀπλῶς μὲ βάσι
τὴν προσωπικὴ πείρα τῆς χρήσεως τῶν ἀντικειμένων, καὶ προσπαθεῖ πλέον νὰ ταξινομῇ αὐτὰ ὡς
στοιχεῖα τοῦ σύμπαντος, στὸ βάθος τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τάξις. Τὸ παιδί ἐπίσης δὲν διακρίνει σαφῶς
τὸ ὄνόματα ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα πού αὐτὰ ὑποδηλώνουν. Πρὸ τῆς ἡλικίας τῶν 11 ἐτῶν οἱ τυπικοὶ
ὀρισμοὶ ἐπιφέρουν στὸ παιδί σύγχυσι μᾶλλον παρά βοήθεια. Γιὰ τοῦτο, στὴν περίοδο αὕτῃ εἶναι
προτιμότερο ὁ διδάσκαλος νὰ ἀρχίζῃ τὸ μάθημα μὲ ἓνα συγκεκριμένο πρόβλημα, παρά μὲ ἀφηρημέ-
νους ὀρισμούς ἀπὸ λέξεις.

Τέστ ὀρισμῶν. Ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρους τέστ ὀρισμῶν πού συμπεριλαμβάνονται στὴς κλίμα-
κες νοημοσύνης τοῦ Binet καὶ τῶν Terman-Merrill βλέπει κανεὶς ὅτι τὸ παιδί, ἀπὸ τὸ 4ον—ἕως τὸ
7ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, δίδει τὸν ὀρισμὸ ἑνὸς πράγματος διὰ τῆς χρήσεως, τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ
σκοποῦ τούτου. Ἔτσι, «μαχαίρι εἶναι ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖο κόβομε ψωμί», καὶ «μολύβι εἶναι ἐκεῖνο μὲ
τὸ ὁποῖο γράφομε». Ἀπὸ τὸ 7ον ἕως τὸ 9ον ἔτος, στοὺς ὀρισμούς τοῦ παιδιοῦ, ἐκτὸς τῆς χρήσεως
ἢ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἀντικειμένου, ἡ ὁμάδα στὴν ὁποία ἀνήκει τὸ ἀντικείμενο καὶ μία ὠρισμένα ἰδιότης.
Ἀργότερα ἀκόμη ἐμφανίζεται καὶ ἡ ἱκανότης τοῦ σχηματισμοῦ λογικῶν ὀρισμῶν.

Κατωτέρω παραθέτομε τὰ ἐπὶ μέρους τέστ ὀρισμῶν λέξεων, κατὰ ἡλικία, τῆς κλίμακας νοημο-
σύνης τῶν Terman-Merrill.

Ὁρισμός λέξεων

5 ἐτῶν

Τὸ παιδί τῶν πέντε ἐτῶν δίδει τὸν ὀρισμὸ ἑνὸς ἀντικειμένου μὲ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. Π.χ.

- α) Τι είναι το τόπι; 'Απάντ. «για να παίζουμε».
 β) Τι είναι η καρέκλα; 'Απάντ. «για να καθώμαστε».
 γ) Τι είναι το τραπέζι; 'Απάντ. «για να τρώμε».

8 ετών

Το παιδί δίδει τον όρισμό μιας λέξεως αναφέροντας, εκτός της χρήσεως, και την ομάδα στην οποία ανήκει το αντικείμενο, ή και μία ιδιότητα αυτού. Π.χ.

- α) Τι είναι στρατιώτης; 'Απάντ.: «Ένας άνθρωπος που πυροβολεί».
 β) Τι είναι άλογο; 'Απάντ.: «Ζώο που καβαλικεύουμε και έχει 4 πόδια».

11 ετών

Το παιδί δίδει τον όρθο όρισμό αφηρημένων ουσιαστικών, όπως π.χ.

- α) Τι είναι υπακοή; 'Απάντ.: «Κάνεις ό,τι σου λένε» ή «Έάν κάποιος σου είπη να κάνης κάτι, π.χ. ό δάσκαλός σου, τό κάνεις άμέσως χωρίς αντίρρηση».
 β) Τι είναι εκδίκησης; 'Απάντ.: «Δέρνει κάποιον, διότι έχει κάνει κακό σε σένα ή σε ένα δικό σου πρόσωπο που αγαπάς».

12 ετών

Το παιδί δίδει όρθως τον όρισμό αφηρημένων ουσιαστικών, όπως π.χ.

- α) Σταθερός
 β) Θάρρος
 γ) Φιλανθρωπία
 δ) Άμυνα
 ε) Εύσπλαχνία
 στ) Περιέργεια
 ζ) Λύπη
 η) Έκπληξις

β) 'Η κρίσις

'Η κρίσις ή κριτική Ικανότης είναι ανωτέρα μορφή της λογικής ή νοήσεως. 'Η ούσία της λογικής ή νοητικής ενεργείας είναι ή κρίσις, άνευ της οποίας δέν είναι δυνατές ούτε έννοιες, ούτε συλλογισμοί. Με την κριτική Ικανότητα γίνεται άναγνώρισις των σχέσεων που υπάρχουν μεταξύ δύο έννοιών, δηλαδή διακρίσις όμοιοτήτων και διαφορών. Προς σχηματισμό των κρίσεων τελεΐται συγχρόνως άνάλυσις και σύνθεσις.

'Η κρίσις του παιδιού αναπτύσσεται βραδέως. 'Ωστόσο άτελείς κρίσεις σε ύποτυπώδη μορφή εμφανίζονται από τό 2ον έτος της ηλικίας του παιδιού. Οι πρώτες όμως κρίσεις του μικρού παιδιού δέν έχουν άυτοτέλεια. Είναι άποτέλεσμα συνειρμών και αναπλάσεως. Είναι κρίσις των άλλων, τις όποιες τό παιδί προσλαμβάνει και έπαναλαμβάνει μηχανικώς.

Διάκρισις 'Ομοιοτήτων και Διαφορών

Σύμφωνα με την κλίμακα νοημοσύνης των άμερικανών Ψυχολόγων Terman-Merrill, ή διάκρισις όμοιοτήτων και διαφορών κατά ηλικία έχει ως κάτωθι:

5 ετών

Εικονογραφημένες όμοιότητες και διαφορές. Παρουσιάζονται στο παιδί 12 εικόνες, διαδοχικώς, με τρία όμοια σχήματα και ένα τέταρτο σχήμα που διαφέρει από τα άλλα, και ζητείται από τό παιδί να δείξη με τό δάχτυλο του χεριού του τό διαφορετικό σχήμα.

6 ετών

Εικονογραφημένες όμοιότητες και διαφορές.

Δείχνονται διαδοχικώς στο παιδί 5 εικόνες με τρία όμοια σχήματα και ένα τέταρτο διαφορετικό από τα πρώτα, ήτοι:

- (1) τρία σκυλάκια και ένα γατάκι.
- (2) τρία τετράγωνα και ένας κύκλος.
- (3) τρεις κύκλοι κενοί και ένας κύκλος γεμάτος.
- (4) τρεις καρέκλες και ένα τραπέζι.
- (5) τρία πιατάκια και ένα φλυτζάνι.

και ζητείται από τό παιδί να δείξη με τό δάχτυλό του τό διαφορετικό σχήμα.

- β) προφορικές όμοιότητες και διαφορές.
 Τό παιδί διακρίνει τις διαφορές μεταξύ:
- (1) πτηνου και σκύλου.

- (2) ξύλου και γυαλιού.
(3) υποδημάτων και παντοφλών.

7 ετών

Το παιδί των επτά ετών είναι ικανό να διακρίνει και έκφραση προφορικώς τις ομοιότητες που υπάρχουν μεταξύ των αντικειμένων:

- α) ξύλου και κάρβουνου,
β) μήλου και πορτοκαλιού,
γ) πλοίου και αυτοκινήτου,
δ) σιδήρου και αργύρου.

8 ετών

Το παιδί των οκτώ ετών διακρίνει τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των κάτωθι αντικειμένων:

- α) αεροπλάνου και χαρταετού,
β) ωκεανού και ποταμού,
γ) δραχμής και ταλλήρου.

9 ετών

Το παιδί διακρίνει τις διαφορές μεταξύ:

- α) μολυβιού και κονδυλοφόρου,
β) μπανάνας και λεμονιού,
γ) υποδημάτων και γαντιών.

11 ετών

Το παιδί των ένδεκα ετών διακρίνει τις ομοιότητες και διαφορές που υπάρχουν μεταξύ τριών αντικειμένων, ως π.χ.

- α) Τριανταφύλλου—πατάτας—δένδρου,
β) μαλλιού—βάμβακος—δέρματος,
γ) βιβλίου—διδασκάλου—εφημερίδας,
δ) φιδιού—αγελάδος—σπυργίτου.

γ) Οι συλλογισμοί

Οι συλλογισμοί αποτελούν το υψηλότερο είδος της λογικής ή νοήσεως. Η λογική κρίσις και η συλλογιστική ικανότης εμφανίζονται στο 11ον και 12ον έτος της ηλικίας του παιδιού. Εφόσον δε οι πρώτες κρίσεις του παιδιού είναι άτελες, κατά συνέπεια και οι πρώτοι συλλογισμοί του είναι επίσης άτελες. Βαθμιαίως οι συλλογισμοί του γίνονται πληρέστεροι.

Υπάρχουν τέσσαρες βαθμίδες συλλογισμών:

1. Οι συλλογισμοί ταυτότητας. Από τας αυτούς όρους εξάγονται τὰ αὐτὰ συμπεράσματα.

2. Οι συλλογισμοί κατά τούς όποιους από τὰ επί μέρους συμπεραίνουμε γιά τὰ επί μέρους.

3. Οι έπαγωγικοί συλλογισμοί: Από τὰ επί μέρους συμπεραίνουμε τὰ καθόλου, και

4. Οι παραγωγικοί ή άπαγωγικοί συλλογισμοί. Από τὰ καθόλου συμπεραίνουμε τὰ επί μέρους.

Βασικά υπάρχουν δύο είδη συλλογισμών: 1) Οι έπαγωγικοί και 2) οι άπαγωγικοί ή παραγωγικοί συλλογισμοί, αν και τὰ δύο αὐτὰ είδη συνδέονται συχνά μεταξύ των και άλλοτε συνυπάρχουν.

1. Ο έπαγωγικός τρόπος σκέψεως αρχίζει με την εξέταση πολλών επί μέρους περιπτώσεων και καταλήγει στην άνευρεσι μιᾶς αρχής, ενός νόμου. Η έπιστήμη στηρίζεται κυρίως στην έπαγωγική σκέψη. Η έπιστημονική έρευνα αρχίζει με ένα συγκεκριμένο πρόβλημα. Εξετάζονται και αναλύονται τὰ γνωστά γεγονότα και διατυπώνεται μία υπόθεση. Αν ή υπόθεση αυτή τελικώς επαληθεύει, τότε διατυπώνεται ένας νόμος, διά τού όποιου έρμηνεύονται όλες οι επί μέρους άτομικές περιπτώσεις.

Ένα από τὰ προβλήματα, γιά την λύσι τού όποιου άπαιτείται έπαγωγικός τρόπος σκέψεως, είναι οι κάτωθι δύο σειρές αριθμών:

A.	5	10	15	20	25	(—)
B.	1	4	9	16	25	(—)

Το πρόβλημα έν προκειμένω είναι ή συμπλήρωσις τού κενού, τó όποιο υπάρχει στο τέλος εκάστης σειράς αριθμών, με τόν όρθό αριθμό. Απλή εξέτασις τής πρώτης σειράς δείχνει ότι αυτή αποτελείται από πεντάρια. Διά τής εφαρμογής τού κανόνος αὐτού, ή συμπλήρωσις τού κενού πρέπει να γίνη με τόν αριθμό 30. Τό δεύτερο πρόβλημα είναι δυσκολώτερο, αλλά ή ανάλυσις δείχνει ότι ή σειρά αυτή γίνεται από τὰ τετράγωνα των αριθμών 1, 2, 3, 4 και 5. Κατά συνέπεια ό επόμενος αριθμός είναι τó τετράγωνο τού 6, ήτοι ό 36. Έτσι οι Ψυχολόγοι, πρὸς διάγνωσι τής έπαγωγικής σκέψεως τού παιδιού, μεταξύ άλλων τέστ, έχουν έπινοήσει παρόμοια τέστ από σειρές αριθμών.

Στό ανωτέρω πρόβλημα, ως και σε άλλα προβλήματα έπαγωγικού συλλογισμού, αναζητούνται οι ομοιότητες και οι σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ των άτομικών περιπτώσεων και καταβάλλε-

ται προσπάθεια να διατυπωθή ένας νόμος, με τον οποίο να ερμηνεύονται όλες οι ατομικές περιπτώσεις. Έξ' άλλου, στον σχηματισμό των έννοιών και στην κατανόηση των λέξεων το παιδί είναι υποχρεωμένο να σκέπτεται κατά κάποιο τρόπο $\epsilon \pi \alpha \gamma \omega \gamma \iota \kappa \omega \varsigma$. Προκειμένου π.χ. το παιδί να σχηματίσει την έννοια του «σκύλου», συγκρίνει πρώτα διάφορους γνωστούς σε αυτό σκύλους και με την ανάλυση και γενίκευση δημιουργεί μία έννοια, η οποία ανταποκρίνεται προς όλους τους σκύλους, αλλά αποκλείει όμως άλλα ζώα όπως η γάτα, το άλογο, το πρόβατο κλπ. Οι πρώτες αυτές έννοιες δεν έχουν βέβαια μεγάλη ακρίβεια και υπόκεινται, με την απόκτηση περαιτέρω εμπειριών, σε αναθεώρηση.

Μαθήματα διδασκόμενα επαγωγικώς είναι η γραμματική και η αριθμητική. Η διδασκαλία του μαθήματος της γραμματικής γίνεται με επαγωγική μέθοδο. Όλα γενικά τα μέρη του λόγου διδάσκονται επαγωγικώς. Για την διδασκαλία λ.χ. των ουσιαστικών, αντί ο διδάσκαλος να δώσει στους μαθητές προς απομνημόνευσι τον όρισμό του ουσιαστικού, γράφει στον πίνακα πολλές φράσεις στις οποίες υπογραμμίζονται τα ουσιαστικά. Οι μαθηταί μελετούν εν συνεχεία όλες τις λέξεις-ουσιαστικά και εξάγουν μόνοι των τον όρισμό του ουσιαστικού. Το μάθημα επίσης της αριθμητικής διδάσκεται με επαγωγική μέθοδο. Από πλήθος συγκεκριμένων προβλημάτων εξάγεται ο κανών, τον οποίο εν συνεχεία απομνημονεύουν οι μαθηταί.

2. Ο $\epsilon \pi \alpha \gamma \omega \gamma \iota \kappa \acute{o} \varsigma$ $\tau \acute{\rho} \omicron \pi \omicron \varsigma$ $\sigma \kappa \acute{\epsilon} \psi \epsilon \omega \varsigma$, αρχίζει με την αποδοχή μιᾶς γενικής αρχής, η οποία εφαρμόζεται στις επί μέρους ατομικές περιπτώσεις. Κατά τον επαγωγικό ή παραγωγικό συλλογισμό υπάρχουν δύο κρίσεις (ή μείζων πρότασις και η ελάσσων πρότασις), αναζητούνται οι μεταξύ τούτων υπάρχουσες σχέσεις και εξάγεται νέα κρίσις, το συμπέρασμα. Τυπικό παράδειγμα επαγωγικού συλλογισμού είναι:

Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί.

Ο Σωκράτης είναι άνθρωπος.

Άρα, ο Σωκράτης είναι θνητός.

Όσο ο άνθρωπος μεγαλώνει, γνωρίζει πολλές αρχές τις οποίες και εγκολπώνεται. Άλλες από αυτές προέρχονται από τους επαγωγικούς συλλογισμούς του, άλλες από τις σπουδές του στο σχολείο, άλλες από τους γονείς και τα πρόσωπα τα οποία συναναστρέφεται, και άλλες εγκολπώνεται άσυνειδήτως από το περιβάλλον του, χωρίς να γνωρίζει επακριβώς την προέλευσίν των. Πολλά γούστα μας και πολλές προκαταλήψεις εκπηγάζουν από γενικές ιδέες τις οποίες χρησιμοποιούμε για την επίλυσι προβλημάτων του καθημερινού βίου. Έτσι, επαγωγικοί συλλογισμοί οι οποίοι, εξεταζόμενοι ως φαινόμενο σκέψεως, είναι ολικώς όρθοι, είναι δυνατόν να οδηγήσουν το άτομο σε εσφαλμένα συμπεράσματα.

Οι τελευταίες ψυχολογικώς έρευνες κατέδειξαν σαφώς ότι, αντίθετα προς ό,τι έπιστεύετο παλαιότερα, όλοι οι βασικοί μηχανισμοί της διανοίας, οι απαραίτητοι στον επαγωγικό τρόπο σκέψεως, υπάρχουν στοιχειωδώς ακόμη και στην ηλικία των 6 ετών. Η ανάπτυξις συνίσταται βασικά στην αύξησι εις βαθμό και ποικιλία της διδακτέας ύλης, στην οποία οι διανοητικοί αυτοί μηχανισμοί δύνανται να εφαρμοσθούν, ως και την ανάπτυξι προς την ακρίβεια με την οποία λειτουργούν. Γενικά, είναι πιθανόν ότι οι περισσότερες μορφές του επαγωγικού συλλογισμού υπάρχουν στα παιδιά της ηλικίας των 7-12 ετών. Έτσι, οι ψυχολόγοι πιστεύουν ότι, από το 7ον έτος της ηλικίας και άνω, το κανονικό παιδί δύναται και πρέπει να διδάσκεται να σκέπτεται έπιστημονικώς και να συζητή λογικώς, αλλά οι διδασκόμενες στο παιδί έπιστημονικές αντίληψεις πρέπει να είναι άπλές, ώστε να δύναται το παιδί να τις κατανοή επαρκώς. Από το 7ον έτος της ηλικίας του, το παιδί είναι ήδη ικανό να διανοήται με αριθμούς, εφόσον βέβαια οι αριθμοί είναι μικροί και τα αριθμητικά προβλήματα άπλά. Προβλήματα σχετικά με τον $\chi \rho \omicron \nu \omicron$ είναι για το παιδί εύκολότερα από τα προβλήματα τα σχετικά με τον $\chi \omega \rho \omicron$. Γι' αυτό επιβάλλεται στα παιδιά της ηλικίας των 9 ετών και άνω να δίδονται περισσότερα προβλήματα γεωμετρίας. Η αρχή της αιτίας και του αποτελέσματος είχε μέχρι χθές — και εξακολουθεί άτυχώς και σήμερα — παραμεληθή στην διδασκαλία του δημοτικού σχολείου. Η σχέσις αιτίας και αποτελέσματος πρέπει να διδάσκεται κυρίως στα φυσιογνωστικά μαθήματα (φυσική ιστορία, ζωολογία) και στην φυσική πειραματική μάλλον, παρά στην Γεωγραφία και την Ιστορία, όπου η άνευρεσις της σχέσεως αιτίας και αποτελέσματος είναι δυσκολώτερη.

Μαθήματα διδασκόμενα επαγωγικώς είναι η γεωμετρία. Στο μάθημα της γεωμετρίας, η οποία διδάσκεται με επαγωγική μέθοδο, καλό είναι κατ' αρχήν η μελέτη του γεωμετρικού αντικειμένου να γίνεται με επαγωγικό τρόπο. Για να αποδειχθή λ.χ. ότι η ύποτείνουσα του ορθογωνίου τριγώνου ίσούται προς το άθροισμα του τετραγώνου των δύο άλλων πλευρών του τριγώνου, ο διδάσκαλος με τους μαθητάς ίχνογραφούν και μετρούν πρώτα διάφορα τρίγωνα, και από τις μετρήσεις αυτές εξάγεται ο άνωτέρω κανών. Μετά από τις ενέργειες αυτές, οι μαθηταί μαθαίνουν την επαγωγική απόδειξι της εν λόγω προτάσεως.

Βασικές αρχές διδασκαλίας προς ανάπτυξι της νοήσεως του παιδιού.

Μερικές βασικές αρχές διδασκαλίας για την ανάπτυξι της νοήσεως του παιδιού είναι 1) η άνάθεσις προβλημάτων προς λύσιν, 2) η διέγερσις του διαφέροντος, 3) η διδασκαλία γεγονότων και 4) η ανάπτυξις και ένισχυσις της αυτοπεποιθήσεως του παιδιού, οι οποίες αναπτύσσονται κατωτέρω σε άδρες γραμμές.

1. $\text{Ανάθεσις προβλημάτων}$. Εφόσον η νόησις αρχίζει με την προσπάθεια επίλυσεως ενός προβλήματος, ο διδάσκαλος, όφειλει να άναθέτη στους μαθητάς την λύσι πραγματικών προβλημάτων από την ζωή αυτών. Μόνο με τον τρόπο αυτό θα συμβάλη θετικά στην ανάπτυξι της νοήσεως αυτών. Χωρίς την άνάθεσι προβλημάτων προς λύσιν ή προσπάθεια ανάπτυξεως της

νοήσεως του παιδιού από μέρος του διδασκάλου είναι ματαιοπονία. 'Η νόησις δὲν ἐργάζεται στὸ κενό.

2. Διέγερσις διαφέροντος. "Ενα δεύτερο ἀπαραίτητο γιὰ τὴν λειτουργία τῆς νοήσεως στοιχείο εἶναι ἡ διέγερσις τοῦ διαφέροντος τοῦ παιδιοῦ. Οἱ ψυχολόγοι τῆς σχολῆς τοῦ Freud (Φρόιντ) ἔχουν ἰδιαιτέρως τονίσει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀσχολεῖται πνευματικῶς μὲ αὐτὰ κυρίως τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα τὸν ἐνδιαφέρουν.

3. Διδασκαλία γεγονότων. 'Η ἀποτελεσματικὴ λειτουργία τῆς νοήσεως στηρίζεται ἐπάνω σὲ γεγονότα ἢ στοιχεῖα γνώσεων. Τὰ γεγονότα ἀποτελοῦν τὴν βάσι τῆς νοήσεως, καὶ κατὰ συνέπεια πρέπει νὰ διδάσκωνται πρὶν ἢ λειτουργία τῆς νοήσεως καταστή δυνατὴ. Γιὰ τὴν διδασκαλία στοιχείων γνώσεων, ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ ἐφαρμόζη τὴν μέθοδο τῆς λογικῆς κυρίως ἀπομνημονεύσεως.

4. Ἀνάπτυξις καὶ ἐνίσχυσις τῆς αὐτοπεποιθήσεως. Ἀπὸ σχετικῆς ἔρευνες πού ἐγίναν σὲ πολυάριθμες ομάδες παιδιῶν, ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ἐπιτυχὴς λειτουργία τῆς νοήσεως ἐξαρτᾶται σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὴν αὐτοπεποίθησι καὶ τὴν ἐνεργητικὴ ἀντιμετώπισι τοῦ προβλήματος ἀπὸ μέρος τοῦ παιδιοῦ. Καθῆκον συνεπῶς τοῦ διδασκάλου εἶναι ἡ ἐνίσχυσις τῆς αὐτοπεποιθήσεως τοῦ παιδιοῦ. 'Η αὐτοπεποίθησις ἀποτελεῖ βέβαια μίαν ἰδιότητα τῆς προσωπικότητος, ἡ ὁποία ὁμως ἐξαρτᾶται σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τοῦ παιδιοῦ στὴν λύσι τῶν διαφόρων προβλημάτων. Ὁ μαθητὴς ὁ ὁποῖος λύει ἐπιτυχῶς τὰ προβλήματα τῆς ἀριθμητικῆς καταπιάνεται μὲ αὐτοπεποίθησι μὲ τὴν λύσι ἑνὸς νέου προβλήματος, ἐνῶ ὁ μαθητὴς ὁ ὁποῖος εἶχε μέχρι τούδε πολλὰς ἀποτυχίες καὶ ἐλάχιστες ἐπιτυχίες στὴν λύσι ἀριθμητικῶν προβλημάτων, ἀντιμετωπίζει κάθε νέο ἀριθμητικὸ πρόβλημα μὲ τὸν φόβο τῆς ἀποτυχίας, πρᾶγμα πού τὸν ἐμποδίζει προκαταβολικῶς στὴν καταβολὴ κάθε δυνατῆς προσπάθειας. Πρὸς ἀντιμετώπισι τῆς δυσκολίας αὐτῆς, εἶναι ἀπαραίτητο οἱ ἀνατιθέμενες στὰ παιδιὰ σχολικῆς ἐργασίας νὰ εἶναι ἀνάλογες πρὸς τὶς ἱκανότητες αὐτῶν. Στούς ἀδύνατους δηλαδὴ μαθητὰς νὰ ἀνατίθενται λίγες καὶ εὐκολες ἐργασίες, στοὺς κανονικοὺς περισσότερες καὶ ἀνώτερες ἐργασίες, καὶ στοὺς ἐφευεῖς ἀκόμη περισσότερες καὶ δυσκολώτερες ἐργασίες. Γιὰ τοῦτο, ἀντὶ τῆς ὁμαδικῆς, ἐπιβάλλεται ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἐξατομικευμένης διδασκαλίας. Ἀφοῦ πρῶτα γίνη ἡ διάγνωσις τῆς νοημοσύνης καὶ τῶν λοιπῶν διανοητικῶν ἱκανοτήτων ἑνὸς ἐκάστου μαθητοῦ, οἱ ἀνατιθέμενες ἐκάστοτε ἐργασίες νὰ εἶναι ἀνάλογες πρὸς τὴν πρόοδο ἐκάστου παιδιοῦ.

Πολλοὶ ἱσχυρίζονται συχνὰ ὅτι τὰ μικρὰ παιδιὰ δὲν ἔχουν τὴν ἱκανότητα τοῦ διανοεῖσθαι. Τοῦτο ὁμως ἀποτελεῖ πλάνη. Ἐν πρώτοις λειτουργία τῆς νοήσεως παρατηρεῖται καὶ στὸν σχηματισμὸ τῶν χιλιάδων ἐννοιῶν πού κάνει κάθε παιδί. Μολονότι μεταξύ τῶν ψυχολόγων ὑπάρχει μιά κάποιαν διαφωνία ὅσον ἀφορᾷ τὶς νοητικῆς ἱκανότητες τοῦ παιδιοῦ στὶς διάφορες ἡλικίες αὐτοῦ, ἡ γενικὴ πορεία τῆς ἀναπτύξεως τῆς νοήσεως εἶναι σαφής. Ἱκανότης τοῦ διανοεῖσθαι εἶναι βασικὰ ἡ ἱκανότης τῆς ἀναγνώρισεως σχέσεων. Στὴν κατώτερη βαθμίδα αὐτῆς ἡ ἱκανότης αὐτὴ παρατηρεῖται στὴν ἀναγνώρισι σχέσεων μεταξύ πραγματικῶν ἀντικειμένων. Σὲ ἀνώτερη βαθμίδα παρατηρεῖται στὴν κατανόησι καὶ τὸν σχηματισμὸ ἀφηρημένων ἐννοιῶν καὶ ἀρχῶν γενικεύσεων ὡς καὶ στὴν χρῆσι τῆς γλώσσης καὶ τῶν διαφόρων συμβόλων γιὰ τὴν λύσι πολλῶν προβλημάτων. Σύμφωνα μὲ τὰ τεστ τοῦ Binet καὶ τὶς ἔρευνες τοῦ Piaget (Πιαζέ) καὶ ἄλλων ψυχολόγων, τὸ παιδί ἀρχίζει νὰ κατανοῇ ἀφηρημένες λέξεις καὶ γενικεύσεις στὴν ἡλικία τῶν 11 ἐτῶν.

Τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα δείχνουν ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς γενικῆς νοημοσύνης συνεχίζεται μᾶλλον μέχρι τὴν λῆξι τῆς φυσιολογικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ, ἡ ὁποία συντελεῖται γύρω στὸ 20ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ πλήρης ἀνάπτυξις τῆς νοήσεως δὲν συντελεῖται πρὸ τῆς ἡλικίας αὐτῆς (20ον ἔτος) καὶ κατὰ συνέπεια τὰ δυσκολώτερα προβλήματα πρέπει νὰ ἀναβάλλωνται μέχρι τὴν ἀποφοίτησι τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὴν Μέση Παιδεία καὶ τὴν ἐγγραφή αὐτοῦ

Κατωτέρω παραθέτομε πέντε τεστ μετρήσεως τῆς νοήσεως τοῦ παιδιοῦ, μὲ τὴν ἑξῆς σειρά :

1. Τεστ ἀπὸ σειρὰς ἀριθμῶν.
2. Τεστ συλλογισμῶν.
3. Τεστ παραλογισμῶν.
4. Τεστ Κοινοῦ νοῦ.
5. Τεστ συγγενείας.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Υπό:

κ. Πέτρου Α. Σταθοπούλου Κοινωνικοῦ Λειτουργοῦ, δίδος Δάφνης Καψαμπέλη Κοινωνικοῦ Λειτ.

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ ἄρθρον αὐτὸ ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν ἐξέτασιν τοῦ ρόλου τῶν κοινωνικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν δυσκολιῶν μαθήσεως καὶ προσρμογῆς τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Εἰς τὴν παρούσαν περίπτωσιν ὁ ρόλος αὐτὸς ἐκπληροῦται κυρίως διὰ τῆς ἐφαρμογῆς προγραμμάτων βοηθείας μελέτης διὰ ἀδυνάτους μαθητάς.

Θὰ ἀναφερθῶμεν κυρίως εἰς τὸν ρόλον κοινωνικῶν ὁργανώσεων, ὅπως εἶναι τὰ Ἀστικά Κοινοτικά Κέντρα, εἰς τὴν παροχὴν βοηθείας πρὸς μαθητάς με χαμηλὴν ἀπόδοσιν. Διὰ νὰ γίνῃ περὶ σσότερον κατανοητὴ ἡ συμβολὴ τῶν Ἀστικῶν Κοινοτικῶν Κέντρων θὰ χρησιμοποιηθοῦν παραδείγματα ἀπὸ τὸ Ἀστικὸν Κέντρον Ταύρου καὶ τὸ Ἀστικὸν Κέντρον «Ἑστία Φιλίας» τοῦ Ἰδρύματος Κοινωνικῆς Ἑργασίας, εἰς τὰ Ἀνω Πετράλωνα. Τὰ δύο αὐτὰ Κέντρα ἔχουν ἤδη ἀρχίσει προγράμματα βοηθείας εἰς τὴν μελέτην εἰς συνεργασίαν με δημοτικὰ σχολεῖα τῆς περιοχῆς.

Ἐλπίζεται ὅτι διὰ τοῦ ἁρθρου αὐτοῦ ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ γίνῃ περὶ σσότερον ἀντιληπτὸς ἐκ μέρους τῶν διδασκάλων ὁ ρόλος τῶν ὁποίων δύνανται νὰ διαδραματίσουν τὰ Ἀστικά Κέντρα εἰς τὴν πρόδοον τῶν μαθητῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ ἀποτελέσῃ ἀφορμὴν διὰ τοὺς συναδέλφους Κοινωνικοὺς Λειτουργοὺς — νὰ ἐξετάσουν τυχὸν δυνατότητας παρομοίας συνεργασίας με σχολεῖα τῆς περιοχῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἐργάζονται.

II. Ὁ Ρόλος τῶν Ἀστικῶν Κοινοτικῶν Κέντρων

Κατ' ἀρχὴν εἶναι σκόπιμος μία σύντομος ἐπεξήγησις τοῦ ἔργου τῶν κοινωνικῶν ὁργανώσεων, καὶ εἰδικώτερον τῶν Ἀστικῶν Κοινοτικῶν Κέντρων, πρὸς πληρεστέραν ἐνημέρωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας.

Τὰ Ἀστικά Κοινοτικά Κέντρα εἶναι Κοινωνικαὶ Ὑπηρεσίαι. Ἀποσκοποῦν εἰς τὴν κάλυψιν ψυχολογικῶν (συναισθηματικῶν), κοινωνικῶν, ψυχαγωγικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἀναγκῶν ἀτόμων ὅλων τῶν ἡλικιῶν τῆς περιοχῆς, μέσῳ εἰδικευμένου συνήθως προσωπικοῦ.

Ἐδῶ θὰ περιορισθῶμεν μόνον εἰς τὸ ν' ἀναφέρωμεν προγράμματα καὶ δραστηριότητας αἱ ὁποῖαι ἀπευθύνονται εἰς παιδιὰ σχολικῆς ἡλικίας. Αἱ ἀνάγκαι τῆς ἡλικίας αὐτῆς καλύπτονται διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν παιδιῶν εἰς διάφορα ψυχαγωγικὰ προγράμματα, εἰς ὁμάδας ἐνδιαφερόντων, εἰς ὁμάδας κοινωνικῆς ἀγωγῆς κατευθυνόμενας ἀπὸ Κοινωνικοὺς Λειτουργοὺς καὶ εἰς τὴν θεραπείαν περιπτώσεων διὰ τῆς ψυχοκοινωνικῆς ἀγωγῆς με εἰδικὸν Κοινωνικὸν Λειτουργόν. Τὰ Ἀστικά Κοινοτικά Κέντρα χρησιμοποιοῦν ἐπίσης καὶ ἄλλας ἐξειδικευμένας κοινωνικὰς ὑπηρεσίας, προ-

κειμένου νὰ βοηθήσουν τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται. Ἐδῶ θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ εἰδικώτερον ὁ ρόλος τῶν Ἀστικῶν Κοινοτικῶν Κέντρων ἐν σχέσει με τὰς δυνατότητας παροχῆς βοηθείας εἰς ἀδυνάτους μαθητάς. Τὸ Ἀστικὸν Κοινοτικὸν Κέντρον δύναται σαφῶς νὰ βοηθήσῃ διότι αἱ δυσκολίαι εἰς τὸ σχολεῖον δὲν εἶναι πάντα ἀποτέλεσμα διανοητικῆς ἀνικανότητος.

Ὁ Bertram Beck χαρακτηριστικῶς δηλώνει: «Ὅλοι ὅσοι συνεργαζόμεθα με ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα γνωρίζομε πολὺ καλά ὅτι πολλοὶ μαθηταὶ δὲν δύνανται νὰ ἐπωφεληθοῦν πλήρως ἀπὸ τὴν φοίτησιν των εἰς τὸ σχολεῖον λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ προσοχὴ των ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὰ προσωπικὰ καὶ τὰ οἰκογενειακὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα τοὺς ἀπασχολοῦν».

III. Κατάταξις τῶν μαθητῶν κατὰ σχολικὴν ἀπόδοσιν καὶ σχέσεων εἰς τὸ οἰκογενειακὸν περιβάλλον.

Πρὶν ὁμιλήσωμεν διὰ τὴν προσφορὰν βοηθείας ἐκ μέρους τῶν Ἀστικῶν Κοινοτικῶν Κέντρων εἰς τοὺς ἀδυνάτους μαθητάς, κρίνεται σκόπιμον νὰ ἀναφερθῶμεν συνοπτικῶς εἰς μίαν θεωρητικὴν ἀνάλυσιν τῶν κατηγοριῶν τῶν μαθητῶν εἰς κάθε σχολεῖον.

Ἡ ἀνάλυσις αὕτη τοποθετεῖ τοὺς μαθητάς καθὲ σχολεῖου εἰς τέσσαρας βασικὰς κατηγορίας ἀναλόγως τῆς σχολικῆς ἀποδόσεως τοῦ μαθητοῦ καὶ τῶν σχέσεων του με τοὺς γονεῖς του.

Σχηματικὰ αἱ κατηγορίαι αὗται παρουσιάζονται ὡς ἑξῆς:

		Σχέσεις γονέων — παιδ.	
		Καλὰς	Κακὰς
Σχολικὴ ἐπίδοσις μαθητοῦ	ὕψηλὴ	1η	2α
	Χαμηλὴ	3η	4η

Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν (1η) ἀνήκουν μαθηταὶ με ὕψηλὴν ἀπόδοσιν εἰς τὸ σχολεῖον. Αἱ σχέσεις των με τοὺς γονεῖς εἶναι ὁμαλαί. Εἶναι τὰ παιδιὰ διὰ τὰ ὁποῖα ὁ διδάσκαλος δὲν ἔχει εἰδικoὺς λόγους νὰ κάμῃ παραπομπὴν εἰς τὸ Ἀστικὸν Κοινοτικὸν Κέντρον.

Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν (2α) ἀνήκουν μαθηταὶ οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὕψηλὴν σχολικὴν ἀπό-

1. Bertram Beck «Περιγραφή τοῦ ρόλου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Κοινωνικοῦ Λειτουργοῦ εἰς τὸ Σχολικὸν Σύστημα» Social Work, Ὀκτ. 1959, σελὶς 87.
2. «Τὸ Προικισμένο Παιδί»: Πρόκλησις διὰ τὴν Κοινωνικὴν Ἑργασίαν» Social Work, Ἰαν. 1962, σελὶς 81.

δοσιν, πλην όμως τα παιδιά αυτά δεν έχουν ικανοποιητικές σχέσεις με τους γονείς των. Είς την περίπτωση αυτήν αι κακά σχέσεις του μαθητού με την οικογένειαν του είναι δυνατόν να βελτιωθούν εφ' όσον ο διδάσκαλος διαπιστώσει την υπάρχουσαν κατάστασιν και κάμει την κατάλληλον παραπομπήν της οικογενείας εις τὸ Ἀστικὸν Κέντρον.

Ἐδῶ πρέπει νὰ τονισθῇ ὁ σημαντικὸς ρόλος τοῦ διδασκάλου ὁ ὁποῖος διὰ τῆς καθημερινῆς του ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ μαθητοῦ δύναται νὰ διαπιστώσῃ τὴν ἀνάγκην βοηθείας πρὸς τὴν οικογένειαν. Μία ἐγκαιρὸς ἐπέμβασις πρὸς βελτίωσιν τῶν σχέσεων γονέων καὶ μαθητοῦ δύναται νὰ ἔχῃ προληπτικῶς, εὐεργετικὰ ἐπιδράσεις καὶ εἰς τὴν μελλοντικὴν σχολικὴν ἐπίδοσιν αὐτοῦ.

Εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν, ἀνήκουν μαθηταὶ με χαμηλὴν σχολικὴν ἐπίδοσιν, ἀλλὰ αἱ σχέσεις με τοὺς γονεῖς εἶναι καλαί. Εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοὺς ἡ προσφορὰ βοηθείας μελέτης ἐκ μέρους τοῦ Ἀστικοῦ Κοινοτικοῦ Κέντρου δύναται νὰ ἔχῃ ἰδιαίτερος εὐμενεῖς ἐπιπτώσεις.

Εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν ὁ μαθητὴς πολλὰς φορὰς ἀπλῶς χρειάζεται νὰ βοηθηθῇ νὰ ἴδῃ τὴν ἀκαδημαϊκὴν ἐπίδοσιν ὡς ἀξίαν τοῦ ἐνδιαφέροντός του καὶ συνεπῶς καὶ τῆς ἀπαιτουμένης προσπάθειας. Οἱ γονεῖς, παραλλήλως, χρειάζονται βοήθειαν νὰ ἀξιολογήσουν τὰς ἱκανότητας τοῦ παιδιοῦ των ρεαλιστικῶς καὶ νὰ μὴ ἔχουν ἐξωπραγματικὰς ἀπαιτήσεις.

Εἰς τὴν τρίτην ὁμάδα, ἔχομε πολλοὺς μαθητὰς διαμένοντας εἰς συνοικίας χαμηλοῦ κοινωνικο-οικονομικοῦ ἐπιπέδου. Ἐδῶ τὰ παιδιά, λόγω δυσμενῶν στεγαστικῶν συνθηκῶν καὶ ἐλλείψεως μορφωτικῶν πολιτιστικῶν εὐκαιριῶν, δὲν ἔχουν δυνηθῇ νὰ ἀξιοποιήσουν πλήρως τὰς ἐμφύτους ἱκανότητάς των.

Τὰ παιδιά αὐτὰ χρειάζονται μορφωτικὰ ἐρεθίσματα διὰ νὰ κινητοποιήσουν καὶ νὰ ἀξιοποιήσουν τὰ ἐνδιαφέροντά των. Ἡ ἀπόδοσις εἰς τὸ σχολεῖον δύναται νὰ αὐξηθῇ σημαντικῶς μετὰ τὴν χρῆσιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ἀναγνωστηρίου, τὰ ὁποῖα προσφέρει τὸ Ἀστικὸν Κέντρον, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν μάλιστα ἐιδικοῦ.

Οἱ μαθηταὶ δύναται ἐπίσης νὰ βοηθηθοῦν μέσω προγραμμάτων βοηθείας μελέτης εἰς τὸ νὰ ἐμπλουτίσουν τὸ λεξιλόγιόν των, νὰ ἀποκτήσουν σωστοὺς τρόπους καὶ συνηθείας μελέτης, τὰ ὁποῖα καὶ ἀποτελοῦν πολὺ βασικὰ προϋποθέσεις διὰ τὴν καλὴν ἀπόδοσιν εἰς τὸ σχολεῖον.

Εἰς τὴν τετάρτην κατηγορίαν ἀνήκουν μαθηταὶ με δυσκολίας εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τὴν οικογένειαν. Οἱ γονεῖς καὶ ἴσως καὶ οἱ διδάσκαλοι ἔχουν συνήθως πλήρη ἀγνοίαν σχετικῶς μετὰ τὰς διανοητικὰς ἱκανότητας ἢ συναισθηματικὰς δυσκολίας τοῦ παιδιοῦ. Χρειάζονται βοήθεια νὰ συνειδητοποιήσουν καὶ νὰ ὑποστηρίξουν τὰς προσπάθειας τοῦ μαθητοῦ.

ΙΥ. Μέθοδος Ἐργασίας εἰς τὰς Κοινωνικὰς Ὁργανώσεις

Ἐκ τῶν ὧν ἔχουν ἤδη ἐκτεθῇ γίνεται ἐμφανὲς ὅτι τὸ Ἀστικὸν Κοινοτικὸν Κέντρον δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀποτελεσματικῶς ἀπὸ τὸ σχολεῖον.

Συγκεκριμένως τὸ Ἀστικὸν Κοινοτικὸν Κέντρον μετὰ τὴν παραπομπήν τοῦ μαθητοῦ ἀπὸ τὸν διδάσκαλον, μέσω τοῦ Κοινωνικοῦ Λειτουργοῦ, θὰ προβῇ εἰς τὴν ψυχοκοινωνικὴν μελέτην τοῦ παιδιοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐξετασθοῦν τομεῖς ὅπως ἡ προσωπικότης τοῦ παιδιοῦ, αἱ διαπροσωπικαὶ του σχέσεις, τὸ κοινωνικο-οικονομικὸν οικογενειακὸν περιβάλλον, ἡ ὑγεία του κλπ. ὅπου κριθῇ σκόπιμον, ὁ Κοινωνικὸς Λειτουργὸς θὰ χρησιμοποιήσῃ τὰς ὑπηρεσίας ἱατροῦ, ψυχολόγου, ψυχιάτρου ἢ ἄλλου ἐιδικοῦ, διὰ νὰ γνωρίσῃ καλυῖτον τὸ παιδί. Μετὰ τὴν κατανόησιν τῶν δυσκολιῶν τοῦ παιδιοῦ, γίνεται ἡ διάγνωσις καὶ ἡ κατάστρωσις συγκεκριμένου θεραπευτικοῦ προγράμματος συμφώνως μετὰ τὸ ὁποῖον βοηθεῖται κατ' ἴδαν ἢ μέσω ὁμάδος.

Ὅταν διαπιστωθῇ ὅτι τὸ Ἀστικὸν Κοινοτικὸν Κέντρον δὲν δύναται νὰ παράσχῃ ἀποτελεσματικὴν βοήθειαν, ὁ Κοινωνικὸς Λειτουργὸς προβαίνει εἰς καταλλήλους ἐνεργείας διὰ τὴν παραπομπήν τοῦ παιδιοῦ εἰς ἐιδικὰς ὁργανώσεις, π.χ. εἰσαγωγήν εἰς ἱδρύματα διὰ δύσκολα ἢ καθυστερημένα παιδιά, εἰς ἱατροπαιδαγωγικὰ κέντρα διὰ ψυχοθεραπείαν, ἐιδικὸν σχολεῖον, κ.ἄ.

Εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον θὰ ἀσχοληθῶμεν κυρίως μετὰ τὸν ρόλον τῶν Ἀστικῶν Κοινοτικῶν Κέντρων διὰ τὴν δημιουργίαν προγραμμάτων βοηθείας μελέτης μέσω τῶν ὁποίων παιδιά τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὴν τρίτην ἢ καὶ τετάρτην κατηγορίαν δύναται ἰδιαίτερος νὰ ἐπωφεληθοῦν.

Υ. Προγράμματα Βοηθείας Μελέτης

1. Σκοπός:

Σκοπὸς τούτων τῶν προγραμμάτων εἶναι, ὅπως ἀναφέρομεν, ἡ παροχὴ βοηθείας εἰς μαθητὰς με χαμηλὴν σχολικὴν ἀπόδοσιν. Τὰ αἴτια διὰ τὴν χαμηλὴν ἐπίδοσιν μπορεῖ νὰ εἶναι, ὡς εἶδαμε, ποικίλα. Ἀλλοτε, κατὰ κύριον λόγον, ὀφείλονται εἰς τὴν ψυχοδιανοητικὴν κατάστασιν τοῦ ἀτόμου, ἄλλοτε εἰς τὰς σχέσεις του μετὰ τὸ οικογενειακὸν περιβάλλον, ἄλλοτε δὲ εἰς τὸ κοινωνικο-οικονομικὸ περιβάλλον, τὸ ὁποῖον δὲν τοῦ δίδει τὰ κατάλληλα ἐρεθίσματα ἢ μέσα διὰ νὰ ἀξιοποιήσῃ τὰς δυνατότητάς του.

Ἡ βοήθεια μέσω τοῦ προγράμματος μπορεῖ νὰ ἀποκοπῇ εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἐιδικῶν γνώσεων, ὅπως π.χ. τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν γραμματικὴν ἢ τὴν δημιουργίαν σωστῶν συνηθειῶν μελέτης, ἢ εἰς τὴν προσφορὰν εὐκαιριῶν εἰς τὸν μαθητὴν ν' ἀναπτύξῃ ἐνδιαφέρον διὰ μάθησιν.

2. Μέθοδος ἔργασίας:

Οἱ μαθηταὶ παραπέμπονται ἀπὸ τὸν διδάσκαλον βάσει κριτηρίων τὰ ὁποῖα ἐκ τῶν προτέρων ἔχουν ἐπεξεργασθῇ ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ κοινωνικὸς λειτουργός.

Ὅπου εἶναι ἀναγκαῖον, ὁ κοινωνικὸς λειτουργὸς ἐπισκέπτεται τὰς οικογενείας τῶν μαθητῶν. Ἔτσι ἐξασφαλίζεται ἡ ἀπαρχὴ θετικῆς συνεργασίας μετὰ τὸ σπῆτι, τὸ Ἀστικὸν Κοινοτικὸν Κέντρον, καὶ τὸ Σχολεῖον. Συγκεντρώνονται ἐπίσης πολὺ χρήσιμα στοιχεῖα διὰ τὸ οικογενειακὸν περιβάλλον τοῦ μαθητοῦ. Τέτοια στοιχεῖα τιθε-

μενα εις την διάθεσιν του διδασκάλου τον βοηθουν πολλάκις εις το να κατανοήση τας δυσκολίας του μαθητού.

Η συνέντευξις με τους γονείς γίνεται άφορμή να διαπιστωθούν και άλλαι δυσκολίαι της οικογενείας όποτε δύναται να άρχισή ή κοινωνική εργασία με την οικογένειαν.

Οί μαθηταί ταξινομούνται εις μικράς ομάδας. Αί ομάδες συνήθως έχουν 5-7 μαθητάς. Παιδιά με ιδιαίτερας δυσκολίας χρειάζεται να τοποθετηθούν εις μικροτέρας ομάδας ή και μόνα των δι' έν χρονικόν διάστημα. Το μέγεθος και το είδος της ομάδος εις την οποίαν τοποθετείται ο μαθητής κρίνεται από τας δυσκολίας, την συμπεριφοράν, το φύλον, την προσωπικότητα του μαθητού και του επιμελητού μελέτης.

3. Επιμελητής Μελέτης:

Τον ρόλον του φροντισμού επιτελεί ο επιμελητής μελέτης. Ο ρόλος του επιμελητού είναι πολύ σημαντικός εις την επιτυχίαν του προγράμματος βοηθείας μελέτης. Συνεπώς χρειάζεται ή ανάλογος προσοχή εις την επιλογή, προσανατολισμόν και παρακολούθησιν της εργασίας του επιμελητού από τον υπεύθυνον κοινωνικόν λειτουργόν.

Ίδεδωδώς ο επιμελητής θα έδει να ήτο εκπαιδευτικός ούτως ώστε να διαθέτη τας γνώσεις εκείνας αί όποίαι είναι άπαραίτητοι δια την επιτυχή εφαρμογήν μεθόδων διδασκαλίας και προσφοράς γνώσεων. Εις ώρισμένας δε περιπτώσεις όπου ή σχολική άποτυχία όφείλεται εις ειδικάς δυσκολίας μαθήσεως όπως δυσλεξίας, έλαττωματικήν πλευρίωσιν, ή έλαττωματικόν όπτικοκινητικήν έλεγchon, ή αναγκαία πλέον ειδική θεραπευτική άγωγή δέον να γίνεται υπό ειδικού παιδαγωγού. Τοϋτο όμως ξεφεύγει από τας άρμοδιότητας του 'Αστικού Κοινοτικού Κέντρου.

Καθ' όλην την διάρκεια του έτους οί επιμεληταί χρειάζονται βοήθειαν από τον Κοιν. Λειτουργόν δια ν' άρχίσουν να κατανοούν τον ρόλον των, την συμπεριφοράν των μαθητών και την σημειουμένην πρόοδον ενός εκάστου μαθητού.

4. Αξιολόγησις των προγραμμάτων βοηθείας μελέτης:

Από την κτηθείσαν πείραν εις τας 'Ηνωμένας Πολιτείας, τας έντυπώσεις των επιμελητών μελέτης εις τα προαναφερθέντα 'Αστικά Κοινοτικά Κέντρα και των διδασκάλων των σχολείων θα ήτο δυνατόν να άναφερθούν τα έξης αποτελέσματα:

α) βελτίωσις του μαθητού εις τα μαθήματά του,

β) αύξησις του ενδιαφέροντός του δια μάθησιν γενικά.

Έκτός όμως της άμέσου βοηθείας εις τα μαθήματα, ο μαθητής πολλάκις ώφελείται εις άλλους τομείς οί όποιοι έμμέσως επηρεάζουν σοβαρώς την καθ' αυτό σχολικήν πρόοδον.

Λόγω του περιωρισμένου αριθμού των μαθητών εις την ομάδα ο επιμελητής δύναται να δείξη πολύ περισσότεραν προσοχήν εις κάθε

ένα από τους μαθητάς, κάτι το όποιον ο διδάσκαλος δέν δύναται να πράξη εις την τάξιν. Έχων όμως τόσην προσοχήν ο μαθητής άρχίζει να θέλη να εύχαριστήση και άργότερον να μιμηθή τον φροντιστήν, ο όποιος συνήθως είναι νέος και φοιτητής. Με το ενδιαφέρον, την προσοχήν, και ύποστήριξιν του επιμελητού, ο μαθητής κινητοποιείται και κάθε επιτυχία του εις τα μαθήματα είναι ένα επί πλέον βήμα εις την προσπάθειάν του να επιτύχη εις το σχολείον. Βεβαίως ή καλύτερα επίδοσις εις το σχολείον έχει ως συνέπειαν να βελτιωθούν αί σχέσεις με τον διδάσκαλον, τους γονείς και το εύρύτερον περιβάλλον. Με αυτόν τον τρόπον ο ίδιος ο μαθητής άρχίζει να έχη μιαν θετικωτέραν εικόνα δια τον έαυτόν του, κάτι πολύ σημαντικόν δια την έν γενεί πρόοδόν του.

Εις την αξιολόγησιν της εργασίας των προγραμμάτων βοηθείας μελέτης εις τα 'Αστικά Κοινοτικά Κέντρα τόσον οί διδάσκαλοι όσον και οί επιμεληταί μελέτης άνέφερον ότι παρετηρήθη σχετική βελτίωσις εις την σχολικήν επίδοσιν των μαθητών. Παρετήρησαν όμως αξιόλογον βελτίωσιν εις τον τομέα του περιορισμού της άντικοινωνικής συμπεριφοράς των παιδιών τα όποία παρηκολούθησαν το πρόγραμμα. Ήσαν λιγώτερον επιθετικά και αντιδραστικά με τους διδασκάλους, συμμαθητάς και επιμελητάς μελέτης. Γενικώς ή στάσις των προς το σχολείον έγινεν περισσότερον θετική.

5. Προϋποθέσεις επιτυχίας προγραμμάτων βοηθείας μελέτης.

Έκ των ήδη εκτεθέντων άπόψεων, διαφαίνεται ή δυνατότης παροχής βοηθείας εις τους αδυνάτους μαθητάς, μέσω των προγραμμάτων βοηθείας μελέτης, τόσον εις τα μαθήματα όσον και εις την εύρυτέραν συναισθηματικήν ανάπτυξιν του μαθητού.

Δια να επιτευχθούν όμως οί στόχοι τέτοιων προγραμμάτων είναι άπαραίτητη ή στενή συνεργασία διδασκάλου και κοινωνικού λειτουργού. Μία τέτοια συνεργασία είναι πολύπλευρος. Δύναται να συνίσταται εις συνεχή άνταλλαγήν πληροφοριών σχετικώς με την επίδοσιν και συμπεριφοράν των παιδιών εις το σχολείον, το σπίτι και το 'Αστικό Κοινοτικόν Κέντρον. Ο διδάσκαλος δύναται να παραπέμψη εις το 'Αστικόν Κοινοτικόν Κέντρον παιδιά με συναισθηματικές διαταραχάς, άντικοινωνικήν συμπεριφοράν κλπ., δια βοήθειαν. Το 'Αστικόν Κοινοτικόν Κέντρον μπορεί να άποτελέση τον συνδετικόν κρίκον μεταξύ σχολείου, οικογενείας και λοιπών οργανώσεων εις την κοινότητα.

Το 'Αστικόν Κοινοτικόν Κέντρον παρέχει πληροφορίας εις το σχολείον σχετικώς με το κοινωνικο-οικονομικόν περιβάλλον του παιδιού, και τας ένδο-οικογενειακάς του σχέσεις. Κατ' αυτόν τον τρόπον είναι δυνατή ή έκ μέρους του διδασκάλου εφαρμογή καταλλήλων εκπαιδευτικών μεθόδων δια την βελτίωσιν των μαθητών.

6. Σημασία συνεργασίας Σχολείου και 'Αστικών Κοινοτικών Κέντρων.

Τα προγράμματα βοηθείας μελέτης δύναται

να βοηθήσουν αποτελεσματικῶς μαθητὰς οἱ ὅποιοι δὲν παρουσιάζουν διανοητικὴν καθυστέρησιν. Δύνανται νὰ βοηθήσουν μαθητὰς οἱ ὅποιοι ἄλλως θὰ διέκοπτον τὴν φοίτησίν των «Drop Outs» λόγω ἀπροσαρμόστου συμπεριφορᾶς καὶ δυσκολιῶν μαθήσεως.

Διὰ τῆς ἐγκαίρου παραπομπῆς ὑπὸ τῶν διδασκάλων, τὸ παιδί μπορεῖ νὰ βοηθηθῇ πρὶν ἢ κατάστασις του ἐπιδεινωθῇ. Μὲ τὴν συνεχῶς αὐξανόμενην κίνησιν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ εἰτὰς μεγάλας πόλεις δημιουργοῦνται ἐκτὸς τῶς ἄλλων, καὶ ἰδιαίτερα προβλήματα προσαρμογῆς τῶν παιδιῶν εἰς τὸν Ἀστικὸν χώρον καὶ εἰδικώ-

τερον, προσαρμογῆς εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πόλεως. (1) Τὸ παιδί ἐπίσης τὸ ὅποιον ζεῖ εἰς ἀποδιοργανωμένον οἰκογενειακὸν περιβάλλον, μὲ ἐργαζομένους γονεῖς, ἔχει ἀνάγκην ἰδιαιτέρας φροντίδος ἀπὸ τὸν διδάσκαλον. Ὁ ρόλος τῶν Ἀστικῶν Κοινοτικῶν Κέντρων καὶ γενικώτερον τῶν κοινωνικῶν ὁργανώσεων, ὡς ἤδη ἀναφέραμεν εἶναι ἡ παροχὴ ἀνεπισημοῦ ἐκπαιδεύσεως, κοινωνικῆς ἀγωγῆς μέσῳ κοινωνικῆς ἐργασίας μὲ ομάδας καὶ ψυχαγωγικῶν προγραμμάτων, προσαρμογὴ δυσκόλων παιδιῶν εἰς τὸ περιβάλλον, κλπ.

Ι. Δ.Γ. Τσαούση — Π. Σταθοπούλου — Α. Χριστάκη: Πρόγραμμα Ἀστικῆς Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως Ἀνω Πετράλων — Ἀθῆναι.
Ἰδρυμα Κοινωνικῆς Ἐργασίας — Ἀθῆναι 1969
Ρ. 23. — 24. Γίνεται ἀνάλυσις τῆς ἀστικοποιήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων τῶν μεγαλουπόλεων.

Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἡ συνεργασία σχολείου καὶ κοινωνικῶν ὁργανώσεων βοηθεῖ σημαντικῶς τοὺς μαθητὰς ὅχι μόνον εἰς τὴν ἀπόκτησιν γνώσεων, ἀλλὰ εἰς τὴν ἰσορροπημένην ἀνάπτυξιν τοῦ ἀτόμου εἰς τὸν διανοητικόν, κοινωνικὸν καὶ συναισθηματικὸν τομέα. Μὲ ἄλλα λόγια ἡ συνεργασία αὕτη συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν πληρεστέραν ἀντιμετώπισιν τῶν ποικίλων ἀναγκῶν τῶν παιδιῶν τῆς σχολικῆς ἡλικίας.

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΜΑΡΤΥΡΙΑΣ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΩΝ

(Μία απάντησις εἰς τὰ μυθεύματα τοῦ διδάκτορος τῆς Θεολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βόννης κ. Χάρμουντ Στέγκεμαν).

ὑπὸ ΣΕΡ. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
Μετεκπ. διδασκάλου
Λογγοῦ—Λοκρίδος

Ἄφ' ὅτου ὁ Θεάνθρωπος ἐπανήλθεν εἰς τὸν οὐράνιον θρόνον, μετὰ τὴν κάθοδόν Του εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν ἰδρυσιν τῆς φερούσης τὸ μέγα Ὄνομά Του θρησκείας, πολλοὶ ἀντίθρησκοι θεωροῦν διευτυπώθησαν καὶ πλεῖστοι ὅσαι συκοφανταί ἐναντίον Του ἐξεστομίσθησαν, ἀποσκοποῦσαι, ἄλλαι μὲν εἰς τὴν ταπείνωσιν τοῦ προσώπου Του, ἄλλαι δὲ εἰς τὴν μείωσιν τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου Του ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐνδεικτικῶς ἀναφερόμεθα εἰς μερικὰς ἐξ αὐτῶν :

«Ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός, ἀλλὰ κτίσμα· δὲν εἶναι, δηλαδή, υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ χάριν».

«Δὲν ἀνέστη σαρκικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς».

«Ἦτο θνητὸς πρὶν γεννηθῆ, λαβὼν τὴν ἀθανάσιαν εὐαρεστήσας εἰς τὸν Ἰεχωβά».

«Θὰ βασιλεύσῃ ἐπιγείως ἐν μέσῳ γηίνων ἀπολαύσεων, διότι ἐπουράνιος βασιλεία δὲν ὑπάρχει».

«Οὐδόλως ἐτίμησε τὴν μητέρα του».

«Κατὰ τὸ ἰδίωμά τῆς ἐφηβικῆς τοῦ ἡλικίας περιεφέρετο ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς Ἰνδίας, ἐνθα ἐμάνθανε τὸν φακισμὸν καὶ ἄλλα μυστήρια, ἐπανελθὼν μετὰ ταῦτα εἰς Παλαιστίνην, κομιστὴς τῶν καρπῶν τῶν σπουδῶν του».

«Δὲν ἐγνώριζε τὴν γλῶσσαν τοῦ Πιλάτου, χρησιμοποιήσας κατ' ἀνάγκην κατὰ τὴν δίκην του διερμηνέα» κ.λ.π.

Ἐκαστος, βεβαίως, ἐκ τῶν συκοφαντῶν ἀντιμετώπισεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὴν ἀντίδρασιν πλειάδος διανοουμένων χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι, προσφεύγοντες ἐκάστοτε εἰς τὰς Γραφάς, ἀπερριπτον ἀποδεικτικῶς τὰς ἀναληθείας, στήριζοντες οὕτω τὴν κλονιζομένην πίστιν τῶν ὁπαδῶν τοῦ Κυρίου.

Παρὰ ταῦτα, ὅμως, οἱ ἐχθροὶ τοῦ χριστιανισμοῦ δὲν ἐννοοῦν νὰ σταματήσουν. Συνεχίζουν τὰς κακοβούλους ἐνεργείας καὶ διδαχὰς των, χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνωνται, ὅτι πολλάκις δι' αὐτῆς τῆς τακτικῆς των γελοιοποιοῦνται.

Οὕτω, πρὸ ἡμερῶν ἀνεκοινώθη μία θεωρία τοῦ Γερμανοῦ θεολόγου τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βόννης κ. Χάρμουντ Στέγκεμαν, εἰς τὴν ὁποίαν οὕτως ὑποστηρίζει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν κατήγετο ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ, ἀλλ' ἀπὸ τὴν Καπερναοὺμ, καὶ μάλιστα, ὅτι «οὐδέποτε εἶδε τὴν Ναζαρέτ», ὅτι «οὐδέποτε εἶδε τὴν Ναζαρέτ», ὅπως φαίνεται δὲ κατηγορηματικῶς εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν του, ἐφ' ὅσον θεωρεῖ «ἱστορικὸν σφάλμα» τὸ νὰ γίνεται τοῦ λοιποῦ λόγος περὶ Ἰησοῦ τοῦ «Ναζωραίου».

Θέλομεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ἡ νέα διδασκαλία τοῦ κυρίου «θεολόγου» δὲν θὰ ἐπηρεάσῃ σοβαρῶς τὸν χριστιανικὸν κόσμον, διὰ τὸν λόγον, ὅτι, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔχομεν συνηθίσαι πλέον εἰς παρομοίας ἀερολογίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς εἶναι τόσον ἀσήμαντον, ὥστε νὰ μὴ δύναται ν' ἀποβῇ ρυθμιστικὸν τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν. Ἀλλοίμονον ἂν ἡ πίστις μας ἐξηρτάτο ἀπὸ τὸ ἂν ὁ λυτρωτὴς μας ἐξησεν ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἄνθρωπος, εἰς τὴν Ναζαρέτ ἢ εἰς τὴν Καπερναοὺμ τοῦ κ. Στέγκεμαν. . .

Ἐκεῖνο, ὅμως, τὸ ὁποῖον ἐν προκειμένῳ μᾶς ἐκπλήσσει, εἶναι τὸ γεγονὸς, ὅτι ὁ κ. καθηγητὴς, ἐν τῇ προσπάθειά του ὅπως διαστρεβλώσῃ αἰωνίους ἀληθείας, ἀπεδείχθη ἀγνοῶν τὸ περιεχόμενον τῶν Γραφῶν, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀναλάβει ν' ἀναπτύξῃ εἰς τοὺς φοιτητὰς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βόννης! Αὐτό, τούλάχιστον, μαρτυρεῖ ἡ σαφὴς δήλωσις του, ὅτι «μόνον ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ὁμιλεῖ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου» καὶ ὅτι τὰ λοιπὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης «ἀνφέρουν ἀπλῶς Ἰησοῦς ἐκ Γαλιλαίας».

Καίτοι ἡ ἰδιότης ἡμῶν δὲν ἐπιβάλλει τὴν ἀσχολίαν μας μὲ θεολογικὰ θέματα, ἐν τούτοις, ὑπὸ θεοῦ ζήλου καὶ μόνον κινούμενοι, θὰ ἐπιχειρήσωμεν — μετὰ τῆς δεδικοιολογημένης ἐπιφυλάξεως — μίαν ἔρευναν ἐπὶ τῶν μαρτυριῶν τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς ἀποτελοῦν τὴν πλέον ἐπίσημον ἱστορίαν τῆς χριστιανοσύνης, παραθέτοντες ἐξ αὐτῶν ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι ὁμιλοῦν εὐγλωττότερον περὶ τοῦ ἐπιμάχου θέματος, ἀποδεικνύουσαι τὸ σφαλερὸν τῆς θεωρίας τοῦ κ. καθηγητοῦ :

Ι. Ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου :

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, ὁ καθ' ὅλον τὸν τριετὴ δημόσιον βίον τοῦ Ἰησοῦ ζήσας πλησίον Ἐκείνου ὡς πιστὸς μαθητὴς Του, σημειοῖ εἰς τὸν στίχον 23 τοῦ β' κεφαλαίου τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ τὴν ὁριστικὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Κυρίου εἰς Ναζαρέτ, μετὰ τὴν ἐπάνοδον Αὐτοῦ καὶ τῶν γονέων Του ἐξ Αἰγύπτου : «Καὶ ἔλθων κατ' ὥκῃσεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ, ὅπως πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τῶν προφητῶν ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται». Καὶ μόνον ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐνάρξεως τοῦ μεγάλου ἔργου Του «καταλι-

πῶν τὴν Ναζαρέτ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς Καπερναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν. . . » (κεφ. δ' στ. 13), ποιήσας αὐτὴν πλέον πατρίδα Του, ἀλλὰ καὶ ὁμηριον τῆς διδασκαλικῆς Του ἐκστρατείας, δεδομένου, ὅτι «ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν...» (αὐτ. 17).

Ἡ Ναζαρέτ, λοιπόν, εἶναι κατὰ τὸν Ματθαῖον ἡ πατρίς τοῦ Ἰησοῦ, ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον ἐζησεν ἀπὸ τῆς νηπιακῆς ἡλικίας Του μέχρις οὗτου ἡνδρώθη, ὁμοῦ μετὰ τῶν γονέων Του καὶ ἐν μέσῳ τῶν συγγενῶν Του, βοηθὸς τοῦ τέκτονος πατρὸς Του (κεφ. ιγ' στ. 54-56). Ἦτο δὲ τὸσον συνεχῆς καὶ ἀδιάλειπτος ἡ διαμονὴ τοῦ Κυρίου εἰς Ναζαρέτ, ὥστε ὄχι μόνον οἱ οἰκεῖοι Αὐτοῦ καὶ τὸ ἄμεσον περιβάλλον Του, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ «Ναζωραῖον» γνωρίζει τὸν Ἰησοῦν. Διότι, πῶς ἄλλως ἐξηγεῖται ὁ τρόπος τῆς συνεννοήσεως τῆς παιδίσκης τοῦ ἀρχιερέως Καϊάφα μετὰ τοῦ ἀναμένοντος εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ δαίμονος, καθ' ἣν στιγμὴν ἐκεῖνη κατεμήνυε ἐνώπιον πάντων τὸν Πέτρον, ὅτι «ἐκεῖ καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου»; (κεφ. κστ' στ. 71).

2. Ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου:

Ἄν καὶ βραδύτερον τοῦ Ματθαίου συνέγραψε τὸ Εὐαγγέλιόν του ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος καί, ὡς ἀποσκοπῶν τὴν συμπλήρωσιν, θὰ ἠδύνατο νὰ παραλείψῃ τὰ ὑπὸ τοῦ πρώτου γραφέντα, ἐν τούτοις πολλὰς σχετικὰς πρὸς τὸ θέμα μας μαρτυρίας, τὰς ὁποίας ἠντλήσαμεν ἐκ τοῦ πρώτου, συναντῶμεν καὶ εἰς τὸ παρὸν Εὐαγγέλιον. Ἐνδεικτικῶς σημειοῦμεν μόνον τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν παιδίσκην τοῦ ἀρχιερέως Καϊάφα, ἡ ὁποία «Ναζαρηὶνὸν» γνωρίζει τὸν Ἰησοῦν (κεφ. ιδ' στ. 67).

Ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ βαπτισθῇ ὁ Κύριος ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην ἀπὸ τῆς πατρίδος του τῆς Ναζαρέτ ἦλθεν (κεφ. α' στ. 9). Τὸ γεγονὸς ἐξ ἄλλου, ὅτι κατὰ τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως ὁ ἄγγελος ἀπεκάλεσεν εἰς τὰς Μυροφόρους τὸν Ἰησοῦν «Ναζαρηὶνὸν» (κεφ. ιστ' στ. 6), οὐδὲν ἄλλο μαρτυρεῖ, εἰμὴ μόνον, ὅτι ὁ Κύριος ὡς Ναζαρηνὸς ἦτο γνωστὸς εἰς τὸν τόπον, ὡς τοιοῦτον τὸν ἐγνώριζον αἱ Μυροφόροι καὶ μόνον τοιοῦτοτρόπως ἐφ' ὅσον ἀπεκαλεῖτο ὁ Ἰησοῦς θὰ ἦτο δυνατόν ν' ἀντιληφθοῦν ἐκεῖναι τὸ ἀγγελικὸν μήνυμα.

Συνεπῶς καὶ κατὰ τὸν Μάρκον πατρίς τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἡ Ναζαρέτ. Εἶναι δὲ τοῦτο τὸσον πασιφανές, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ δαίμονες δὲν δύνανται νὰ ὁμολογήσουν τὸν Ἰησοῦν ἄλλως πῶς, εἰμὴ ὡς «Ναζαρηὶνὸν» (κεφ. α' στ. 24).

Πέραν τούτων ὁ Μάρκος δηλοῖ ἐναργέστερον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς, ὄχι μόνον ἐγκατεστάθη εἰς Ναζαρέτ ἀπὸ μικροτάτης ἡλικίας, ἀλλὰ καὶ παρέμεινε ἐκεῖ ὡς μόνιμος κάτοικος αὐτῆς. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ συμπατριῶται τοῦ Κυρίου ἀποκαλοῦν Αὐτὸν ὄχι μόνον «τοῦ τέκτονος υἱόν», ἀλλὰ καὶ «τὸ ἐκ τῶνα» (κεφ. στ' στ. 3), πράγμα τὸ ὁποῖον ὑποδηλοῖ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐζησεν εἰς τὴν Ναζαρέτ μόνον κατὰ τὴν παιδικὴν ἢ καὶ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ὅτε ἐβοήθει τὸν πατέρα Του, σπουδάζων ἐν ταύτῳ τὴν τέχνην τοῦ τέκτονος, ἀλλὰ καὶ ἀργότερον, ὅτε πλέον ἐγένετο ὥριμος ἄνθρωπος καὶ ἐξέμαθε τὴν τέχνην, ἀναδειχθεὶς καὶ ἐργασθεὶς

ὁ ἴδιος ὡς τέκτων. Ἡ συνεχὴς δὲ διαμονὴ Του εἰς Ναζαρέτ, ὁ διαρκὴς συγχρωτισμὸς Του μετὰ τῶν οἰκείων, τῶν συγγενῶν, τῶν φίλων καὶ τῶν λοιπῶν συμπατριωτῶν Του ἀποβαίνει ἀργότερον αἰτία, ἡ ὁποία καθιστᾷ εἰς αὐτοὺς δύσκολον τὴν ἀναγνώρισίν Του ὡς μεγάλου ἀπεσταλμένου παρὰ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο οὗτοι καὶ «ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ».

3. Ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ:

Πολλὰι σχετικαὶ μαρτυρίαι ὑπάρχουν καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ, τινὲς τῶν ὁποίων ἀναφέρονται εἰς γεγονότα, τὰ ὁποία θίγονται καὶ ὑπὸ τῶν προηγουμένων Εὐαγγελιστῶν καὶ τὰ ὁποία ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω. Δὲν θ' ἀναφερθῶμεν εἰς τοιαύτας μαρτυρίας, σημειοῦντες μόνον, ἐνδεικτικῶς, τὸ γεγονὸς τῆς ὁμολογίας τῶν δαιμόνων περὶ Ἰησοῦ τοῦ «Ναζαρηνοῦ» (κεφ. δ' στ. 34).

Πέραν ὅμως τῶν κοινῶν τούτων μαρτυριῶν, σημειοῦται ἐν πρώτοις ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ ἡ Ναζαρέτ ὡς πατρίς τῶν γονέων τοῦ Κυρίου, δικαιολογούμενης κατὰ τινὰ τρόπον τῆς ἐν συνεχείᾳ τοποθετήσεως ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἰησοῦ ὡς Ναζαρηνοῦ: «ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρέτ εἰς τὴν Ἰουδαίαν. . . ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικί...» (κεφ. β' στ. 4-5) καὶ «ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον Κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν Ναζαρέτ» (αὐτ. 39).

Εἰς τὸν στίχον, ἐξ ἄλλου, 51 τοῦ β' κεφαλαίου τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ ὁ Λουκᾶς σημειοῖ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἰησοῦ εἰς Ναζαρέτ, μετὰ τὸ γνωστὸν κήρυγμά Του, ὡς δωδεκαετοῦς, εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Σολομώντος: «Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ...». Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν πατρίδα Του δὲν ἀνεχώρησεν ἐκ νέου, ἀλλὰ παρέμεινεν εἰς αὐτήν, ὡς μέλος τῆς πατρικῆς Του οἰκογενείας, ἐν μέσῳ τῶν γονέων Του, βοηθῶν αὐτοῦς, ἀλλὰ καὶ «ὑποτασσόμενος αὐτοῖς».

Εὐγλωττότερον ὁμιλεῖ ὁ Λουκᾶς περὶ τοῦ τόπου εἰς τὸν ὁποῖον ἐζησεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν στίχον 16 τοῦ δ' κεφαλαίου τοῦ Εὐαγγελίου του, σημειῶν: «Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ, οὗ ἦν τεθραμμένος...».

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν συναγωγὴν τῆς Ναζαρέτ ὡς Ναζαρηνὸς εἶναι γνωστὸς ὁ Ἰησοῦς. Οὕτως ἐξηγοῦνται, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ πρὸς ἑκείνον ἀπευθυνθεῖσα ἀπαίτησις τῶν συναγωγῶν: «ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ Καπερναοὺμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου» (κεφ. δ' στ. 23), ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ διατυπωθὲν ἀμέσως μετὰ ταῦτα παράπονον τοῦ Ἰησοῦ: «ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτὸς ἐστὶν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ» (αὐτ. 24).

Εἶναι, λοιπόν, καὶ κατὰ τὸν Λουκᾶν ἡ Ναζαρέτ πατρίς τοῦ Χριστοῦ. Τὸ μαρτυρεῖ ἡ καταγωγὴ τῶν γονέων Του, τὸ ὁμολογοῦν οἱ παρευρισκόμενοι εἰς τὴν συναγωγὴν τῆς πόλεως, τὸ ἀποκαλύπτει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς. Τὸ γνωρίζουν καλῶς καὶ οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν πόλεων καὶ μετ' αὐτῶν καὶ τὸ πλῆθος, τὸ ἀκολουθοῦν τὸν Κύριον εἰς τὴν πορείαν Του πρὸς τὴν Ἱερικῶν, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου πληροφορεῖται καὶ ὁ «παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν»

τυφλὸς τῆς πόλεως, ὅτι «**Ἰησοῦς ὁ Ναζω-
ραῖος** παρέρχεται» (κεφ. ιη' στ. 37).

Ἀπὸ τὸν Λουκᾶν πληροφορεῖται — μόνον, ὁμῶς, ἀπὸ αὐτὸν — καὶ ὁ διδάκτωρ τῆς θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βόννης, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐξη- σεν εἰς τὴν Ναζαρέτ. «Μόνον ὁ Εὐαγγελιστὴς Λου- κᾶς», λέγει χαρακτηριστικῶς εἰς τὴν ἀνακοίνω- σίν του, «ὁμιλεῖ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου». Διατὶ ὁμῶς ὑποτιμᾷ αὐτὸν τὸν «μόνον» — ἔστω — Εὐαγγελιστὴν, τοῦτο εἶναι ἄλλη ὑπόθεσις, περὶ τῆς ὁποίας μόνον ὁ κ. Στέγκεμαν θὰ ἠδύνατο νὰ μᾶς πληροφορήσῃ...

4. Ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάν- νου :

Ἐρευνήσαντες καὶ τὰς σχετικὰς μαρτυρίας τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, (τὰς ὁποίας καὶ ὁ κ. Στέγκεμαν ἔχει — εὐτυχῶς! — ὑπ' ὄψει του), θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἀντλήσωμεν μερικὰς τοι- αύτας καὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου, πεποισθότες, ὅτι αὗται θὰ ἔχουν ἰδιαιτέραν σημα- σίαν διὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ κ. καθηγητοῦ, ὅτι τὰ μεταγενέστερα τῶν βιβλίων τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ Βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης οὐδόλως ἀναφέρουν τὸν Ἰησοῦν ὡς καταγόμενον ἐκ Ναζα- ρέτ.

Εἰς τὸν στίχον 46 τοῦ α' κεφαλαίου βλέπομεν τὸν Φίλιππον συναντῶντα τὸν Ναθαναὴλ καὶ λέ- γοντα εἰς αὐτόν, ὅτι «ὃν ἔγραψε Μωϋσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται εὐρήκαμεν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ».

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς ὁμολογεῖ τὴν κατα- γωγὴν Του ἐνῶπιον τοῦ στατιωτικοῦ ἀποσπά- σματος, τοῦ ἐντεταλμένου διὰ τὴν σύλληψιν Αὐτοῦ, ὅταν, εἰς τὴν δῆλωσιν τῶν ἀνδρῶν, ὅτι ἐζητοῦν «**Ἰησοῦν τὸν Ναζαρηνόν**», Ἐκεῖνος ἀποκρίνεται «**ἐγὼ εἰμὶ**» (κεφ. ιη' στ. 3-5).

Θὰ ἦτο, τέλος, μεγίστη παράλειψις, ἂν δὲν ἀνε- φέρομεν καὶ τὴν ρητοτέραν καὶ αὐθεντικωτέραν ἐξ ὅλων τῶν μαρτυριῶν, ἐκείνην ἣ ὁποία ἀναφέ- ρεται εἰς μίαν σκηνήν, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ὁ Εὐαγ- γελιστὴς ἐξησεν ὡς αὐτόπτης μάρτυς : τὴν σκη- νὴν τοῦ φρικτοῦ μαρτυρίου τοῦ Χριστοῦ ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν. Ἐξιστορῶν ὁ Ἰωάννης τὰς ὁ- ραματικὰς ἐκεῖνας στιγμὰς, ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸν Πιλάτον, ὁ ὁποῖος, ὡς ἀρχὼν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, **Να- ζωραῖον** μανθάνει τὸν Κύριον καὶ γράφει ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὴν ταυτότητα τοῦ καταδίκου : «**Ε- γραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλάτος καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἦν δὲ γεγραμμένον Ἑβραϊστί, Ἑλληνιστί, Ῥωμαϊστί· Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων**» (κεφ. ιθ' στ. 19).

Δὲν θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἀνεύρωμεν καὶ ἄλ- λας μαρτυρίας, κειμένας ἐξω τῶν ἱερῶν Εὐαγ-

γελίων, διότι τοῦτο θὰ ἀπετέλει πλεονασμόν. Ἄλλωστε, ἔχει πλέον γίνει κοινὴ συνείδησις, ὅτι πατρίς τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ Ναζαρέτ. Ὅλοι γνω- ρίζουν καὶ ὁμολογοῦν τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν· ἄν- θρωποι πάσης ἡλικίας καὶ ἀνεξαρτήτως ποσοῦ θρησκευτικῶν ἢ ἄλλων ἐγκυκλοπαιδικῶν γνώ- σεων. Ὅλοι ὁμιλοῦν περὶ «**Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου**», περὶ «**Ἰησοῦ τοῦ Ναζαρηνοῦ**», περὶ «**Ἰησοῦ τοῦ ἀπὸ Ναζαρέτ**». Οὐδεὶς ποτὲ ὠμίλησε περὶ «**Ἰη- σοῦ τοῦ ἀπὸ Καπερναοῦμ**». Ἔστω καὶ ἀπλή ἀνα- φορὰ αὐτοῦ τοῦ προσδιορισμοῦ προκαλεῖ θυ- μηδίαν. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἐχθροὶ τοῦ χριστιανι- σμοῦ τὴν Ναζαρέτ δέχονται ὡς πατρίδα τοῦ Κυ- ρίου. Παραδειγματικῶς ἀναφέρομεν τὸν Ἑρνέ- στον Ρενάν, πολέμιον τοῦ Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος, ὁμι- λῶν περὶ τῆς Ναζαρέτ, ὁμολογεῖ, ὅτι «ἡ γελαστὴ καὶ μεγαλοπρεπὴς αὐτὴ φύσις ὑπῆρξεν ὁλόκληρος ἡ ἀγωγὴ τοῦ Ἰησοῦ».

Πέραν ὁμῶς τῆς κοινῆς ὁμολογίας, ἡμεῖς, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ μας, ὅπως καταρρίψωμεν τοὺς παρα- λόγους ἰσχυρισμοὺς τοῦ κ. Στέγκεμαν, κατεφύ- γομεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς μαρτυρίας τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων, διότι πιστεύομεν, ὅτι ἡ μελέτη καὶ ἡ ἔρευνα αὐτῶν λύει πᾶσαν ἀπορίαν καὶ ἐξάγει τὸν πλανώμενον ἐκ τῆς πλάνης του. Ἄλλωστε, ἡ ἀλήθεια τῶν Εὐαγγελίων εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε καὶ οἱ πολέμιοι ἀκόμη τοῦ Χριστοῦ, ὡσὰν τὸν Ρενάν, τὸν Χούξλεϋ — τὸν ὁποῖον ὁ Howard Ro- ρε ἔχει χαρακτηρίσει ὡς τὸν μεγαλύτερον ἀντί- παλον τοῦ χριστιανισμοῦ —, τὸν ποιητὴν καὶ φι- λόσοφον Γκαίτε, τὸν Χάινε, τὸν Στράους, τὸν Lynch τὸν Lyttleton, τὸν Gilbert West κ. ἄ. ἡ- ναγκάσθησαν νὰ τὴν ἀναγνωρίσουν.

Ἀλλὰ καὶ δι' ἓνα ἄλλον, τέλος, λόγον κατεφύ- γομεν εἰς τὴν Γραφήν, προκειμένου νὰ διαλευκά- νωμεν τὸ ἐμίμαχον θέμα· διὰ τὸ ὅτι ὁ συκοφαντού- μενος Ἰησοῦς, τοῦ ὁποῖου ὁ γράφων παρουσιά- ζεται ἐν προκειμένῳ ὡς «ἐθελοντής» ὑποστηρι- κτής, τὴν Γραφὴν ὑποδεικνύει ὡς κυρίαν πηγὴν, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ ἀντλήσῃ μαρτυρίας, ἀναφερομένας εἰς Ἐκεῖνον, ἐντελλό- μενος : «Ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι... ἐκεῖναι εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ (Ἰωάν. ε' 39).

Ἡμεῖς, πιστεύοντες ὅντως, ὅτι ἔχομεν ὄχι ὑποχρέωσιν, ἀλλὰ καθήκον νὰ περιφρουρήσωμεν «**τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν τὴν ἀγίαν**», ὑπακούο- μεν εἰς τὴν θείαν αὐτὴν ἐντολήν. Ὁ κ. διδάκτωρ τῆς θεολογίας ὁμῶς, παρὰ τὸ ὅτι ἡ ἔρευνα τῶν Γραφῶν ἀπτεται περισσότερον τῆς ἰδικῆς του ἰδιό- τητος, δὲν δύναται, ἀσφαλῶς, νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι πράττει τοιοῦτον τι. Τὸ μαρτυρεῖ τὸ ἀβάσιμον τῆς θεωρίας του.

Μήπως εἰς τὸ μέλλον ἀντιληφθῇ τὸ σφάλμα
του ;

Ἰδωμεν...

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΔΙΑ ΤΑ ΨΥΧΙΚΩΣ ΜΗ ΟΜΑΛΑ ΠΑΙΔΙΑ

Η ΨΥΧΙΚΗ ΚΑΙ Η ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Τοῦ κ. Θωμᾶ Πλατανιδά

Ἄν ἐπισκοπήσωμεν τὴν σημερινὴν διεθνὴ κοινωνίαν (τμήμα τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία) δὲν εἶναι δύσκολον νὰ διαπιστώσωμεν ὅτι σοβαρὰ μεταβολὴ ἔχει σημειωθῇ καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ σημειοῦται ἀκόμη ταχύτερον, ἢ δὲ μεταβολὴ αὕτη ἀπὸ ἀπόψεως πεποιθήσεων, ἰδεωδῶν, ψυχικοκοινωνικῶν φαινομένων, ὅφους, ἐγκληματικότητος κλπ. ἀποτελεῖ τὸν λεγόμενον «γοργὸν μετασχηματισμὸν» τῆς ἐποχῆς μας. Τοιοῦτοτρόπως, βλέπομεν, ὅτι ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν — καὶ ἀπὸ τὴν νηπιακὴν του ἰσῶς ἀκόμη — ζῇ διαφοροτρόπως ἀπὸ τὰς παλαιότερας ἐποχάς, διότι διαφορετικὸν εἶναι καὶ τὸ πολιτιστικὸν ἐπίπεδον, τὸ πνευματικὸν καὶ τὸ κοινωνικὸν τοιοῦτον, καθὼς καὶ αἱ γενικαὶ συνθήκαι καὶ ἀνάγκαι τῆς ζωῆς.

Ἄλλ' ἡ διαμόρφωσις ἐνὸς νέου τρόπου ζωῆς εἰς ἐκάστην ἐποχὴν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα — πλὴν τῶν ἄλλων — καὶ τὴν ἐμφάνισιν μιᾶς νέας νοσηρότητος. Νοσηρότητος σωματικῆς καὶ ψυχικῆς. Τὰ γενεσιουργὰ αἷτια τῆς δευτέρας εἶναι περισσότερον γνωστὰ ἐπ' ἐσχάτων.

Εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἐποχὴν οἱ αἰτιώμενοι νευροψυχικὰς ἀνωμαλίας ἢ νευρικὴν ὑπερέντασιν, εἶναι ἀσυγκρίτως περισσότεροι πάσης προηγού, μένης ἐποχῆς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος — πάσης ἐποχῆς — ἀντιδρᾷ εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐρεθισμοὺς διὰ τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ ἐπειδὴ — ὡς προεῖπον — ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος διαφέρει τῶν ἀνθρώπων τῶν προηγουμένων ἑκατονταετηρίδων ἢ καὶ δεκαετηρίδων λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ κοινωνικὸν καὶ πολιτιστικὸν ἐπίπεδον τῆς ἐποχῆς μας εἶναι διάφορα, αἱ ἀνάγκαι τῆς ζωῆς πολλαπλασίου καὶ ὁ βίος ἀγχώδης, ἀγόμεθα ἀβιάστως εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ ἀντιδράσεις τοῦ ἀνθρώπου ὁργανισμοῦ πρέπει νὰ εἶναι πολλαί, ἐνίοτε ἐντονοὶ ἐνίοτε δὲ καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς ὑγιούς, τῆς ὁμαλῆς ἀντιδράσεως. Μὲ ἀποτέλεσμα, φυσικῶς τῷ λόγῳ, τὴν διαταραχὴν τῶν ψυχοσωματικῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρώπου ὁργανισμοῦ. Τοιοῦτοτρόπως ἐξηγοῦνται αἱ νευροψυχικαὶ ἀνωμαλίες καὶ αἱ ψυχικαὶ παθήσεις, διὰ τὰς ὁποίας θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω καί, αἱ ὁποῖαι, μὲ τὴν σειρὰν τους, κάμνουν τὸ ἄτομον νὰ συμπεριφέρεται ἀντικοινωνικῶς.

Ἐπειδὴ ἡ παιδικὴ ἡλικία ὑπόκειται περισσότερον εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἐπηρείας — ὡς ἡ περισσότερον εὐπλαστὸς ἡλικία — πολλοὶ κάμνουν τὴν σκέψιν μήπως τὸ αἷτιον τοῦ κακοῦ εὐρίσκεται εἰς τὴν μικρὰν ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου, δηλ. τὴν παιδικήν, ἢ καὶ τὴν νηπιακήν.

Ἄλλ' εἰς τοὺς παιδαγωγοὺς καὶ ψυχολόγους εἶναι ἤδη γνωστὸν, ὅτι ὁ χαρακτήρ κατὰ τὰ οὐσιώδη ἔχει ἤδη σχηματισθῇ μέχρι τοῦ 5ου ἔτους τῆς ἡλικίας, πέραν δὲ τῆς ἡλικίας ταύτης ἀπλῶς αὐξάνονται αἱ ψυχοσωματικαὶ ιδιότη-

τες τῶν παιδιῶν. Εἶναι, συνεπῶς, ἀναγκαῖον, ὅπως κατὰ τὰ πρῶτα ταῦτα πέντε ἔτη — καὶ περισσότερον κατὰ τὰ τρία πρῶτα — τὸ βρέφος διαπαιδαγωγῇται ἐπιστημονικῶς διὰ ν' ἀποφευχθοῦν αἱ δυσμενεῖς ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος ἐπ' αὐτοῦ.

Σήμερον ἡ Ἰατρικὴ καὶ ἡ Ψυχολογία (ὅπως καὶ ἡ Παιδαγωγικὴ μέχρι ἐνὸς σημείου) ἔχουν ἤδη ἀποδείξει, ὅτι αἱ παρούσαιζόμεναι ψυχικαὶ ἀσθένειαι καὶ ἀνωμαλίες ὀφείλονται περισσότερον εἰς τὴν μὴ ἐπιμελημένην καὶ ἐπιστημονικὴν ἀνατροφὴν τῶν βρεφῶν καὶ τῶν νηπίων κατὰ τὰ πρῶτα 3 ἢ 5 ἔτη καὶ ὀλιγώτερον εἰς τὰς κληρονομικὰς καταβολάς.

Οἱ γονεῖς θὰ εὐρωσι τὰς ἀπαραιτήτους γνώσεις εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ ὁμαλὴν ἀνάπτυξιν τῶν παιδιῶν τῶν ὡς πρὸς τὴν ψυχὴν μὲν εἰς τὴν Ψυχολογίαν, ὡς πρὸς τὸ σῶμα δὲ εἰς τὴν Ἰατρικὴν καὶ τὴν Σωματικὴν Ἀγωγὴν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ψυχολογία καὶ ἡ Ἰατρικὴ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τομεῖς ἀλλήλων λόγῳ τῆς μεγίστης ἀλληλεπιδράσεως σώματος καὶ ψυχῆς.

Ὁ Alfred Adler, ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἀτομικῆς ψυχολογίας — ὅστις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς ἐξαιρετικῆς παιδαγωγικῆς ἰδιοφυίας ψυχολόγος — ὑποστηρίζει τὴν τεραστίαν δύναμιν τῆς ἀγωγῆς καὶ λέει ὅτι ὁ ἄνθρωπος θὰ ἐξελιχθῇ εἰς τὸν Α ἢ Β χαρακτήρα ἀναλόγως τῆς ἀγωγῆς τῆς ὁποίας θὰ τύχῃ.

Ἀλλὰ πέραν τῆς ὀρθῆς, τῆς ἐπιμελημένης, τῆς ἐπιστημονικῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν — περισσότερον τῶν νηπίων καὶ τῶν βρεφῶν — οἱ γονεῖς ὀφείλουν — ἀργότερα δὲ καὶ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ — νὰ διαγνώσουν τὸ παιδί. Ἡ δὲ διάγνωσις θὰ γίνῃ μὲ τὴν Ἰατρικὴν, τὴν Ψυχολογίαν καὶ τὴν Παιδαγωγικὴν.

Ἡ Ἰατρικὴ διάγνωσις συνίσταται εἰς τὴν καθόλου σωματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ, εἰς τὸν ἑλεγχον τῶν φυσιολογικῶν λειτουργιῶν του, εἰς τὴν τυχόν ὑπαρξίν διαφόρων ἐλαττωμάτων (σκολίωσις, κωφότης, μυωπία κλπ.).

Ἡ ψυχολογικὴ διάγνωσις συνίσταται εἰς τὴν ἔρευναν τῶν διαφόρων πνευματικῶν λειτουργιῶν (τῆς κρίσεως, τῆς μνήμης κλπ.).

Ἡ παιδαγωγικὴ διάγνωσις, τέλος, συνίσταται εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἀντιλήψεως καὶ τῆς προσαρμογῆς τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὰς συνθήκας τοῦ σχολείου, εἰς τὴν δυνατότητα παρακολουθήσεως τῶν μαθημάτων τῆς τάξεως, εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἐπιμελείας κλπ.

Α'. Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Ἡ ψυχικὴ ὑγεία τοῦ παιδιοῦ — ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνηλίκου — δὲν εἶναι εὐκόλος ὑπόθεσις εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν. Διότι, ὅπως προανέφερον, ἡ μεγάλη μεταβολὴ τῆς σημερινῆς κοινωνίας

τόσον εἰς τὸν πνευματικὸν πολιτισμὸν (ἀλλαγὴ ἀρχῶν, ἰδεωδῶν, ψυχικοκοινωνικῶν φαινομένων κλπ.), ὅσον καὶ εἰς τὸν τεχνικὸν πολιτισμὸν (προσκόλλησις εἰς τὴν τεχνικὴν πρόοδον, εἰς τὴν ἀνεσιν καὶ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὴν καλοπέρασιν κλπ.), ἐδημιούργησε τὸν λεγόμενον «γοργὸν μετασχηματισμὸν», τὴν ἑλ-
λειψιν τῆς ψυχικῆς ὑγείας, τὸν κλονισμὸν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, τὰς ψυχικὰς διαταραχὰς καὶ νευρώσεις.

Τὰ συμπτώματα

Τὰ συμπτώματα τὰ ὅποια δίδουν τὴν γενικὴν εἰκόνα τῶν ψυχικῶς ἀνωμάτων παιδιῶν, ἢ τῶν νευρωτικῶν, ἢ τῶν νευρασθενῶν, ἢ τῶν ψυχα-
σθενῶν (διότι οἱ ὅροι οὗτοι εἶναι παρεμφερεῖς καὶ εἰς τὴν παροῦσαν διατριβὴν δὲν ἐνδιαφέρει ἡ λεπτομερὴς ἀνάλυσις ἢ αἱ μικροδιαφοραὶ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῶν ὁρῶν μὲ τοὺς ὁποίους ἀσχολεῖται ἀναλυτικῶς ἡ Ψυχιατρικὴ) εἶναι τὰ ἀκόλουθα: κεφαλαλγία, γρήγορος κάματος, ἀκόλουθα: κεφαλαλγία, γρήγορος κάματος, ἀδυναμία, εὐερεθιστικότης, ἀνησυχία, ἄγχος, ἀδυναμία συγκεντρώσεως, ἀϋπνία ἢ ὑπνηλία, ἀμνησία ἢ δυσμνησία, ἀνορεξία, δύσπνοια, ἄλγος, δυσκοι-
λιότης, ὑπότασις, ναυτία, ἐφίδρωσις, μελαγχολία κ.ά.

Ἄς διευκρινήσω ἐνταῦθα ὅτι δὲν ἐννοῶ τὰς μεγάλας καὶ βαθεῖας ψυχικὰς νόσους, ὡς λ.χ. τὰς ψυχώσεις κ.ά.

Ἄλλ' εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι αἱ ἀντιδράσεις τοῦ ἀνθρωπίνου ὁργανισμοῦ εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐρεθισμοὺς, εἶναι ἀντιδράσεις τοῦ νευρικοῦ συστήματος αἱ ὅποιαι — ὡς προαναφέρθη — δὲν εἶναι αἱ κανονικαί, αἱ ὁμαλαί, ἀλλ' εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸ πλάσιον τῆς ὁμαλῆς ἀντιδράσεως, ἐνί-
τε δὲ ἐμφανίζονται ὑπὸ μορφὴν κρίσεων.

Ὡς πρὸς τοὺς παράγοντας, οἱ ὅποιοι ἐπιδροῦν δυσμενῶς καὶ κλονίζουν τὸν νευρι-
κὸν σύστημα, μὲ ἀποτέλεσμα τὰς ψυχικὰς δια-
ταραχὰς καὶ νευρώσεις, (ποῦ, μὲ τὴν σειρὰν των, ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἀντικοινωνικὴν συμπεριφορὰν τῶν ἐφήβων) πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι εἶναι οἱ ὁμα-
δικοὶ καὶ οἱ ἀτομικοί.

Οἱ ὁμαδικοὶ παράγοντες ἀπορρέ-
ουν ἀπὸ τὸν τρόπον ζωῆς ὅλων τῶν ἀνθρώπων μὴδ' ἐποχῆς καὶ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

1) Ἡ βιασύνη καὶ ἡ ταχέια ἐν-
αλλαγὴ καταστάσεων. Ὁ σημερινὸς ἀνθρώπος σπεύδει τόσον πολὺ καὶ ὁ ρυθμὸς τῆς ζωῆς εἶναι τόσον γοργός, ὅσον ἀκριβῶς καὶ τὰ σημερινὰ μηχανικὰ μέσα μὲ συνέπειαν νὰ μὴ ἀπομένῃ πολὺς καιρὸς διὰ σκέψιν καὶ διευθέτη-
σιν, ὅποτε τὸ νευρικὸν σύστημα εὐρίσκεται εἰς διαρκὴ δραστηριότητα πρᾶγμα, ὅπερ, ἐπιφέρει τὴν κόπωσιν καὶ τὴν διέγερσιν τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος.

2) Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ κανονικοῦ ρυθμοῦ ζωῆς. Οἱ περισσότεροι τῶν σημε-
ρινῶν ἀνθρώπων — ἐπομένως καὶ τῶν νέων — καί, κυρίως, τῶν μεγαλουπόλεων, ἔχουν ἀλλάζει τὸν κανονικὸν ρυθμὸν ζωῆς καὶ ἀνταποκρινό-
μενοι εἰς τὸ κοσμικὸν κλίμα, ἀντὶ νὰ ἐργάζων-
ται τὴν ἡμέραν καὶ νὰ ἡσυχάζουν τὴν νύκτα διὰ νὰ ἀναξωγοῦνται (ὅπως συμβαίνει εἰς

πολλὰς ξένας χώρας καί, ἰδιαίτερος εἰς τὴν Βρεττανίαν), ἐξακολουθοῦν τὸ περισσότερον χρονικὸν διάστημα τῆς νυκτός νὰ εὐρίσκωνται ἐν ἐγρηγόρσει. Μερικοὶ δὲ ἔχουν κυριολε-
κτικῶς ἀντιστρέψει τὸν κανονικὸν ρυθμὸν τῆς ζωῆς διότι μετέβαλον τὴν ἡμέραν εἰς νύκτα καὶ τὴν νύκτα εἰς ἡμέραν (κυρίως οἱ ζῶντες εἰς με-
γάλας, κοσμικὰς ἢ βιομηχανικὰς πόλεις). Ἄλλ' ἢ παραβιάσις τοῦ κανονικοῦ καὶ βιολογικοῦ ρυ-
θμοῦ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπιφέρει ἐντονον κλονισμὸν τοῦ συμπαθητικοῦ νευρικοῦ συστή-
ματος.

3) Ἄλλος ὁμαδικὸς παράγων, ὅστις κλονίζει τὸ νευρικὸν σύστημα τοῦ σημερινοῦ παιδιοῦ, εἶναι τὸ καταβαλλόμενον *maximum* τῆς προσπαθείας διὰ ν' ἀποδώσῃ τὸ μέγιστον δυνατόν ἔργον (κυρίως εἰς τὴν μελέ-
την).

Αἱ καταθλιπτικαὶ βιοτικά ἀνάγκαι ὑποχρεώ-
νουν ἐπίσης πολλοὺς νέους, πλὴν τῆς μελέτης, νὰ ἀσχολοῦνται καὶ μὲ ἄλλας βιοποριστικὰς ἐργασίας, ὅπερ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐξάντλη-
σιν των καὶ τὴν νευροπάθειάν των.

4) Ἐνας ἄλλος παράγων, ὁμαδικὸς σχεδὸν καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος συντελεῖ εἰς τὴν ἐμφάνισιν νευρωτικῶν διαταραχῶν καὶ εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς ψυχικῆς ὑγείας τῶν παιδιῶν, εἶναι ἡ ἐκτὸς τῆς οἰκογενεῖας ἀπασχόλησις τῶν μητέρων — κοινωνικὸν φαινόμενον κατ' ἐξοχὴν τῆς σημερι-
νῆς ἐποχῆς. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη χειραφέτησις τους — ὡς ἀποκαλεῖται ἡ ἐνεργὸς ἀνάμιξις τους εἰς τὴν ἔξω τῆς οἰκογενεῖας κοινωνικὴν δρᾶσιν — ἂν καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς προ-
σωπικότητος τῆς μητέρας, τὴν κατέστησεν ὅμως περισσότερον εὐπρόσβλητον ἀπὸ τοὺς παράγον-
τας οἱ ὅποιοι βλάπτουν τὸ νευρικὸν σύστημα.

5) Σημαντικὸς, ἐπίσης, παράγων, εἶναι καὶ αἱ κληρονομικαὶ καταβολαί, ἡ προ-
διάθεσις. Εἶναι βέβαιον ὅτι αἱ ψυχικαὶ παθήσεις ψυχοκοινωνικῆς προελεύσεως «ἔχουν τὴν τάσιν ν' ἀναπτύσσωνται ἐν εἴδει χιονοστιβάδος ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν». Διὰ τοῦτο αἱ ψυχονευρώσεις καὶ τὸ κλονισμὸν νευρικὸν σύστημα μεταδί-
δονται εἰς τὰ τέκνα καὶ ἐπικτήτως, φυσικά, ἀλλὰ κυρίως ἐκ γενετῆς.

6) Τέλος, εἰς ἄλλος ὁμαδικὸς παράγων — ἴσως ὁ σπουδαιότερος — ὅστις πλήττει τὸ νευ-
ρικὸν σύστημα τοῦ ἀνθρώπου — καὶ ἰδιαίτερος τοῦ παιδιοῦ — εἶναι ἡ ἐλλείψις ἀσφα-
λείας, ἡ ἀνησυχία διὰ τὸ σήμερον καὶ ἡ ἀβε-
βαιότης διὰ τὸ αὔριον, ἡ ἀγωνία (ποῦ ἀποτελεῖ τὸ φιλοσοφικὸν περιεχόμενον τοῦ ὑπαρξισμοῦ), ὁ ἀμοιβαῖος τρόμος διὰ τὸν ἀμοιβαῖον ὄλεθρον (εἰς περίπτωσιν ἐκρήξεως γ' παγκοσμίου πολέ-
μου).

Ἄλλὰ καὶ αἱ φρικιαστικαὶ ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου (πεῖνα, κατοχή, ὁμαδικαὶ ἐκτελέσεις, θάλαμοι ἀερίων, μετατροπὴ ὁλοκληρῶν πόλεων εἰς ἀπέραντα νεκροταφεῖα κ.λπ.), ἐκλόνισαν εἰς τοιοῦτον σημεῖον τὸ νευ-
ρικὸν σύστημα τῶν σημερινῶν ἐνηλίκων — ὅπως καὶ τῶν ἀνηλίκων οἱ ὅποιοι τὰ ἀκούουν, ἢ τὰ ἀναγινώσκουν, ἢ τὰ βλέπουν εἰς τὰ κινημα-
τογραφικὰ φίλμς — ὥστε νὰ ὑποφέρουν ἀπὸ ἀγχώδη ἀγωνίαν διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον, νὰ μὴ αἰσθάνονται ποῦθεν νὰ ἀσφαλῆς καὶ τὴν

μόνην ἐλπίδα των νὰ τὴν ἐναποθέτουν εἰς τὸν Θεόν.

Βαθύτατα ἔχουν ἀφήσει τὰ ἴχνη τῆς φρίκης καὶ τοῦ τρόμου εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς σημερινῆς γενεᾶς τὰ ἐγκλήματα τοῦ ναζισμού, τὰ ἐγκλήματα ἑνὸς Χάιντριχ Χίμλερ, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν τρομερῶν "Ες "Ες, τοῦ ἰδρυτοῦ καὶ ὀργανωτοῦ τῶν πρὸ ἀπανθρώπων στρατοπέδων συγκεντρώσεως τῶν πολιτικῶν καταδίκων καὶ τῶν "Εβραίων τῆς Γερμανίας ὡς καὶ ἐμπνευστοῦ τῶν ἀπανθρωποτέρων μεθόδων ὁμαδικῆς ἐξοντώσεως τῶν κρατουμένων, αὐτοῦ τοῦ μεγάλου σφαγέως τῶν αἰώνων (ὅπως καὶ τοῦ σχεδὸν Ἰσαζίου τοῦ "Αιχμαν) ἐνώπιον τοῦ ὁποίου οἱ ἐπίσης μεγάλοι σφαγεῖς τῆς παγκοσμίου ἱστορίας — ὅπως οἱ Ταμερλάνος καὶ "Αττίλας — ὑπῆρξαν ἀπλοὶ ἐρασιτέχναι.

Αἱ παντὸς εἶδους φρικαλεότητες τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου ἔχουν χαραχθῇ βαθέως εἰς τὴν μνήμην καὶ τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων τῆς γενεᾶς μας καὶ — ἐνσυνειδήτως ἢ ἀσυνειδήτως — τοὺς ἐπροκάλεσαν νευροψυχικὰς παθήσεις, ἡ δὲ ὑφισταμένη ἀνασφάλεια καὶ ὁ ἀμοιβαῖος τρόμος διὰ τὸν πιθανὸν ἀμοιβαῖον ὀλεθρον τοὺς προκαλοῦν ὑπερέντασιν τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ κλονισμόν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἰσοζυγισμοῦ, δηλαδὴ ἀνωμαλίας αἱ ὁποῖαι μεταβιβάζονται καὶ εἰς τὰ νιάτα τὰ ὁποῖα συγκλονίζουν λόγῳ τῆς ἐδαισθησίας των.

Αὐτοὶ εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην μου, οἱ ἐξ σπουδαιότεροι ὁμαδικοὶ παράγοντες, οἱ προκαλοῦντες τὴν ἀπώλειαν τῆς ψυχικῆς ὑγείας, τῆς ψυχικῆς σταθερότητος τῶν ἐφήβων.

Ὁ καρδιολόγος κ. Εἰδ. Βαγιανὸς διεπίστωσε καὶ ἄλλον ὁμαδικὸν παράγοντα. Κατὰ τὴν 15ην Σύνοδον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, ἥτις ἐπραγματοποιήθη εἰς Ἀθήνας κατὰ τὸ 1965, ὑπεστήριξε ὅτι ἓνας ἄλλος παράγων ὁ ὁποῖος κλονίζει τὴν ψυχικὴν ὑγείαν τῶν Ἑλλήνων εἶναι καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν ἀπαιτουμένων νοσοκομειακῶν κλινῶν. Συγκεκριμένως — παρετήρησε — ἐνῷ εἰς τὰς προηγμένας χώρας διὰ τὴν νοσηλείαν 100.000 κατοίκων εἶναι ἀρκεταὶ 500 νοσοκομειακαὶ κλιναί, εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὸν ἴδιον ἀριθμὸν κατοίκων διαθέτομεν τριπλάσιον ἀριθμὸν κλινῶν καὶ πάλιν μένουσιν ἀσθενεῖς εἰς τοὺς διαδρόμους τῶν νοσοκομείων. Δηλαδὴ εἶναι τριπλῇ ἡ νοσηρότης μας ἐκείνης τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν.

Εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τοὺς ἀτομικοὺς παράγοντας εἶναι τόσοι πολλοί, ὥστε δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀναφερθοῦν. Εἰς ἕκαστον νέον εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιδράσουν ἄρκετοὶ δυσμενεῖς παράγοντες, ὅπως οἰκογενειακοί, κοινωνικοί, οἰκονομικοὶ κ.ἄ. μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τοῦ κλονίσουν τὴν ψυχικὴν ὑγείαν.

"Ας ἐπαναλάβω ὅτι αἱ ψυχικαὶ ἀσθένειαι παρουσιάζονται εἰς μεγαλύτερον ποσοστὸν εἰς τὰ παιδιὰ τῶν μεγαλουπόλεων (κυρίως τῶν Ἀθηνῶν). Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος εἶναι ψυχικὰ ἀσθενὴς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐποχὴν, ἡ δὲ ψυχικὴ ἐνδεia, αἱ νευρώσεις, αἱ ψυχικαὶ διαταραχαί, οὐκ ὀλίγας φορές ὀδηγοῦν εἰς τὸ κενόν, εἰς τὴν ἐκτροπὴν, εἰς τὸ παραστράτημα.

Τὸ ζήτημα τῶν ἀνηλίκων ψυχοπαθῶν ἐγκληματιῶν — ὅπως καὶ τῶν ἐνηλίκων — πολλάκις

ἀπασχόλησε τὸν Τύπον καὶ τοὺς εἰδικούς. Μερικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ νεαροὶ ἐγκληματῖαι καταφεύγουν εἰς τὴν ψυχοπάθειαν διὰ νὰ καλύψουν τὴν εὐθύνην των καί, συνεπῶς, ν' ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὸ δικαστήριον. Ἀλλ' αὐτὸ καὶ ἂν ἀκόμη εἰς μερικάς περιπτώσεις συμβαίη δὲν δύναται νὰ κλονίσῃ τὴν πραγματικότητα. Καὶ πραγματικότης εἶναι ὅτι μία σειρά γεγονότων ἐρχεται ν' ἀποδείξῃ ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἐγκληματίας οἱ ὁποῖοι προσποιοῦνται ἐκ τῶν ὑστέρων τοὺς ψυχοπαθεῖς, ὑπάρχουν καὶ οἱ πράγματι ψυχοπαθεῖς ἐγκληματῖαι καὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ περισσότεροι.

Τὸ σοβαρὸν πρόβλημα τῆς θεραπείας τῶν ψυχοπαθῶν, ποῦ διαρκῶς ἀδξάνονται, ἐρχεται συνήθως εἰς τὴν ἐπικαιρότητα μὲ τὴν διάπραξιν ἑνὸς νέου ἐγκλήματος. Ἀπὸ εἰδικὴν ἐρευναν, ποῦ ἐγινε εἰς τὴν χώραν μας κατὰ τὸ 1966 ἀπὸ ψυχιάτρους καὶ ἱατροδικαστάς, ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ 75% τῶν ἐγκλημάτων διαπράττονται ἀπὸ ψυχοπαθεῖς καὶ ἀνωμάλους τύπους.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1966 εἰς ὁμίλιαν του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἑταιρείαν Ψυχοβιολογίας ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου — Ἐγκληματολογικῶν Ἐρευνῶν κ. Γ. Νικοδότῃς μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐτόνισε καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Πρέπει νὰ στρέψωμεν δὴν μας τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ψυχικὴν μας ὑγείαν καὶ κατόπιν εἰς τὴν σωματικὴν. Οἱ σύγχρονοι τρόποι ζωῆς καὶ τὰ μεγάλα κοινωνικὰ προβλήματα ἀναγκάζουν ἑκατοντάδες ἀτόμων ν' ἀναζητήσουν τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς ἓναν ἰδικὸν τους φανταστικὸν κόσμον, μέσα εἰς τὸν ὅποιον βλέπουν τοὺς ἄλλους ὡς ξένους καὶ ὡς ἐχθρούς. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν διστάζουν νὰ φθάσουν ἕως τὸ ἐγκλημα. Μὲ τὴν συστηματικὴν καὶ ἐπιμελημένην φροντίδα διὰ τὴν ψυχικὴν μας ὑγείαν θὰ κατορθώσωμεν νὰ ὑπερνικήσωμεν καὶ νὰ θεραπεύσωμεν ὅλα τὰ ψυχολογικά μας προβλήματα. . . Σήμερον, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Κράτους διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ψυχοπαθῶν εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτον».

Πάντως, ἀφ' ὅτου πρὸ μερικῶν ἐτῶν ἐχρησιμοποιήθη καὶ ἡ ψυχολογία τοῦ Βάθους (νεώτερος κλάδος τῆς ψυχολογίας, ὅστις ἐρευνᾷ τὸ βάθος τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως, δηλ. τὸ ὑποσυνειδητόν καὶ τὸ ἀσυνειδητόν) εἰς τὴν ἐρευναν τοῦ ψυχισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου = καί, συνεπῶς, τοῦ ἐγκληματίου — δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἀπέδωσε καλὰ ἀποτελέσματα.

Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1967 εἰς τὸ Ζάππειον ἔλαβαν χώραν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας αἱ ἐργασίαι τοῦ «Α' Παναθηναϊκοῦ Συνεδρίου Προστασίας τοῦ Παιδιοῦ». Ἡ πρωτοβουλία προήρξατο ἀπὸ σοβαράς ὁργανώσεις.

Πολλὰ καὶ σπουδαῖα θέματα συνεζητήθησαν. Ἐτονίσθη ἐκεῖ ἡ ἀνυπαρξία κρατικῆς μερίμνης διὰ τὴν ψυχικὴν καὶ σωματικὴν ὑγείαν τοῦ παιδιοῦ, ὅπως λ.χ. ἡ ἀνεπάρκεια τῶν νηπιαγωγείων διὰ τὰ παιδιὰ τῆς προσχολικῆς ἡλικίας καὶ τῶν παιδικῶν σταθμῶν, ὅπου αἱ ἐργαζόμεναι μητέρες θὰ ἠδύναντο ν' ἀφήνουν τὰ παιδιὰ τους καί, ὅπου, θὰ ἐτύγχανον παιδαγωγικοῦ παιδαγωγικοῦ παρακολουθήσεως πρὸς προστασίαν τῆς ψυχικῆς καὶ σωματικῆς αὐτῶν ὑγείας.

Ἀλλὰ καὶ ἡ εὐθύνη τῶν γονέων δὲν εἶναι μικρά, διότι ἐπαμίζονται τὸ ὑψηλότερον λει-

τοόργημα όχι μόνον χωρίς ειδικεύσιν αλλά και χωρίς τὰς στοιχειωδεστέρας γνώσεις. Φαίνεται ότι οί περισσότεροι γονεῖς τῆς χώρας μας περισσότερον ενδιαφέρονται διὰ τὴν σωματικὴν ὑγείαν καὶ ἀρτιμέλειαν τῶν παιδιῶν τῶν παρὰ διὰ τὴν ψυχικὴν τῶν ὑγείαν. Ἐνθὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τὸν ὅτι μὲ τὴν σωματικὴν ὑγείαν ἡμποροῦν νὰ τὰ καταφέρουν κάπως ἥτοι μὲ τὸν ἰατρὸν, ποὺ καὶ εἰς τὸ χωριὸ ἀκόμη θὰ εἶδον, ἥτοι καὶ μὲ τὰς ἰδικὰς τῶν ὑποτυπώδεις ἰατρικὰς γνώσεις. Μὲ τὴν ψυχικὴν ὑγείαν ὅμως δὲν ἡμποροῦν νὰ τὰ καταφέρουν, ἀλλ' οὔτε τὴν σπουδαίωτητά της γνωρίζουν εἰς ὅλον τῆς τὸ μέγεθος.

Χωρὶς νὰ συμβουλευθοῦν τὸν ψυχίατρον ἢ τὸν ψυχολόγον, ἢ ἔστω νὰ ἐρωτήσουν τὸν διδάσκαλον τοῦ τέκνου τῶν, προσπαθοῦν μόνοι τῶν νὰ ἐπινοήσουν ἰδικούς τῶν τρόπους θεραπείας, κυρίως δέ, πῶς νὰ περιορίσουν τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ὄψτε, χωρὶς τὴν ἐνόχλησίν του νὰ ἐξασφαλίσουν μεγαλυτέραν ἡσυχίαν διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦς.

ΣΧΟΛΕΙΑ ΔΙΑ ΤΑ ΨΥΧΙΚΩΣ ΜΗ ΟΜΑΛΑ ΠΑΙΔΙΑ.

Τὰ ὑπάρχοντα σχολεῖα εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν ψυχοθεραπευτικὴν ἀγωγὴν τῶν ψυχικῶν νοσούντων παιδιῶν εἶναι ἐλάχιστα, κυρίως τὰ δημόσια.

Εἰς τὰς Ἀθήνας λ.χ. λειτουργεῖ ἐν δημόσιον ἴδρυμα διὰ τὴν νοσηλείαν τῶν διανοητικῶς

καθυστερημένων παιδιῶν, τῶν ψυχικῶς μὴ ὁμαλῶν (ἐλαφραὶ περιπτώσεις), τῶν προβληματικῶν καὶ δυσπροσαρμόστων, τὸ Παιδοψυχιατρικὸν Νοσοκομεῖον Νταοῦ-Πεντέλης, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ νοσηλεύσῃ περὶ τὰ 150 παιδιὰ, ἐνθὺ ἂνω τῶν τεσσάρων χιλιάδων αἰτήσεων εἶχον ὑποβληθῇ μόνον μέχρι τοῦ 1964 καὶ μόνον εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Κοινωνικῆς Προνοίας (νῦν Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν) διὰ τὴν εἰσαγωγὴν παιδιῶν τῶν περιπτώσεων ποὺ προανέφερα.

Ἐπίσης ὑπάρχει εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐν ἄλλοις δημόσιον, τὸ Πρότυπον Εἰδικὸν Σχολεῖον Ἀθηνῶν (εἰς Καισαριανήν).

Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, κατὰ τὸ 1965, ἐπερατώθη ἡ ἀνέγερσις ἐνός μεγάλου κτιριακοῦ συγκροτήματος, τοῦ ψυχοπαιδαγωγικοῦ Κέντρου Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖον ἤρχισε λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Τὸ Ἰδρυμα αὐτὸ ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ φιλοξενῇ 450 παιδιὰ (225 ἐσωτερικὰ καὶ 225 ἐξωτερικὰ). Περιλαμβάνει:

Συμβουλευτικούς ψυχοπαιδαγωγικούς σταθμούς.

Εἰδικὰ σχολεῖα.

Ψυχοθεραπευτικὴν κλινικὴν.

Ἐργασιοθεραπευτικὸν ἐργαστήριον.

Εἰδικὰς ἐπαγγελματικὰς σχολὰς.

Ἰνστιτοῦτον Κοινωνικῆς Παιδαγωγικῆς.

Κέντρον μελέτης διὰ τὴν ψυχοπαιδαγωγικὴν ἐξέλιξιν τοῦ παιδιοῦ.

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΣΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ὑπὸ Κ. Καλαπανίδα
Διδ/λου μετεκπαιδευθέντος

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

3. Ἐνα τρίτο πρόβλημα συνιστᾷ, νομίζω, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον καταρτίζονται τὰ ἀναγνωστικά. Τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας προκηρύσσει διαγωνισμόν ἀναγνωστικῶν. Ὑποβάλλονται διάφορες συλλογές πεζῶν καὶ ποιημάτων., λαμβάνονται κείμενα ἀπὸ ὅλες τὶς συλλογές καὶ γίνονται τὰ τελικὰ ἀναγνωστικά. Τὰ ἀναγνωστικά δὲ αὐτὰ ἔχουν πολλὰ ἐλαττώματα, διότι ἀνθολογοῦνται, γράφονται ἢ διασκευάζονται ἀπὸ πολλοὺς, χωρὶς νὰ ἔχουν σὰ βάση ὁρισμένα κριτήρια. Οἱ διάφοροι συλλογεῖς ἀνθολόγοι κινοῦνται μόνον ἀπὸ ἐμπορικὰ κίνητρα καὶ δὲν διαθέτουν εἰδικές σπουδές καὶ γνώσεις. Ἐπὶ πλεόν, οἱ συλλογές τοὺς δὲν εἶναι οὔτε πλήρεις, οὔτε βγῆκαν ἀπὸ ἐνδελεχῆ ἐρευνα τοῦ ὑπάρχοντος ὕλικου. Δὲν ἔχουν ἐπομένως τὰ ἀναγνωστικά οὔτε γλωσσικὴν ἐνότητα, οὔτε παιδαγωγικὴ πληρότητα. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ εἶναι καταφάνερο στὸ σύνολο τῶν ποιημάτων, ποὺ ἔχουν ἐνταχθεῖ στὸ ἀναγνωστικό. Ὑπάρχει ἓνα ἐλαφρυντικὸ σ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση, ὅσον ἀφορᾷ στὴν ποίηση: Δὲν ὑπάρχει ἀρκετὴ παιδικὴ ποίηση στὴ χώρα μας. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Ζαχ. Παπαντωνίου, τὸ Στέλιο Σπεράντζα καὶ τὸ Ι. Πολέμη, ποὺ ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ εἶδος, καὶ μᾶς ἔδωσαν ἄρτια καὶ ἀρκετὰ π. ποιήματα, ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄλλοι ποιητές μας, παλιότεροι καὶ σύγχρονοι, ἢ ἔγραψαν παρεμπιπτόντως μερικὰ ποιήματα, χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν συναίσθηση, ὅτι κάνουν παιδικὴ ποίηση, καὶ τὰ ὁποῖα κάνουν γιὰ παιδιὰ ἢ ἀδιαφόρησαν τελείως.

Καὶ τὸ παράξενο εἶναι, ὅτι ἐνῶ ἀρκετοὶ ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ ἐλαφρὸ τραγούδι, (τί σοῦ εἶναι τὰ χρήματα?), κανεῖς δὲν ἔγραψε οὔτε γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ ἢ τὰ ἀνίψια τοῦ (γιατί νὰ μιλάμε γιὰ τὰ ἑλληνόπουλα;) ἓνα παιδικὸ ποίημα. Ἐχω μπροστά μου τὶς «Μικρές Κυκλάδες», ἐλαφρὰ τραγούδια τοῦ Ὀδυσσεᾶ Ἐλύτη, καὶ

ἀναλογίζομαι, τί ὁμορφα παιδικὰ ποιήματα, θὰ μπορούσε νὰ δώσει στὰ Ἑλληνόπουλα, ἂν περιελάβαινε στὸ θεῖο του χάρισμα καὶ τὴν ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας βαρύνεται, νομίζω, μὲ μιὰ βαρεῖα παράλειψη, σ' αὐτὸν τὸν τομέα, ἐκτὸς ἂν ὁ ὑποφαινόμενος λαθεύει, δίνοντας σημασία σὲ πράγματα χωρὶς ἀξία.

Οὐδέποτε προκήρυξε ἓνα διαγωνισμό, μὲ μεγάλο ἐπαθλο, γιὰ παιδικὴ ποίηση. Οὔτε ἄλλα κίνητρα ἐφάρμοσε, γιὰ νὰ πλουτιστεῖ τὸ εἶδος. Τὸ χαρακτήρησα παράλειψη, διότι εἶμαι βέβαιος, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας γνωρίζει ἄριστα τὴ μεγάλη σημασία κι ἐπομένως τὴν ἀξία, ποὺ ἔχει ἡ Π.Π. στὸ παιδευτικὸ ἔργο τοῦ σχολείου καὶ στὰ χέρια τῶν Δασκάλων.

Τὸ ἴδιο, νομίζω, συμβαίνει καὶ μὲ τὸν πεζὸ παιδικὸ λόγον, κυρίως τὸ διήγημα, τὸν ταξειδιωτικὸ λόγον, σὰν παρουσίαση τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ κόσμου μὲ στοιχεῖα ἱστορικά, λαογραφικά, πολιτιστικά καὶ γεωγραφικά, καὶ τὸν θεατρικὸ λόγον, ὡς ὕλικὸ γιὰ τὶς σχολικὲς μας γιορτές.

Τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας δὲν πρέπει, γιὰ κανένα λόγον, νὰ λυπηθεῖ χρήματα, προκειμένου νὰ κινητοποιήσῃ τοὺς λογοτέχνες μας, νὰ πλουτίσουν τὴν παιδικὴν μας λογοτεχνία.

Πρέπει νὰ γίνῃ μόνιμος θεσμὸς ἡ ἀθλοθέτηση σημαντικῶν ἐτησίων βραβείων καὶ ἄλλων κινήτρων, προκειμένου νὰ γραφοῦν κατάλληλα παιδικὰ ἔργα.

Ἀναλογίζομαι αὐτὴ τὴν στιγμή τὴν ἀξία, σὲ χρήματα, τοῦ ποιήματος «Χῶμα Ἑλληνικὸ» τοῦ Γ. Δροσίνη. Ποιὸς μπορεῖ νὰ τὸ ἐκτιμήσῃ; Ἀξίζει 50, 100, 500 χιλιάδες γιὰ τὸ ἔθνος ἢ 1, 2, 5... ἑκατομμύρια; Ἀς μὴν ἐπιχειρήσῃ κανεῖς νὰ τὸ ἐξισώσει μὲ χρήματα, διότι δὲν ἔχει τιμὴ. Ὅπως δὲν ἔχει ὁρισμένη τιμὴ, γιὰ τὸ ἔθνος, ἢ «κοιμωμένη τοῦ Χαλεπᾶ», οἱ ἐλεύθεροι πολιορκημένοι» τοῦ Σολω-

μοῦ. Τὸ «Χῶμα Ἑλληνικὸ» εἶναι στὰ χεῖλη ὄλων τῶν Ἑλλήνων. Μὲ τοῦτο τὸ ποίημα μάθαμε νὰ ἀγαποῦμε τὴν πατρίδα.

Κι ἀναλογίζομαι ἐπίσης, τὴ μεγάλη ζημία, ποὺ μπορεῖ νὰ προξενήσουν στὴν παιδικὴ ψυχὴ (Ἀναγνωστικὸ Δ' δημοτικού) οἱ κούφιοι φανφαρονισμοὶ «... Ἐμπρὸς στῶν ἔργων τὸν ἀγῶνα! — Ἐκεῖ εἶν' ὁ πύρινος παλμός. — Ἐκεῖ τῆς νίκης ἡ κορώνη κι ἀθανασίας ἀσπασμός...» Ἀρ. Προβελέγγιος, σελ. 164 ἢ τὸ «... Ὁ ἥλιος τὰ βουνὰ χρυσώνει — ἡμέρα λάμπει εὐειδῆς — ὕμνει τὰ κάλλη τῆς τ' ἀηδόνι — Σήκω, παιδί μου νὰ ἰδῆς...» Η. Τανταλίδης σελ. 204 ἢ τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ σελ. 49 τὸ «... Φῶς ἡλίου θαλπερό, καθαρό — Φῶς Κυρίου ἱλαρό — φέγγετε ὅλο τὸν καιρὸ — νὰ ἔβροῦμε στὸ μαῦρη (?) γῆ — καὶ στὴ σκοτεινὴ ζωὴ — τοῦ Θεοῦ τὸν ἅγιον νόμον — καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ δρόμον».

Μαῦρη λοιπὸν ἡ γῆ καὶ σκοτεινὴ ἡ ζωὴ μας. Κι ὁ Θεός, ὅχι τῆς συννώμης καὶ τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ ὁ ἄγριος καὶ ὀργισμένος Θεός, ποὺ κατακλύζει τὸν κόσμον, κατακαίει πολίτεες, εὐλογεῖ ἱεροὺς πολέμους, καὶ ζητᾷ ἀπὸ τὸν πατέρα νὰ θυσιάσει τὸ παιδί του, ἐλέγχει τὴν πίστη τῶν ὑπηκόων του, ὅχι τῶν παιδιῶν του, μὲ τὸ σκληρὸ νόμισμα τοῦ φόβου διότι: «... Ἐν βλέμμα του φθάνει — τὸν κόσμον νὰ σείσῃ — καὶ μιὰ πνοή του — τὴ γῆ νὰ σκοτίσει...» Ἀγγ. Βλάχος σελ. 245.

Ἀναλογίζομαι τὴν ἑκτασὴ τῆς ζημίας, ποὺ θὰ προκαλέσει στὴν παιδικὴ ψυχὴ τὸ ποίημα «ΚΟΡΑΞ ΚΑΙ ΑΛΩΠΗΞ τοῦ Ραγκαβῆ σελ. «Κόραξ εἰς ἄκραν ὄψηλὴν — κλάδου ἐκάθητο ἐλαίας — μέλαιναν εἶχε τὴν στολὴν — καὶ εἰς τὸ ράμφος εἶχεν κρέας... Μάθε, ὦ φίλτατον πουλί, — μάθε, ὦ ἄνθος τῶν κοράκων — πῶς τῶν εὐπίστων ἡ φυλὴ —

τρέφει τὸ γένος τῶν κολάκων». Τὸ στιχούργημα αὐτὸ εἶναι γλωσσικὸ (λεξικὸ συντακτικὸ) ἑκτρώμα. Νοθεύει τὸ γλωσσικὸ αἰσθητήριον τοῦ παιδιοῦ, κι ἀντὶ γιὰ αἰσθητικὴ συγκίνηση, προξενεῖ ἀποστροφή καὶ ἀηδία.

Δὲν μπορῶ, τέλος, νὰ καταλάβω τί σκοπὸ ἐπιδιώκει, καὶ γιὰτί ἀπευθύνεται στὰ παιδάκια τῆς Δ' δημοτικού, τὸ ποίημα τοῦ Σπύρου Ματσούκα: «Μητέρες δασκαλέψετε — βυζάξετε(!) τὰ παιδιά σας — μὲ τῆς τιμῆς τὸ γάλα...» σελ. 151.

Ἡ ἴδια κατάστασις ἐπικρατεῖ καὶ στὰ πεζὰ κείμενα τοῦ Ἀναγνωστικού. Τέλος πάντων.

Τὸ συμπέρασμα, ποὺ βγαίνει, γιὰ νὰ συνοψίσουμε τὴ γνώμη μας, εἶναι ὅτι τὰ ἀναγνωστικὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, καὶ ὥς πρὸς τὰ πεζὰ, καὶ ὥς πρὸς τὰ ποιήματα, συνιστοῦν ἓνα σοβαρὸ πρόβλημα τῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας πρέπει νὰ μεριμνήσῃ γρήγορα καὶ ἀποτελεσματικὰ.

Εἰδικὰ γιὰ τὴν παιδικὴν ποίησιν παρατηροῦμε, ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια δὲν ἀνανεώνεται ἀπὸ τοὺς δόκιμους ποιητὲς μας καὶ τὸ εἶδος ξέπεσε στὰ χέρια τῶν ἀνίδεων, ποὺ φιλοδοξοῦν νὰ ἀναδειχτοῦν ποιητὲς, στὸ εὐκολο, ὅπως νομίζουν, εἶδος τῆς ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ καί, τέλος, ἡ Π. Ποίηση εἶναι ἓνα ξεχωριστὸ εἶδος λόγου, μὲ τὴ δική του σκοπιμότητα καὶ τὰ δικά του χαρακτηριστικά, καὶ σὰν τέτοιο πρέπει νὰ καλλιεργηθῇ ἀπὸ τοὺς δόκιμους λογοτέχνες μας, μὲ ἀπόλυτη γνώσιν τῶν νέων καιρῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν κατευθύνσεων. Οἱ λογοτέχνες μας, ἂς ἔχουν τὴν εὐτυχὴ συναίσθησιν, ὅτι συμβάλλουν, μὲ θετικὸ σπóρο, στὴ δημιουργίαν τῶν μελλοντικῶν συνειδήσεων, καὶ ὅτι ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ τῶν νέων τῆς Ἑλλάδος θὰ εἶναι μεγάλη.

Κων. Καλαπανίδας

ΓΕΝΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

Εἰς τὴν πλέουσαν εἰς Ἑθνικὴν διακόσμησιν αἰθουσαν τελετῶν τοῦ ἱου Δημ. Σχολείου Νιγρίτης, τὴν 20ὴν Σεπτεμβρίου ἔ.ε., ἔλαβε χώραν γενικὸν Παιδαγωγικὸν συνέδριον τῶν λειτουργῶν Δημοτικῆς Ἐκπ/σεως Περιφερείας Βισαλτίας.

Τὰς ἐργασίας τοῦ συνεδρίου ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας των ὁ Μητροπολίτης Σερρών καὶ Νιγρίτης, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ κ. Νομάρχου ὁ Δ/τῆς τοῦ 16ου Συντάγματος πεζικοῦ, οἱ Δ/ταὶ τῶν Τ.Ε.Α. καὶ τοῦ Ἀστυνομικοῦ τμήματος Νιγρίτης, ὁ Ἐπιθεωρητὴς Δημοτικῶν Σχολείων Α. Περιφερείας Σερρών, ὁ Γυμνασιάρχης τῆς πόλεως καὶ οἱ λοιποὶ προϊστάμενοι τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ἑδρας τῆς Ἐπιθεωρήσεως.

Ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου ἐψάλη δέησις ὑπὲρ εὐδοκίᾶς τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἐπιθ/τῆς κ. Κων/νος Πενλίδης προσεφώνησε δι' ἐμπνευσμένης προσλαλιᾶς τοὺς προσκεκλημένους. Ἀκολουθῶς ἐχαίρετσε τοὺς συνέδρους ὁ Μητροπολίτης, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ κ. Νομάρχου καὶ ὁ Δ/τῆς τοῦ 16ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Ἀπελθόντων τῶν ἐπισήμων, ἤρχισαν αἱ ἐργασίαι τοῦ συνεδρίου, καθ' ὃν ὁ δραστήριος καὶ ἐμβριθὴς Ἐπιθ/τῆς τῆς Περιφερείας μας ἀνέπτυξε ἐμπεριστατωμένως τὸ μεθοδολογικὸν πρόβλημα, ὡς ἀποτελεῖ βασικὴν προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν παντός διδάσκοντος, καὶ ἐν συνεχείᾳ οἱ διδ/λοι τῆς Περιφερείας κ.κ. Ράπτης Ἰωάννης καὶ Γεωργίτης Δημήτριος ἐισηγήθησαν ἐπιτυχῶς τὸ θέμα: «Ἡ προπαρασκευὴ τοῦ διδασκάλου».

Ἠκολούθησεν ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων, διηυκρινίσθησαν ἀπορίες καὶ ἐξήχθησαν γόνιμα καὶ ἐφαρμόσιμα συμπεράσματα.

Τὴν ὅλην συζήτησιν καὶ κριτικὴν διηύθησε μὲ ἀφογὸν καὶ ἀριστοτεχνικόν, τρόπον ὁ ἀκούραστος Ἐπιθ/τῆς τῆς Περιφερείας μας καὶ οὕτω αὕτη διεξήχθη εἰς ἐπίπεδον περιωπῆς, ὡς ἀρμόζει εἰς ἐργάτας τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Τέλος, συνοψίζων, ὁ αὐτὸς Ἐπιθ/τῆς παρέσχεον πολυτίμους ὁδηγίας διὰ τὴν περαιτέρω ἀκολουθητέαν πορείαν, πρὸς μίαν σύγχρονον καὶ ἐπιστημονικὴν, ἀλλὰ καὶ ὄντως Ἑλληνοχριστιανικὴν ἀγωγὴν τῶν Ἑλληνοπαίδων.

Τὰ ἐξαχθέντα συμπεράσματα ὑπὸ τοῦ Ἐπιθ/-τοῦ, καὶ τῶν συνέδρων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ θέμα τῆς προπαρασκευῆς τοῦ διδ/λου ἔχουσιν, ὡς ἀκολουθεῖ:

1). Οὐδεὶς δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ μίαν διδ/λίαν, ἐν ἐπιτυχῆς τεχνικῶς-διδασκτικῶς καὶ ὠφέλιμον εἰς τοὺς μαθητὰς του ἀπὸ ἀπόψεως σκοποῦ μάθημα, εἰάν προηγουμένως δὲν σκεφθῇ ὀρίμως ἐπὶ τῆς ὅλης τὴν ὁποίαν θὰ διδάξῃ, τῆς πορείας ἣν θὰ ἀκολουθήσῃ, τῆς μεθόδου ἣν θὰ ἐφαρμόσῃ, τῆς ἐμπειρίας καὶ τῶν εὐκαιριῶν ἢ μονίμων διαφορόντων τῶν μαθητῶν

ἐξ ὧν θὰ ἐκκινήσῃ καὶ τέλος, ἐπὶ τοῦ ἀποτελέσματος εἰς ᾧ θὰ ἀγάγῃ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν του.

Ὡρισμένα μαθήματα ἀπαιτοῦν ἐπὶ πλέον τὴν εὐρεσιν σημαντικοῦ ὕλικου, μονογραφῶν καὶ ἄλλων ἐντύπων προσεκτικῶς ἐκλελεγμένων. Δὲν ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ τις τὴν ὅλην ἢ τὴν μέθοδον, διὰ νὰ διδάξῃ. Πρέπει νὰ ἡξεύρῃ νὰ ἐκλέγῃ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῶν μαθητῶν καὶ ἀναλόγως τῶν ὑπαρχουσῶν πηγῶν γνώσεων. Ἀπὸ τὸν ἀπεραντὸν ὠκεανὸν τῶν γνώσεων, α' ὁποῖαι εἶναι δυνατόν νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς μαθητὰς, θὰ ἀντλῶμεν ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἱκαναὶ νὰ διαμορφώσῃ τὴν κρίσιν των, τὸ συναίσθημά των, νὰ κάμουν καλοὺς κάγαθους, γνησίους Χριστιανοὺς καὶ ἀγνούς πατριώτας, χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὸν πρακτικὸν τῶν βίον.

2). Τὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια δύνανται νὰ μᾶς κατευθύνωσιν, εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν παρασχετέων εἰς τοὺς μαθητὰς γνώσεων, σταθερὸν ὅμως καὶ ἀμετάβλητον κριτήριον θὰ εἶναι ἀφ' ἑνὸς τὸ νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ πνευματικὴ στάθμη καὶ τὸ περιβάλλον τῶν μαθητῶν.

3). Ἡ προπαρασκευὴ εἶναι ἀπαραίτητος διὰ πάντα διδάσκοντα, ἀνεξαρτήτως χρόνου θητείας εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον. Ἐκαστος διδ/λος ὡς συλλέγῃ ἀπὸ τὴν ζωὴν ἀπὸ ὅ,τι διαβάξῃ ἰδέας χρησίμους δι' ἐν μάθημα πληροφορίας.

Θὰ δοκιμάσῃ, ἰδίᾳ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀσκήσεως τοῦ διδακτικοῦ ἔργου του, τὴν ἀνάγκην νὰ τροποποιήσῃ οὐσιαστικῶς τὰ σχέδια τῆς διδ/λίας τῶν διαφόρων μεθημάτων καὶ νὰ σημειώσῃ ὀρισμένας ἀλλαγὰς, αἱ ὁποῖαι ὑπεγορεύθησαν ἐξ ἐρωτήσεων ἢ παρατηρήσεων τῶν μαθητῶν του, κατὰ τὴν πορείαν ἐνὸς μαθήματος.

4). Πρόκειται, κατὰ ταῦτα, νὰ χρησιμοποιήσωμεν δύο στοιχεῖα διδακτικῆς ἐργασίας: Νὰ σημειώσωμεν πᾶν ὅ,τι μᾶς εἶναι χρήσιμον διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἐπομένης καὶ νὰ συλλέγωμεν καὶ νὰ σημειώσωμεν ὅ,τι μᾶς εἶναι χρήσιμον διὰ τὰ λοιπὰ μαθήματα, τὰ ὁποῖα θὰ διδάξωμεν εἰς ἀνυποπίπτον χρόνον. Ὁ διττός οὗτος σκοπὸς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ, ὅταν ὁ διδ/λος χρησιμοποιεῖ ἓνα φάκελλον ταξινομήσεως (κλασσέρ) μὲ κινητὰ φύλλα, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχει ἀφθεθῇ ἐν σημαντικὸν μέρος διὰ μελλοντικὰς προσθήκας. Ἐκαστον φύλλον θὰ πλουτίζεται οὕτω ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἢ θὰ τοποθετῇται καὶ δευτέρον, διὰ ζωντανῶν σημειώσεων. Τοῦτο θὰ εἶναι ἀπείρως προτιμώτερον ἀπὸ τὰς περιλήψεις κεφαλαίων τοῦ ἀντιστοίχου ἐγχειριδίου.

5). Ἡ τοιαύτη προπαρασκευὴ, ἡ ἀφορῶσα εἰς καθωρισμένα ἀπὸ τὰ προγράμματα — Ἀναλυτικὸν καὶ ὠρολόγιον — μαθήματα, εἶναι ἀπαραίτητος, δὲν ἐπαρκεῖ ἴσως εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὸν διδ/λον — ἰδίως τοῦ σχολείου ἐνὸς ἀπομεμακρυσμένου χωρίου — νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν ρουτίαν καὶ ἀπὸ τὸ ἀναιμικὸν πνευματικὸν κλίμα

του λησμονημένου τόπου ένθα ύπηρετεί.

«Όσον περισσότερο καλλιεργημένος εί-
ναι ένας διδ/λος, τόσον ούσιαστική, χυμώδης
και άπηκριβωμένη θα είναι ή διδ/λία του».

Κάθε διδ/λος δύναται νά δανεισθή βιβλία
άπό συναδέλφους του, άπό την βιβλιοθήκη του
σχολείου του ή του γειτονικού τοιούτου κ.λ.π.
Άπό καιρού εις καιρόν άς λησμονή κατά τινα
τρόπον τās άλλας του ανάγκας και άς συνεχίση
την άτομικήν του μόρφωσιν συμφώνως πρός τās
κλίσεις και τὰ διαφέροντά του, άς φρεσκάρη
τās γνώσεις του.

Είναι δυνατόν νά έγδιαφερθή διά την 'Ιστο-
ρίαν ή την Γεωγραφίαν της περιοχής, εις την
όποιαν διδάσκει. Είναι δυνατόν νά έχη εύρτε-
ρα και ύψηλότερα άντικείμενα και επίπεδα σπου-
δής.

Ή προσωπική αύτη εργασία, ή οποία διατη-
ρεί πάντοτε εις έγρήγορσιν τό πνεύμα του ύψη-
λότερον άπό τās μορφωτικές απαιτήσεις της
τάξεώς του, θα καταστήση την προπαρασκευήν
του διά την εκάστοτε διδακτικήν εργασία του
περισσότερον άνετον, περισσότερο βραχύχρο-
νον και πρό πάντων πληρεστέραν, πράγμα τό ό-
ποιον θα του επιτρέψη νά δεσπόζη πληρέστερον
της διδ/λίας του.

6). Πάσα προπαρασκευή διά την επομένην
γίνεται έν συσχέτισει πρός την μηνιαίαν κατα-
νομήν της ύλης των διαφόρων μαθημάτων του
Άναλυτικού Προγράμματος και πρός την όλην
κατανομήν του χρόνου. Άλλά και ή κατά μήνας
κατανομή της ύλης είναι στηριγμένη εις την
έτησίαν τοιαύτην. Ή τελευταία αύτη ένέχει την
μεγαλυτέραν σπουδαιότητα. Επιτρέπει εις τόν
Διδ/λον νά είναι βέβαιος, ότι θα εφαρμόση έν
άνέσει όλον τό πρόγραμμα διδάκτέας ύλης εις

εκάστην τάξιν, χωρίς νά είναι ύποχρεωμένος νά
βιασθή κατά τās τελευταίας εβδομάδας ή νά επι-
βραδύνη τόν ρυθμόν της εργασίας του.

Ό προγραμματισμός ούτος διευκολύνει τόν
διδάσκαλον νά δώση εις εκαστον μάθημα και εις
αυτό ή εκείνο τό κεφάλαιον την σημασίαν ή
όποία του άνήκει. Κατανέμει τόν χρόνον του
ούτως, ώστε νά δύναται άνευ σπουδής νά προέρ-
χεται εις άνακεφαλαιώσεις, επαναλήψεις, ταξι-
νομήσεις.

7). Τό ήμερολόγιον εργασίας ή τετράδιον
προπαρασκευής διά τās μεγάλας τάξεις (Γ.' Δ.
Ε.' ΣΤ.) επιτρέπει την καλήν χρησιμοποίησιν
του εργασίμου χρόνου εκάστης ήμέρας. Εις τὰ
φύλλα του έντός του φακέλλου γίνονται άπό έ-
τους εις έτος προσθήκαι και σημειώσεις εις τὰ
διάφορα μαθήματα.

8). Ή προπαρασκευή διά την διδακτικήν
εργασία της επομένης διατηρεί έναργή εις την
συνείδησιν του διδάσκοντος την κατευθυντήριον
γραμμήν της διδακτικής αυτού πράξεως. Τόν
βοηθεί ίνα διακρίνη τό ούσιώδες άπό του έπου-
σιώδους. Νά προβλέπη τό ύλικόν, όπερ θα χρη-
σιμοποιήση διά την γένεσιν έποπτειών εις τούς
μαθητάς και τās γνώσεις, άς θα μεταδώση εις
αυτούς.

9). Ός τοιαύτη ή προπαρασκευή, βάσει των
δσων έλέχθησαν κατά τās εισηγήσεις και τās
συζητήσεις, είναι τό μέτρον και ό καθρέπτης της
επαγγελματικής εύσυνειδησίας και της επιστη-
μονικής άνησυχίας του διδασκάλου.

Ό Πρόεδρος του Συλλόγου
Διδ/λων Βισαλτίας
ΑΕΛΙΟΤΖΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΘΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΟΞΗΣ

Δημοσιεύομεν εμπνευσμένην ὁμιλίαν ἐκφωνηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου Δωρίδος κ. ΚΩΝ/ΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ κατὰ τὴν τελετὴν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Συλλόγου ἀνεγερθέντος Μνημείου τῶν ὑπὲρ Πατρίδος πεσόντων Δωριέων Διδασκάλων ἐν Λιδορικίῳ.

Αἰδεσιμῶτατε

Κύριε Νονάρχα

Κύριε Στρ/κὲ Διοικητὰ τοῦ Νομοῦ Φωκίδος

Κύριε Στρ/κὲ Διοικ. τῆς Ἐπαρχίας Δωρίδος

Κύριε Ἐπιθεωρητὰ

Κύριοι Σύμβουλοι τῆς Διδασκ. Ὁμ. Ἑλλάδος

Κύριοι Προϊστάμενοι Ὑπηρεσιῶν

Κύριοι Συνάδελφοι, ἀγαπητοὶ φίλοι καὶ ἀγαπητά μου Ἑλληνόπουλα.

Μετ' ἄκρας εὐλαβείας καὶ τῆς ἐπιβαλλομένης ἐπισημότητος ἀποτίομεν ἀπὸ κοινοῦ σήμερον τὸν ὑπέρτατον φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν ἱεράν, πρὸς τὴν πανίερρον μνήμην τῶν ὑπὲρ Πίστews καὶ Πατρίδος εὐκλεῶς ἀνὰ τοὺς αἰῶνας πεσόντων Δωριέων Διδασκάλων. Ἀνυποκρίτως δὲ καὶ ἐκ βαθέων πολλὰς καὶ διαπύρους ἀναπέμπομεν πρὸς τὸν Πανάγαθον Θεὸν εὐχαριστίας διότι, ἐν τῇ ἀπείρῳ ἀγάπῃ καὶ μακροθυμίᾳ Του, ἡξίωσεν ὅλους μας τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν σεμνήν, τὴν ἐκτάκτως συγκινητικὴν καὶ ἀπέριττον ταύτην τιμητικὴν ἐκδήλωσιν, ἥτις, διὰ τῆς ὑποβλητικότητος τῆς ἀτμοσφαίρας ἐντὸς τῆς ὁποίας πραγματοποιεῖται, τοῦ ἀφθάστου εἰς μεγαλεῖον περιεχομένου της καὶ τοῦ κατ' ἐξοχὴν μυστικοπαθοῦς της χαρακτήρος, εἶναι προωρισμένη νὰ καταστή δι' ὅλους ἡμᾶς πηγὴ πλουσιῶν εὐεργετικῶν συγκινήσεων, παράγων ἀναμοχλεύσεως καὶ ἀναθερμάνσεως σκέψεων καὶ αἰσθημάτων, συντελεστῆς ποικίλων καὶ ἐκτεταμένων ἐσωτερικῶν μας ἀνακατατάξεων· ἀνακατατάξεων αἱ ὁποῖαι ἀναντιρρήτως θὰ κρατύνουν τὴν πατριωτικὴν μας συνείδησιν, θὰ ἀφυπνίσουν καὶ ἀρκούντως θὰ τονώσουν τὸ αἶσθημα τῆς ἐθνικῆς μας ὑπηρεφανείας καὶ θὰ καταστήσουν ἐτι μᾶλλον σαφῆ καὶ καθαρὰν τὴν ἀντίληψιν τῆς ψυχοφυσικῆς καὶ πνευματικῆς τοῦ ἥρωος Λαοῦ μας ἐκλεκτικότητος, τοῦτέστιν τὴν αἰσθησὶν τῆς φυλετικῆς μας ὕπεροχῆς, συνισταμένης εἰς τὴν ἀδιάλειπτον, τὴν ποικίλην καὶ εὐρυτάτην βίωσιν τῆς γνησίας ἀνθρωπίνης ἀρετῆς, ἀνέκαθεν ἀποτελεσάσης τὴν πεμπτουσίαν τῆς λατρείας καὶ τῶν ἐπιδιώξεων

μας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰσχυρὰν καὶ τὴν ἀστραφτερὰν τοῦ Ἔθνους μας θωράκισιν.

Θεωροῦμεν δὲ ὡς εὐφρόσυνον, θεωροῦμεν ὡς ἀπολύτως εὐτυχὲς τὸ γεγονός ὅτι ἡ παρούσα συλλογικὴ μας ἐκδήλωσις συντελεῖται εἰς μίαν περίοδον ἀφetterιακὴν εἰς μίαν περίοδον ἐξαιρετικῆς γονιμότητος ἐξ ἐπόψεως συστηματικῆς καὶ ἐντόνου προβολῆς τῆς ὑπερτάτης τῶν Ἐθνομαρτύρων μας θυσίας, εἰς μίαν πυρετικὴν ἐποχὴν διεγέρσεως τῆς ἐθνικῆς μνήμης καὶ ἐργώδους καὶ ἐπιμελοῦς τῶν ὁξιών ἐπαναπροβολῆς καὶ ἀναστηλώσεως, πραγματοποιουμένης ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν ἀγιοποιὸν χάριν τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ, πρὸς ἀφθιτον δόξαν τῆς αἰωνίας Ἑλλάδος μας, ἥτις εὐγενῶς φιλοδοξεῖ νὰ ὁδεύσῃ ἀσφαλῶς καὶ ἀπροσκόπτως πρὸς τὴν πλήρη βιωματικὴν κατάκτησιν τοῦ ἐξόχου φυλετικοῦ της πεπρωμένου, ὡς ἀκριβῶς προσδιορίζεται τοῦτο ἀπὸ τὴν πληθωρικὴν ἐξαυλωτικὴν δύναμιν καὶ τὴν θαυμασίαν σύζευξιν τοῦ ἀρχαίου κλασσικοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ τοῦ θεσπεσίου λυτρωτικοῦ μηνύματος τῆς ζωῆς θρησκείας τοῦ γλυκυτάτου Ναζωραίου.

Καὶ δὲν εἶναι, εὐγενέστατοι κύριοι καὶ ἀγαπητοὶ φίλοι, δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι μόνον τὸ ἀπλοῦν συναδελφικὸν χρέος ποῦ ἐρμηνεύει τὴν ὄντως ἀγαθὴν ταύτην ἐσωτερικὴν παρόρμησίν μας, ἡ ὁποία εὐρίσκει τὴν ὕλικήν, τὴν ἀρίστην ὕλικήν αὐτῆς ἐκφρασιν εἰς τὴν φιλότιμον προσπάθειαν καὶ τὸ ἔργον ἀνεγέρσεως τοῦ ἐν ὄψει καὶ μόλις πρὸ ὀλίγου διὰ χειρῶν τοῦ ἀξ/μου κ. Νομάρχου ἀποκαλυφθέντος Μνημείου. Κίνητρον μοναδικόν, στοιχεῖον ἐξόχως παρορμητικὸν ἀποτελεῖ ἐν προκειμένῳ καὶ ἡ εὐαισθησία, ἡ σπανία πράγματι εὐαισθησία τῆς ψυχῆς τοῦ Ἑλλήνος Διδασκάλου προαιωνίου θεματοφύλακος τῶν λαμπρῶν, τῶν θησαυροφόρων ἱστορικῶν καὶ πολιτιστικῶν μας παραδόσεων καὶ εμπνευσμένου καὶ ἀκαταπονήτου οἰκοδόμου τῆς ζωῆς καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἔθνους. Εἶναι ἡ ὀρθὴ ἀποτίμησις, ἡ ἀνεπιφύλακτος ἀναγνώρισις καὶ ἡ βαθυτάτη πίστις ἡμῶν πρὸς τὸ δυσθεώρητον ὕψος τῆς μεγαλειώδους προσφοράς τῶν τιμωμένων. Εἶναι προσέτι ἡ εὐλαβικὴ ἀποκάλυψις ἐνώπιον τῆς ἐνσυνειδήτου, τῆς ὁλοκαυτωματικῆς θυσίας καὶ τῆς ὡλοκληρωμένης ἀνθρωπίνης ἀρετῆς.

Καὶ ὡς κάλλιον ἐμοῦ πάντες γνωρίζετε ἡ δυνατότης τῆς ἀναλώσεως τοῦ συνόλου τῶν δυνάμεών μας, ἡ ἔφεσις καὶ ἡ ἱκανότης τοῦ θνήσκειν ἐπὶ τοῦ παναγίου βωμοῦ τῆς ἀπὸ ποταμοῦς αἰ-

μάτων τεθραμμένης και καθηγιασμένης Ιδέας της Πατρίδος είναι ασφαλώς η καλλίστη και η υπεράτατη των άρετων. Δι' ημάς δέ τους Έλληνες, όλως Ιδιαιτέρως, αποτελεί αναμφιλέκτως αυτή παναρχαίαν, λαμπράν και πανένδοξον κληρονομίαν και, η όλόπλευρος, η καθολική και έντονος βίωσις της παρατηρουμένη εν έξάρσει εις όλας άνεξαίρετως τας εποχάς, χαρακτηρίζει Ιδιαιτέρως την όμολογουμένως έκπληκτικήν δραστηριότητα πασών των άναριθμήτων ελληνικών γενεών.

Και τοϋτο διότι είναι πράγματι τὸ θαυμαστόν άπότοκον, ὁ εϋχυμος και εϋώδης καρπὸς μιᾶς μοναδικῆς, μιᾶς ὄντως θαυμασίας παιδαγωγίας τοῦ Λαοῦ μας, ποῦ δὲν ἔχει μόνον σχέσιν ὀργανικήν, δὲν ἔκπορεύεται μονάχα ἀπὸ τὴν ἀπρόσβλητον, τὴν ἀδιάβλητον ὅσον και ἐπιβλητικήν Όμηρικὴν και σωματικὴν σοφίαν, ἀλλ' ἔσφυρηλατήθη ἐπιμόνως και ἐπιμελῶς και ἐγιγαντώθη και ἐξεπήγαγεν ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν φλογερὰν κάμινον τῆς πολυμόρφου και πολυχύμου πράξεως, ὡς ἀκριβῶς τὴν διεμόρφωσεν ἡ σφριγῶσα ψυχὴ και ἡ ἐκάστοτε ἀνεξάντλητος ζωτικότης και ἡ έντυπωσιακὴ ἐνεργητικότης τοῦ Θεοσεβοῦς και Θεοσκεποῦς ἡμῶν Ἑθνους, οὐχί μόνον εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, οὐχί μόνον εἰς τὰ πεδία τῶν ἀτελειῶν πολεμικῶν συγκρούσεων, ἀλλὰ και εἰς τοὺς φωτεινοὺς, τοὺς παναγίους χώρους τῶν εἰρηνικῶν δημιουργιῶν, τῶν ἀπειραπριθμῶν πολιπιστικῶν κατακτήσεων και προσφορῶν.

Αὐτοῦ τοῦ υπερόχου, αὐτοῦ τοῦ ἀειθαλοῦς στοιχείου, τοῦ κατ' ἀποκλειστικότητα προσδιοριζομένου ἀπὸ μίαν κραυγαλέαν ὅσον και ἀμάχητον Ιστορικὴν ἀναγκαιότητα, τοῦ ἀποτελοῦντος ἀπαραγνώριστον ἠθικὴν και ἔθνικὴν ἐπιταγὴν, ὑπῆρξαν φορεῖς, ὑπῆρξαν δέσμοι και συνειδητοὶ θεράποντες οἱ νεκροὶ Δωριεῖς Διδάσκαλοι, πρὸς οὓς σήμερον βαθύτατα συγκινημένοι και εἰς ὑποβλητικὰς ἐκδηλώσεις ἠνωμένοι ἀποδίδομεν ὀφειλομένας τιμὰς και ὁμολογοῦμεν χάριτας πολλὰς και λαμπράς.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ τέλους των ὑπῆρξε πλήρως ἐνηρμονισμένον πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐν ζωῇ ἀποστολικοῦ των ἔργου, ἀφοῦ, κατὰ κοινὴν παραδοχὴν και ὁμολογίαν, ἐν τῇ πράξει ἀπεδείχθησαν ταυτόσημοι τῆς Ιδεολογικῆς των συνθέσεως. Ἐν ζωῇ και λόγῳ τῆς τιμητικῆς Ιδιότητός των ὡς ὑπευθύνων κοινωνικῶν ταγῶν, ὡς ὑπευθύνων φορέων τῆς πνευματικῆς και Ιστορικῆς μοίρας τοῦ Ἑθνους, ὡς και κατ' ἐξοχὴν πνευματικῶν δραματιστῶν, ἔπραξαν εἰς ἀκέραιον τὸ χρέος των εἰς ὃ,τι ἀφορᾷ τὸ τῆς κοινωνικῆς ἀναμορφώσεως και τῆς πνευματικῆς οἰκοδομίας ἔργον. Διότι πῶς ἄλλως θὰ ἠδύνατο νὰ ἐρμηνευθῇ

ἡ ἐργώδης προσπάθεια τῶν ἀνὰ τὴν Χώραν κατεσπαρμένων χιλιάδων Διδασκάλων μας, οἵτινες μὲ ἀκραν ὑπευθυνότητα, μὲ ἐπαινετὴν και ζηλευτὴν ἐπιτηδειότητα και τιμιότητα μοναδικήν, ἀρκοῦντως λαμπρύνοντες τὸ παρὸν ἐτοιμάζουν τὸ μελλοντικὸν τῆς φυλῆς μεγαλεῖον. ὅταν μὲ πραγματικὸν πόνον και θαυματοποιὸν στοργὴν εἰσδύουν μέχρις αὐτοῦ τοῦ κέντρου τῆς ἀκρῶς εὐαισθήτου παιδικῆς προσωπικότητος και ψυχῆς, ὅταν ἐναγωνίως ἐπιδιώκουν και προσδοκοῦν τὴν ἐκκόλαψιν τοῦ νέου ἀνθρώπου, τὴν ἀκεραιῶσιν τοῦ χαρακτήρος του και τὴν γονιμοποίησιν τῶν δημιουργικῶν δυνάμεων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὅταν μὲ μεγαλοπρέπειαν τελετουργικὴν παρασκευάζουν τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τοῦ Ἑθνους, ὅταν μὲ ἀκραίφνη και ἀνυποχώρητον και ἀξιοθαύμαστον πάντοτε ἐργασιακὸν ζῆλον σκοπεύουν πρὸς τὴν ψυχοφυσικὴν ἀκμαιοτητα, τὴν πνευματικὴν ἀνθίσιν και γονιμότητα, τὴν πολιτιστικὴν ἀνέλιξιν και ἀσφαλὴ προαγωγὴν τοῦ Λαοῦ μας ἐν τῷ συνόλῳ του;

Και ποῖος θὰ ἐτόλμα νὰ ἀμφισβητήσῃ και νὰ ἀρνηθῇ διὰ τοὺς τιμωμένους μας ὃ,τι ὡς ἐν καιρῷ εἰρήνης οὕτω και εἰς τὰς κρίσεις τοῦ πολέμου στιγμὰς, ἀπετέλεσαν τὴν ἐνθουσιώδη, τὴν ἐκλεκτὴν και ἐνδοξον πρωτοπορείαν, ὑπείκοντες εἰς τὰ ἴδια πάντοτε ἀείζωα και ἀναλλοίωτα ἱδανικά τὰ ὁποῖα ἔθρεψαν συλλήβδην τὰς ἑλληνικὰς γενεὰς και σήμερον εὐρίσκονται εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς δόξης των; Οὐδεὶς βεβαίως θὰ διενоеῖτο τοιαύτην ἀσέβειαν διότι δὲν θὰ ἀπετέλει ὑπερβολὴν ἐὰν ἐλέγομεν ὅτι ἡ μοῖρα τῆς Ἑλλάδος μας εἶναι πρωτίστως και κυρίως ἡ μοῖρα τῶν Διδασκάλων τῆς, οἵτινες, ὅτε μὲν μὲ τὸ πρωτεῖον και τὴν ρομφαίαν τοῦ πνεύματος, ὅτε δὲ — εἰς καιροὺς χαλεποὺς και περιστάσεις κρίσεως, — μὲ τὸ ὄπλον ἀνὰ χεῖρας ἀγωνίζονται και πίπτουν αὐτοθυσιαζόμενοι, διαφυλάττοντες οὕτω ἀπαραβίαστα τὰ ἱδεολογικά τοῦ Ἑλληνισμοῦ σύνορα και τελεσφόρως προασπίζοντες, ἐναντι τῆς οἰασθήποτε ὤμης και ἀπροκαλύπτου βίας, τὴν ἐδαφικὴν τῆς Χώρας μας ἀκεραιότητα και τῶν ἱδεωδῶν μας τὴν ἀφθονον και ἀφθαστον μαρμαρυγὴν, προσφέροντες ταυτοχρόνως και εὐγλωττον πιστοποιήσιν και ἀπόδειξιν ἀδιάψευστον και πανηγυρικὴν περὶ τῆς ἠθικῆς των συνεπειᾶς περὶ τῆς εὐρωστίας των και τῆς ἱδεολογικῆς των ταυτότητος. Βεβαίως ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ πανσέπτου και συμβολικοῦ τύμβου, τοῦ ὁποῖου τὸ περιεχόμενον φλογίζει νοῦν και ψυχὴν, δὲν κατέστη δυνατόν, παρὰ τὴν θέλησίν μας νὰ ἀναγραφοῦν πάντα τὰ ὀνόματα τῶν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας πεσόντων Διδασκάλων τῆς Ἑ-

παρχίας μας. 'Ανεγράφησαν τὰ εἰς πρώτην ἔρευναν ἀνακαλυφθέντα. 'Ὡς ὁμως εἰς τὴν καρδίαν μας οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς στήλης. 'Υφίσταται χώρος ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀναγραφή καὶ ἐκεῖνων τῶν ὀνομάτων τὰ ὅποια ἤθελον ἀνακαλυφθῇ καὶ εἰς δευτέραν καὶ εἰς τρίτην, ἐνδεχομένως δὲ καὶ εἰς πολλοστήν ἐπιμελῇ ἔρευναν.

Εἶναι δὲ προφανές ὅτι οἱ ὀνομαστικῶς σήμερον μνημονευόμενοι ἀνήκουν εἰς τὴν χορείαν τῶν νεωτέρων τῆς Ἱστορίας μας θελκτικῶν καὶ ἐπικῶν μορφῶν, αἵτινες διὰ τῆς τιτανικῆς τῶν ἀντοχῆς, τῆς ἀπαραμύλλου καρτεροψυχίας τῶν καὶ τῆς ἐλλόγου πρὸς τὸν θάνατον περιφρονήσεως κατέστησαν τὴν γαλάζια μας χώρα πραγματικὸν θρύλον, θρύλον ἐξαίσιον καὶ μαγικόν, ὅταν ἡ ἰδέα ἀπὸ τὰ ὀμιχλώδη βάθη τῶν αἰώνων ἀγωνιστικῆς τῆς μοῖρα τὴν ὠδήγησε σὺς κακοτοπιὰς ἐνὸς ἀνεξήγητα σκληροῦ, ἐνὸς ἐφιαλτικοῦ πράγματι πεπρωμένου καὶ ἐξεκένου καθ' ἡμέραν τὸ ποτήρι τῶν θλίψεων καὶ τοῦ πόνου «μέχρι τρυγός» ἀντιμετωπίζουσα σχεδὸν μόνη, ἀλλ' ὀρθία ἐν τούτοις καὶ ἀγέρωχος καὶ ἀνυποχώρητος πάντα, τὴν ὑπουλον καὶ ἀνανδρον ἐπίθεσιν τὴν ὅποιαν διαδοχικῶς ἐξαπέλυον ἐναντίον τῆς αἰ δὺο ἀπιθάνως τρομεραὶ μάστιγες τῆς ἀνθρωπότητος ὁ Φασισμὸς καὶ ὁ Κομμουνισμὸς.

Διὰ τοῦ ἀγωνιστικοῦ σθένους, διὰ τοῦ ὑπερῶου θυσιαστικοῦ πνεύματος αὐτῆς τῆς ἀτελευτήτου καὶ πολλαπλῶς τετιμημένης στρατιᾶς τῶν νεωτέρων μας μαρτύρων, τῆς ὁποίας μικρὸν ἀλλ' ἐπιλεκτὸν τμήμα ἀποτελοῦν καὶ οἱ Δωριεῖς Διδάσκαλοι τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα μαρμαίρουν ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ τύμβου, κατῴρθωσε καθημαγμένη ἡ Ἑλλάς ἐν ἀρχῇ νὰ ἀναχαιτίσῃ καὶ κατόπιν νὰ κατατροπώσῃ, νὰ ἐξετελίσῃ καὶ νὰ ἐκμηδενίσῃ τὰς κατευθυνομένας τῶν ἐπιτιθεμένων ὁρδὰς καὶ νὰ ἀποφύγῃ οὕτω διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν τὴν ἐπὶνείδιστον, τὴν ὄντως ἐφιαλτικὴν ὑποδούλωσιν τῶν ἑδαφῶν τῆς καὶ τῶν τέκνων τῆς εἰς τὰς ἀδυσωπήτους καὶ καταλυτικὰς δυνάμεις τοῦ μαύρου, πρωτίστως ὁμως τοῦ ἐρυθροῦ ὁλοκληρωτισμοῦ, ὅστις ἐπεχείρησε καὶ ὁλονέν εἰς εὐρυτέραν κλίμακα ἐπιχειρεῖ καὶ ἐπιδιώκει τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως, τὴν ἐκμηδένισιν καὶ ἀπλῆς ἀκόμη ὑποψίας προσωπικοῦ βίου ἢ ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον καὶ ἀληθέστερον τὴν κατάργησιν τοῦ ἀνθρώπου, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς αὐτοτελοῦς, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς πνευματικῆς καὶ ἐλευθέρας παρουσίας τοῦ εἰς τὸν γῆινον χώρον.

Οἱ πάντες δὲ γνωρίζομεν καλῶς ὅτι ἐχρειάσθη πρὸς νικηφόρον ἀντιμετώπισιν τοῦ ὁ πάνδημος τοῦ Λαοῦ μας συναγερμός, ἡ εὐρυτάτη καὶ ταχυ-

τάτη τοῦ συνόλου τῶν ἐθνικῶν μας δυνάμεων κινητοποιήσις, διὰ νὰ καταφερθοῦν ἀλλεπάλληλα καίρια ἐναντίον τοῦ κτυπήματα, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν θανάσιμον ἀπειλὴν ἡ Ἑλλάς καὶ νὰ παραδοθῇ καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἱστορίαν αἰγλοβολοῦσα, ὡς ἀπαστράπτων παντοδύναμον ἰδανικόν, προωρισμένη καὶ ἐτοίμη νὰ ἀσκήσῃ τὸ προαιώνιον ὀδηγητικὸν τῆς ἔργων καὶ νὰ διαδραματίσῃ ρόλον βαθύτατα ὑπεύθυνον καὶ οἰκουμενικόν.

Ἐντιμότετοι καὶ ἐκλεκτοὶ μας προσκεκλημένοι,

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡρωικῶς θυσιασθέντων Διδασκάλων τῆς Περιοχῆς μας, ἐν συναρτήσῃ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ χρόνου ἀσκουμένην πίεσιν, δὲν ἐπιτρέπει βεβαίως εἰς ἡμᾶς νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς ἐκάστην τῶν περιπτώσεων λεπτομερῶς καὶ κεχωρισμένως. Ὑπερβέβαιον ἐν τούτοις εἶναι ὅτι οἱ ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος ἀγωνισθέντες καὶ ἀποθανόντες Διδάσκαλοι μας ἔπесαν ἐν τῇ στερεῇ πεποιθήσῃ ὅτι ὁ ἀγὼν, τὸν ὅποιον τόσον τελεσφόρως διεξήγαγον καὶ διὰ τῆς θυσίας τῶν καθηγιάσαν, ἀνταποκρίνεται εὐθέως καὶ ἀμέσως εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐξαγνιστικὴν τοῦ πατριωτικοῦ χρέους ἠθικὴν καὶ ὅτι τὸ ἡρωικόν τούτου περιεχόμενον εἶναι ὅπωςδῆποτε εἰς θέσιν νὰ ἐδραιώσῃ τὴν ἐθνικὴν πίστιν καὶ εἰς οἶον ἀπαιτεῖται βαθμόν νὰ διασφαλίσῃ τὰς προϋποθέσεις δι' ἔντιμον καὶ ἐλπιδοφόρον, δι' ἀξιοπρεπῆ καὶ ἐλεύθερον ἐθνικοκοινωνικὸν βίον.

Ἀμετακίνητοι εἰς τὰς ἰσχυρὰς καὶ ἐξαιρετικῶς διαφανεῖς παρορμητικὰς τῶν πεποθησῆς φρουροὶ ἀκοίμητοι καὶ ἀπτόητοι τῶν αἰώνων καὶ κλεινῶν τῆς Χώρας μας Θερμοπυλῶν, ἐπίστευσαν μὲ φανατισμόν εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ ἐθνικοῦ καθήκοντος κατάφασιν καὶ αὐθορμήτως συνετάγησαν μὲ τὰς μεγαλειώδεις ἠθικοπνευματικὰς δυνάμεις τῆς ζωῆς καὶ θαυμασίως συνεμμορφώθησαν πρὸς τοὺς ἀκαταμαχίτους καὶ ἀναλλοιώτους νόμους, οἵτινες, ὡς δυνάμεις κατευθυντήριοι, κινοῦν μυστικῶς καὶ ἀενάως τὴν ζωὴν καὶ μονίμως προσανατολίζουσι τὴν ψυχὴν καὶ τὴν σκέψιν πρὸς τὸ ἱερὸν φῶς τῆς ἀρετῆς, πρὸς τὸν θρίαμβον καὶ τὴν δόξαν τοῦ περιουσίου Ἑλληνικοῦ Γένους.

Ψυχικοὶ τροφεῖς ἀκάματοι καὶ ἀνεξάντλητοι καὶ αἰμοδότοι τοῦ Λαοῦ μας πνευματικοί, δαψιλῇ ἔχοντες εἰς τὸ αἷμά των τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὰ μύχια τῆς ἐλληνικωτάτης ψυχῆς τῶν κέντρον ζωῆς ἐναρέτου καὶ πίστεως πρὸς τὴν Πατρίδα αὐθυπόστατον καὶ ἀστείρευτον, ἐκέρδισαν μὲ τοῦ βίου των τὴν ἔντιμον τελευτήν, κατὰ περίκλειον χαρακτηρισμόν, βραβεῖον ἀγέραςτον καὶ τάφον, ὡς τὸν προκειμένον, πανένδοξον καὶ ἐπισημότατον. Τάφον τὸν ὅποιον ἔστησεν εἰς τὴν φιλόξενον ταύτην θέσιν ἡ τιμὴ καὶ ἡ λατρεία καὶ

ἡ κρυσταλλίνη εὐγνωμοσύνη ἡμῶν τῶν ἐπιζώντων καὶ ὁ ὁποῖος, ἀποτελῶν σύμβολον ἀσυγκρίτου ἀνθρωπίνου μεγαλείου, στέλλει διαρκῶς πρὸς ἡμᾶς εὐκρινέστατον καὶ συνταρακτικὸν μήνυμα ἐπαγρυπνήσεως, μήνυμα ὑψηλοῦ καὶ ὑγιοῦς ἠθικοῦ καὶ ἐθνικοῦ φρονηματισμοῦ.

Ἀθάνατοι καὶ προσφιλέστατοι νεκροί μας

Ὑπερίπτασθε τὴν στιγμήν αὐτὴν τοῦ ἱεροῦ τούτου χώρου καὶ εὐωδιάζετε τὴν ἀτμόσφαιράν του διὰ τῆς ἀθεάτου πλην βεβαίας καὶ ἀπολύτως αἰσθητῆς παρουσίας Σας καὶ αἱ ψυχαὶ Σας αἱ αἰθέριαι συναγállονται ἀσφαλῶς μὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἐντιμοτάτων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας μας ἐκπροσώπων καὶ πάντων ἡμῶν, οἵτινες προσήλθομεν σήμερον ἐνταῦθα εὐλαβεῖς προσκυνηταὶ καὶ διαπρύσιοι τοῦ μεγαλείου τῆς δόξης Σας ὕμνηταί, ἵνα Σᾶς προσφέρωμεν τὸ θυμίαμα τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης μας. Ὑπῆρξατε ἄξιοι τῶν θαυμασίων παραδόσεων τοῦ ὑπερηφάνου Διδασκαλικοῦ Σώματος, τὸ ὁποῖον Σᾶς ἐγαλοῦχησε καὶ Σᾶς ἐξέθρεψε καὶ βεβαίως ὑπεράξια τῆς Μεγάλης μας πατρίδος τέκνα. Μὲ τὴν εἰς

αἷμα καὶ ζωὴν πολύτιμον εἰσφοράν Σας εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας, τὴν Ἐθνικὴν μας Ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν ἀπεκτήσατε θέσιν περίοπτον, ἐξησφαλίσατε θέσιν κεντρικὴν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Λαοῦ μας καὶ εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἔθνους.

Ἐγράψατε πολυσέβαστον λαμπρὰν ὑποθήκην καὶ εἰσήλθατε εἰς τὴν ἀθανασίαν.

Σᾶς βεβαιοῦμεν ὅτι τὸ ὀλοφώτεινον καὶ ἀξιόμιμντον παράδειγμά Σας μὲ τὴν περισσὴν αἵγλην καὶ τὴν ἀμείωτον ἀκτινοβολίαν του θὰ μᾶς ἐμπνέη σταθερῶς, θὰ μᾶς ἐνισχύη, θὰ μᾶς προσανατολί-
ζη καὶ θὰ κατευθύνῃ ἐσαεὶ τὰ βήματά μας εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἐθνικῆς ἀφοσιώσεως, εἰς τὴν ὁδὸν τῆς Μεγάλης Θυσίας, οἷα ὑπῆρξε καὶ ἡ ἰδική Σας.

Αἰωνία Σας ἡ μνήμη
τετιμημένοι μας Νεκροί.

ΚΩΝ/ΝΟΣ ΙΩ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Πρόεδρος Διδασκαλικοῦ Συλλόγου
Δωρίδος

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΝΕΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «Ο ΟΣΙΟΣ ΛΟΥΚΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ»

ΤΟΥ Κ. ΑΝΤ. ΚΑΡΑΝΤΩΝΗ

Σε μία ιδιαίτερη χριστιανική περιοχή μας μεταφέρει ο κ. Εὐθύμιος Δάλκας με την πραγματεία του «Ο Όσιος Λουκάς και τὸ μοναστήρι του». Ἐδῶ, πηγαινόμαστε μαζί του, νοερά, στὸ θαυμάσιο αὐτὸ μοναστήρι τοῦ Ὁσίου Λουκά, ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀκέραια καὶ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ δείγματα τῆς χριστιανικῆς καλλιτεχνίας, τὸ χτισμένο σὲ μιὰ πλαγιά τοῦ Ἑλικῶνα, σιμὰ στὸ χωριὸ Στεῖρι. Κέντρο θρησκευτικὸ καὶ φυσιολατρικὸ ἡ μονὴ τοῦ Ὁσίου Λουκά, συνδυάζει τὴ γαλήνη καὶ τὴν ὠραιότητα μιᾶς φύσεως καταφύγιο μὲ τὸν ἀσκητισμὸ τῆς βυζαντινῆς παραδόσεως ποὺ ἀπέληξε στὴν εὕρεση τοῦ θαυμασίου βυζαντινοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς αὐστηρῆς πνευματοποιημένης καὶ ὑπερούσιας ἀγιογραφίας. Ὁ κ. Εὐθύμιος Δάλκας, μύστης ὧν αὐτῶν, μύστης ἀλλὰ καὶ μελετητῆς καὶ ἀναδιφητῆς, δὲν ἔγραψε ἕνα πρόχειρο βιβλίο γιὰ τὸν Ὁσιο Λουκά καὶ τὸ μοναστήρι του, ἀλλὰ ἕνα ἔργο συνθετικὸ, στὸ ὁποῖο συνδύασε τὴ λεπτομερῆ βιογραφία τοῦ Ὁσίου ποὺ ἱδρύσε τὴ Μονὴ καὶ τὴν πολὺπλευρὴ ἱστορικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ περιγραφή τῆς Μονῆς, μὲ ὅλα τὰ περιστατικὰ καὶ μὲ ὅλα τὰ φωτοστέφανα, ποὺ τὴν περιβάλλουν. Τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ κ. Δάλκα, εἶναι ζωντανό, πηγαῖο, ἀπλὸ καὶ σοφό. Ἀναβρῦζει καὶ ἀπὸ τὴν πίστη καὶ ἀπὸ τὴν ἐκσταση τῆς χριστιανικῆς καὶ ἀπὸ τὴ γνῶση. Ἐχει παρακολουθήσει καὶ περιγράψει στὸ βιβλίο του ὅλες τὶς ἀλλαγές, ποὺ ἐπῆλθαν στὰ κτίσματα τῆς Μονῆς ἀπὸ τότε ποὺ ἱδρύθηκε (στὸν ἐνδέκατο βυζαντινὸν αἰῶνα) ὡς σήμερα. Εἶναι μαζί καὶ μύηση σὲ ὅλα τὰ βυζαντινὰ καὶ τὰ θρησκευτικὰ καὶ τὰ ἱστορικὰ τοῦ Ὁσίου Λουκά, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀκριβολογημένος καὶ φωτεινὸς ὁδηγὸς γιὰ κάθε ἐπισκέπτη τῆς Μονῆς, γιὰ κάθε ἄνθρωπο ποὺ διαθέτοντας μιὰ κάπως καλλιεργημένη εὐαισθησία, δὲν ἐπισκέπτεται τὸ ἔξοχο αὐτὸ μνημεῖο τῆς Ὁρθοδοξίας γιὰ νὰ τοῦ ρίξει μιὰ βιαστικὴ ματιά, νὰ πιῇ μιὰ λεμονάδα στὸ περίπτερο καὶ νὰ ζαναμπῇ στὸ πούλμαν γιὰ νὰ φύγῃ, ἀλλὰ πού, ἐντυπωσιασμένος ἀπὸ τὸ ὅλο ἐκκλησιαστικὸ καὶ μοναστικὸ συγκρότημα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ τὸ ἐσωτερικὸ, δηλαδὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἀπὸ τὴν ζωγραφικὴ θέλει νὰ πληροφηθῇ, γι' αὐτὰ ὅσο τοῦ εἶναι δυνατό περισσότερα στοιχεῖα. Ἡ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Λουκά, ἀνήκει σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες σι-

γμὲς τῆς ἀκμῆς τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, κι' αὐτὸ τὸ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ἀμέσως μόλις ρίξει μιὰ ματιά στὴν Ἐκκλησίᾳ τῆς Μονῆς, στὸ μεγάλο-πρεπο ἐσωτερικὸ τῆς, στὰ ψηφιδωτὰ τῆς στὰ ὕλικά μὲ τὰ ὁποῖα εἶναι χτισμένη. Τελειότητα κατασκευῆς, κομψότητα, κάτι σὰν μιὰν ἀνάταση χαρᾶς, πλοῦτος, δλ' αὐτὰ δείχνουν πὼς βρισκόμαστε σὲ μιὰ καλλιτεχνικὴ ἐκκλαμψη τῆς βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Δίκαια λοιπὸν ὁ λαὸς εἶπε μ' ἕνα στίχο του, καθὼς ἀναφέρει ὁ κ. Δάλκας, πὼς «Ἅγιος Λουκάς στὴ Ροῦμελῃ κι' Ἀγία Σοφία στὴν Πόλῃ». Ἐκτὸς αὐτῶν, τὰ πρῶτα κεφάλαια τῆς ὥραιας αὐτῆς ἐργασίας τοῦ κ. Δάλκα εἶναι καὶ μιὰ ἐνδιαφέρουσα εἰσαγωγή στὸ μοναστικὸ βίο, χωρὶς τὴ γνῶση τοῦ ὁποῖου εἶναι ἀκατανόητη ἡ ὑπαρξὴ τῶν Μονῶν. Ἡ ἀντίληψη περὶ μοναστικοῦ βίου, ἂν καὶ δὲν ἐπεκράτησε τελικὰ στὸν χριστιανικὸ κόσμο, ἀποτελεῖ, ἐν τούτοις μιὰ μεγάλη ἠθικὴ κατάκτηση τοῦ ἀνθρώπου — εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς ὑψηλότερες στιγμὲς τοῦ ἐσωτερικοῦ του μεγαλείου καὶ τῆς ἠθικο-πνευματικῆς του δυνάμεως. Τὸ βυζάντιο, ὑπῆρξε μιὰ ἀδιάκοπη, μιὰ κυματοειδῆς συνύπαρξη τοῦ μοναστικοῦ βίου μὲ τὸν κοσμικὸ βίο, κι' αὐτὴ ἡ συνύπαρξη εἶναι ποὺ ἔδωσε στὸ βυζάντιο τὴν ἀνεπανάληπτη ἰδιορρυθμία του καὶ τὴ χιλιόχρονη κραταιότητά του. Ἡ ἀγνή, ἡ ἀκέραιη χριστιανικὴ πίστη, ἡ ἐξωγήϊνη ὁρμὴ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν οὐρανό, πηγὴ τῆς, βάση τῆς, καταφύγιό τῆς, εἶχε τὰ μοναστήρια, κι' ὁ Ὁσιος Λουκάς, ἔτσι καθὼς μᾶς ἱστορεῖ τὸν βίο του ὁ κ. Δάλκας ὑπῆρξεν ἕνας ἀπὸ τοὺς θεοφόρους ἐκείνους ἄνδρες τοῦ χριστιανικοῦ βυζαντίου, ποὺ, ἀπὸ παιδί εἶχε τὴ σφραγίδα τῆς πίστεως στὴν ψυχὴ του καὶ τὴν ἔντονη ροπὴ πρὸς τὸν σὺν νειδῆτὸ χριστιανικὸ ἀσκητισμὸ. Τέτοια φήμη ἀπέκτησε ὁ Λουκάς ὡς «ἅγιος ἐν ζωῇ», καὶ ὡς «ποιητῆς θαυμάτων», ὥστε μετὰ τὸν θάνατόν του (πέθανε 56 χρονῶν στίς 7 Φεβρουαρίου τοῦ 953, μέσα στὸ κελλί του στὸ Στεῖρι, δίπλα στὸ μισοτελειωμένο ἐκκλησάκι τῆς Ἀγίας Βαρβάρας, ἀνάμεσα στίς πρῶιμα ἀνθισμένες ἀμυγδαλιές τοῦ κήπου του), νὰ οἰκοδομηθῇ ἐκεῖ στὸν τάφο του, πρὸς τιμὴν τῆς μνήμης του, ἀπὸ τὸν Ῥωμανὸ καὶ τὴ Θεοδώρα, τὸ «βασιλομονάστηρο» αὐτό, καθὼς τὸ χαρακτήρισε ἡ παράδοση. Μὰ καὶ τώρα πολ-λὲς μυγδαλιές ἐξακολουθοῦν κάθε Φλεβάρη νὰ τινάζουν τ' ἄσπρα τοὺς ἀνθη καὶ νὰ χύνουν τὴ μοσκοβολία τους στὴ γυμνὴ αὐτὴ καὶ ἀπόμερη πλαγιά τοῦ Ἑλικῶνα, ἔτσι πού νὰ λήη κανεὶς πῶς τὰ λευκοφόρα αὐτὰ δένδρα τὰ προμηνυτικὰ τῆς ἀνοιξῆς, εἶναι καὶ εὐώδη σύμβολα τῆς πίστεως, γιὰτὶ πάντα ἡ πίστη εἶναι μιὰ αἰώνια ἀνοιξὴ γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου.

ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΓΕΓΟΝΟΣ - ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΘΝΟΣ

«ΑΠΑΝΤΑ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΓΡΑΝΙΤΣΑ»

(Εἰς 1 καλλιτεχνικὸν χρυσοπανόδετον τόμον τῶν
510 σελίδων — Ἐκδόσεις «Τυμφρηστὸς»
Ἀθῆναι 1970)

ὑπὸ τοῦ κ. **Μάρκου Γκιόλια**

Ὁ Στέφανος Γρανίτσας ἦτο γνωστὸς ἕως σήμερον εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Νεοελληνικῆς Παιδείας καὶ τῆς Λογοτεχνίας μόνον μὲν ἐν βιβλίον του, μὲ «Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἥμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου». Μὲ τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐδιδάσκετο εἰς τὴν Δημοτικὴν καὶ τὴν Μέσῃν Ἑλληνικὴν Ἐκπαίδευσιν καὶ μὲ αὐτὸ ἐπεβλήθη ὡς διανοοῦμενος καὶ ὡς στοχαστὴς τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Μὲ αὐτὸ ἐστάθη καὶ ἀνεγνωρίσθη σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς Νεοέλληνας Συγγραφεῖς, ποὺ μὲ τὸ ὄνομά των καὶ τὸ ἔργον των ἐτίμησαν καὶ τιμοῦν τὴν Παιδείαν μας. Σήμερον ὁ Στέφανος Γρανίτσας, ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἐνὸς βιβλίου, παρουσιάζεται, ἀπὸ τὸν κριτικὸν καὶ μελετητὴν τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας μας κ. Μάρκον Γκιόλιαν, μὲ 23 (6) ἀνέκδοτα καὶ ἀγνωστα βιβλία του, μὲ ἕν ἔργον δηλαδὴ ἀληθῶς ἐκπληκτικὸν εἰς τὰς διαστάσεις του καὶ εἰς τὴν πολυμορφίαν του. Ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία πλουτίζεται μὲ ἕν ἔργον κατ' ἐξοχὴν Ἑθνικὸν καὶ πρωτότυπον, ἄξιον νὰ διαβάζεται ἀπ' ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν Νεολαίαν καὶ νὰ διδάσκεται εἰς ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα.

Ἡ τετραετής ἔρευνα καὶ μελέτη τοῦ κ. Μάρκου Γκιόλια, διὰ νὰ ἀναστηλώσῃ καὶ νὰ ἀπομνημειώσῃ τὸν Στέφανον Γρανίτσαν, εἶναι μία ἀληθινὴ προσφορὰ εἰς τὴν Παιδείαν καὶ εἰς τὸ ἔθνος. Ὁ Ἐκπαιδευτικὸς καὶ ὁ διανοοῦμενος κόσμος θὰ ἀναγνωρίσῃ μέσα εἰς τὴν ἐργασίαν του αὐτὴν τὴν ἰδίαν τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ, τοὺς καημοὺς καὶ τὰ πάθη, τὰ ὁράματα καὶ τὰς προσδοκίας τοῦ ἔθνους. Φυσιογνωμία ἀγνὴ καὶ γεμάτη παλμὸν ὁ Στέφανος Γρανίτσας, ἐδόξασεν τὸ ἔθνος, ὅχι μόνον μὲ τὸ πλοῦσιον ἔργον του, ὅπως τώρα ἀποκαλύπτεται, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ἀγῶνάς του τοὺς Πατριωτικοὺς εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους.

Ὁ Μαβίλης μὲ τὸν Γρανίτσαν εἶναι οἱ δύο Πνευματικοὶ ἄνθρωποι τοῦ αἰῶνός μας, οἱ ὅποιοι ἐδόξασαν καὶ ἐτίμησαν τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ ἔθνους εἰς τοὺς πολέμους ἐκείνους.

Ἐνας ἐπίσης ἀπὸ τοὺς πλέον γνήσιους λαογράφους τοῦ τόπου μας ὁ Στέφανος Γρανίτσας, ἐδούλεψε εἰς τὰς ρίζας τῆς Ἑθνικῆς Ψυχῆς καὶ προσέφερεν εἰς τὸν Ἑλληνα μαθητὴν καὶ εἰς τὸν Ἑλληνα Διδάσκαλον ἕν ἔργον πρωτότυπον, ἀληθινόν, στέρεον, αὐθεντικόν. Ἐν ἔργον, ποὺ καθὼς ἔγραψεν ὁ Ζαχ. Παπαντωνίου, εἶναι ριζωμένον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Χῶμα καὶ ἀποτελεῖ τὴν πλέον ὁμορφον καὶ ἀνθόετον ἐκφράσιν του. Ὁ Γρανίτσας ἔχαρακτηρίσθη καὶ εἶναι ὁπωσδήποτε ὁ Αἰσώπος τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος καὶ ὁ μόνος Νεοέλληνας μυθογράφος, ὅπως ἔγραψεν εἰς τὰ 1915 ὁ Ἀριστοῦς Καμπάνης, ὁ ἱστορικὸς τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας καὶ Κριτικῆς.

Τὰ «Ἀπαντα τοῦ Στεφάνου Γρανίτσα» ἐκ-

δίδονται ὁλόκληρα καὶ πλήρη διὰ πρώτην φοράν. Ὁ κριτικὸς καὶ μελετητὴς κ. Μάρκος Γκιόλιας ἐργάσθη σκληρῶς καὶ ἐπιμόνως, διὰ νὰ συγκεντρώσῃ τὸ ἔργον του καὶ διὰ νὰ μᾶς δώσῃ ἕνα Γρανίτσαν — αὐτὸς ποὺ πραγματικῶς ἦτο, τὸσον ὡς ἄνθρωπος, ὅσον καὶ ὡς Συγγραφεὺς. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ γνωστὰ κείμενα τοῦ Γρανίτσα, τὰ «Ἀπαντά» του περιλαμβάνουν ἀκόμη δύο νέας συλλογὰς διηγημάτων του, ποιήματα, φιλολογικὰ καὶ ἱστορικὰ μελετήματα, δοκίμια, ταξιδιωτικὰ, μίαν ἀνέκδοτον μελέτην του διὰ τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην κ.ἄ. Εἶναι μία ἐργασία χρήσιμος καὶ ἀπαραίτητος διὰ καθέναν, ποὺ διαβάσει, μὰ προπαντὸς εἶναι χρήσιμος καὶ ἀπαραίτητος διὰ τὸν Ἑλληνα Διδάσκαλον, τὸν Ἑλληνα Ἐκπαιδευτικὸν Λειτουργόν.

Προῖδον πολυχρόνου ἐρευνητικοῦ καὶ κριτικοῦ μόχθου ἡ ἐκδοσις τῶν «Ἀπάντων Γρανίτσα», εἶναι παραλλήλως ἕνα βοήθημα σημαντικὸν εἰς ὅσους εἶναι τεταγμένοι νὰ προσφέρουν τὸ φῶς τῆς Παιδείας ἀπὸ τὴν ἔδραν τοῦ Σχολείου. Ὁ πρόλογος, ἡ εἰσαγωγικὴ βιογραφία τοῦ Γρανίτσα ἀπὸ τὸν κ. Μάρκον Γκιόλιαν, αἱ σημειώσεις, τὰ σχόλια, τὰ εὑρετήρια, τὸ ὑπόμνημα, τὸ λεξιλόγιον κ.λ.π., ὅχι ἀπλῶς τεκμηριώνουν τὴν ἐκδοσιν, ἀλλὰ τὴν κάνουν εἰς τὸ εἶδός της καὶ ὑποδειγματικὴν. Ἀρτίαν ὅχι μόνον εἰς τὸ περιεχόμενον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐμφάνισιν μὲ τὸ πλοῦσιον καὶ ἀνέκδοτον φωτογραφικὸν ὕλικόν. Μέσα ἀπὸ τὴν ἐκτεταμένην εἰσαγωγὴν τοῦ κ. Γκιόλια περνᾷ, ὅχι μόνον ἡ ζωὴ τοῦ Γρανίτσα, τὸ ἔργον του καὶ ἡ δρᾶσίς του, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ ἐποχὴ του. Ὁ ἔθνικὸς καὶ Πνευματικὸς βίος εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνός μας, τὸ δημοτικὸν τραγούδι, τὸ Νεοελληνικὸν θέατρον, ὁ περιοδικὸς καὶ ἡμερήσιος τύπος, ὅλαι γενικῶς αἱ ἀναζητήσεις καὶ αἱ προσπάθειαι τῆς πλέον γονίμου διὰ τὸ ἔθνος περιόδου. Τοιαῦτοι ἐκδόσεις σὰν τὰ «Ἀπαντα τοῦ Στεφάνου Γρανίτσα» πρέπει, ὅχι ἀπλῶς νὰ τιμῶνται, ἀλλὰ νὰ δικαιώνωνται προπάντων ἀπὸ τὸν Ἐκπαιδευτικὸν Κόσμον τῆς Χώρας.

Γεώργιος Ἀθ. Στουρνάρας

Εἰδικὸς Γραμματεὺς

Διδασκαλικῆς Ὁμοσπονδίας Ἑλλάδος

ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Ὁλγας Β. Μέντζου καθηγητρίας μουσικῆς Γυμνασίου Θηλέων καὶ Ὡδείου Ἰωαννίνων.

Ὑπὸ Παναγιώτου Ἀθ. Κόντη, Διδασκάλου.

Στῆς λύρας σου τοὺς μαγεμένους τόνους
ξεχνιοῦνται οἱ λογισμοί μας οἱ κακοί, καινούργιοι κόσμοι ξεπροβάλλουν δίχως πό-
νους, Σ' εὐχαριστοῦμε ὦ θεία Μουσική!

Τὸ τραγούδι εἰς κάθε σχολεῖον ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν εἰς τὴν ὅλην ὑπόθεσιν τῆς ἀγωγῆς. Ἐπιδίωξις κατὰ συνέπειαν τοῦ Σχολείου δὲν πρέπει νὰ εἶναι παρὰ ἡ προσφορὰ ἐκλεκτῆς μουσικῆς εἰς τοὺς μαθητὰς του. Καὶ εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν ἔρχεται νὰ βοηθήσῃ τὸν Διδάσκαλον τὸ ὑπὸ τῆς δίδος Ὁλγας Μέντζου, Καθηγητρίας μουσικῆς Γυμνασίου Θηλέων Ἰωαννίνων, ἐκδοθὲν πρὸ ὀλίγου εἰς δευτέραν ἐκδοσιν βιβλίον

«Μουσική Ἀνθολογία». Τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον ἀποτελεῖται ἀπὸ 282 σελίδας, διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, εἶναι προϊόν μακροχρονίου πείρας καὶ διακρίνεται διὰ τὴν πρωτοτυπίαν του ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον. Εἰς τὸ Α καὶ Β μέρος παραθέτει στοιχεῖα θεωρίας μουσικῆς, μελωδικὰς ἀσκήσεις «σολφέζ» καὶ ἐπεξήγησιν τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον ἐκτελοῦνται οἱ κανόνες, ὥστε ἀπὸ ἐνωρὶς νὰ ἀσκοῦνται καὶ νὰ ἐξοικειώνωνται τὰ παιδιὰ εἰς τὴν πολυφωνίαν. Εἰς τὸ Γ. μέρος περιλαμβάνει, προσευχὰς, πατριωτικὰ τραγούδια, θρησκευτικὰ, χριστουγεννιάτικα, ἑορταστικά, 25ης Μαρτίου, ἐκκλησιαστικά, στὴ μητέρα, ἐποχιακὰ, δημῶδη, διάφορα καὶ τὰ χορικά τῶν ἀρχαίων δραμάτων Ἀντιγόνης καὶ Ἡλέκτρας. Μὲ τὴν ποικιλίαν ποὺ τὸ χαρακτηρίζει καὶ τὴν ἐκλεκτικότητα ἀνταποκρίνεται πλήρως εἰς τὰς μουσικὰς ἀπαιτήσεις ὅλων τῶν σχολικῶν ἑορταστικῶν προγραμμάτων.

Ἡ συγγραφεὺς εἶναι ἀξία συγχαρητηρίων διὰ τὴν ὅλην ἐργασίαν της διότι παρέχει τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς μαθητὰς πόλεως καὶ ὑπαίθρου παράλληλα μὲ τοὺς ἐθνικοὺς μας σκοποὺς ποὺ θὰ διδασθοῦν καὶ θ' ἀγαπήσουν νὰ γνωρίσουν ὄχι μόνον τοὺς Ἕλληνας μεγάλους μουσουργοὺς ὡς τοὺς Μ. Καλομοίρη, Θ. Σακελλαρίδη κλπ., ἀλλὰ καὶ τοὺς κλασσικοὺς δημιουργοὺς : Μότσαρτ, Μπράμς, Μπετόβεν, Μπάχ, Μέντελσον, Βέρνερ κλπ. σὲ ὑπέροχα χορωδιακὰ τραγούδια καὶ ὕμνους.

Χωρὶς δισταγμὸ μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ περιέχει ὄντως ἐκλεκτὴν μουσικὴν μὲ τὴν ὁποῖαν φιλοδοξεῖ νὰ φέρῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὰ παιδιὰ εἰς ἐπικοινωνίαν. Οἱ Διδάσκαλοι πρὸς τοὺς ὁποίους «τιμῆς ἔνεκεν» ἀφιερώνει ἡ συγγραφεὺς τὴν ἐργασίαν της αὐτὴν ἀλλὰ καὶ οἱ σπουδασταὶ τῶν Γ. Ἀκαδημιῶν καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν Γυμνασίων θὰ εὗρουν πλούσιον εἰς ποικιλίαν ὕλικόν τὸ ὁποῖον, θέλομεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι θὰ ἀνταποκριθῇ πλήρως εἰς τὰς ἀξιώσεις των.

ΒΑΣ. Ι. ΛΑΖΑΝΑ

«Ἡ ΜΙΜΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΩΦΑΛΛΟΙ»
ΑΘΗΝΑΙ, 1968, Σελίδες 84.

Ὁ κ. Βασ. Ι. Λαζανᾶς, ἀπὸ ἐτῶν Διευθυντῆς τοῦ Ἑθνικοῦ ὁρύματος Προστασίας Κωφάλλων, ἀσχολεῖται καὶ θεωρητικὰ μὲ τὰ προβλήματα τῆς κατηγορίας αὐτῆς τῶν ἀναπήρων ἀτόμων. Ἐχει μάλιστα δημοσιεύσει σωρεῖαν ἀπὸ σχετικὰς μελέτες τόσο σὲ ἑλληνικὰ («Σχολεῖο καὶ Ζωή»,

«Παιδεία καὶ Ζωή», «Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή» κ.ἄ.), ὅσο καὶ σὲ ξένα περιοδικὰ. Συνέχεια στὴν προσπάθεια αὕτη ἀποτελεῖ καὶ ἡ μελέτη : «Ἡ μιμικὴ γλῶσσα καὶ οἱ κωφάλλοι», τὴν ὁποία ἐξέδωκε τελευταῖα σ' ἓνα αὐτοτελὲς τεῦχος 80 καὶ πλέον σελίδων. Στὸ εἰσαγωγικὸ κεφάλαιο ὁ συγγραφεὺς ἀναπτύσσει τὴν ἀποψη, τὴν ὁποῖαν καὶ θεμελιώνει σὲ πορίσματα πολλῶν ἀνθρωπολόγων, φιλοσόφων, γλωσσολόγων, παιδαγωγῶν, ὅτι ἡ μιμικὴ γλῶσσα ἀποτελεῖ τὴν προμορφὴ τοῦ ἐνάρθρου λόγου. Ἐν συνεχείᾳ διερευνᾷ καὶ ἐξετάζει τὴν χρησιμοποίησιν τῆς μιμικῆς καὶ στὴ σύγχρονήν ἐποχὴ ἀπὸ μιὰ κατηγορίαν αἰσθητηριακῶς ἀναπήρων ἀτόμων, τοὺς κωφάλλους, οἱ ὁποῖοι, «ἀπόβλητοι» τοῦ ἐνάρθρου λόγου, καταφεύγουν, ἀναγκαστικά, στὴν ἰδιότυπὴ αὕτη γλῶσσα σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς των ζωῆς, ὅπως στὴν καθημερινὴ ἐπικοινωνία, στὴ θρησκευτικὴ ζωὴ, στὶς ἐννόμους σχέσεις, στὸ θέατρο κ.ο.κ.

Ἰδιαίτερα ὁ συγγραφεὺς ἐπιμένει καὶ διερευνᾷ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς μιμικῆς γλῶσσας στὰ εἰδικὰ σχολεῖα κωφάλλων, ὅπου, βεβαίως, ἔχει ἐκτοπισθῇ, ὡς μέθοδος διδασκαλίας, δὲν παύει ὅμως νὰ χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπικοινωνικὸ μέσον καὶ συμπαραστάτης τῆς «προφορικῆς μεθόδου». τῆς μεθόδου δηλαδὴ ἡ ὁποία ἐπιδιώκει νὰ καταστήσῃ τοῦ κωφάλλου ἱκανοὺς καὶ νὰ ἐκφέρουν τὸν ἐνάρθρον λόγο (ἄρθρωση) καὶ νὰ κατανοοῦν αὐτὸν ὅταν ἐκφέρεται ἀπὸ τοὺς ὁμιλοῦντες (χειλεανάγνωσις). Ἐνδιαφέρον ἐπίσης παρουσιάζει καὶ τὸ κεφάλαιο ὅπου ὁ κ. Βασ. Ι. Λαζανᾶς ἀσχολεῖται μὲ τὴν χρῆσιν τῆς μιμικῆς στὸ θέατρο, ὅπου, ὡς παντομίμα, ἔχει ἐξελιχθῇ σὲ ἰδιαίτερο ὑποκριτικὸ εἶδος.

Ἡ μελέτη εἶναι πρωτότυπη καὶ στὴ διεθνῇ ἀκόμη βιβλιογραφία καὶ ὁ συγγραφεὺς στηρίζει καὶ ὑπομνηματίζει τὶς ἀπόψεις του μὲ τὴν παράθεσιν πλήθους ἀποσπασμάτων ἀπὸ τὰ ἔργα φιλοσόφων παιδαγωγῶν, γλωσσολόγων, οἱ ὁποῖοι, παρεπιπτόντως καὶ ὡς «ἐν παρόδῳ», ἔχουν ἀσχοληθῇ μὲ τὴν ἰδιότυπὴ αὕτη «γλῶσσα». Ἡ μελέτη παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ὄχι μόνον γιὰ τοὺς εἰδικοὺς παιδαγωγούς, ἀλλὰ καὶ γιὰ κάθε πνευματικὸ καὶ προβληματιζόμενον ἄνθρωπον. Ἀλλωστε καὶ τὸ ὕφος εἶναι γλαφυρὸ καὶ ἐπαγωγό, ὥστε ἡ ἀνάγνωσίς της νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀνετη καὶ ἀπρόσκοπτη.

Γ. Μ.